

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1941.

Första kammaren.

Nr 17.

Onsdagen den 19 mars f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr talmannen yttrade: Efter samråd med talmannen i andra kammaren och talmanskonferensen får jag med avseende å riksdagsarbetet vid påsktiden meddela kammaren, att, såvitt nu kan bedömas, sista arbetsplenium före påsk blir onsdagen den 2 april eller, om så erfordras, torsdagen den 3 april. Sedermera komma endast bordläggningsplena att hållas, såvida icke något särskilt inträffar, som påkallar en annan anordning. Torsdagen den 17 april sammanträder riksdagen åter kl. 4 e. m., därvid gemensamma voteringar komma att företagas, därest voteringspropositioner för sådant ändamål blivit dessförinnan godkända.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 3 mom. 1 och § 4 mom. 1 förordningen den 22 april 1932 (nr 75) angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel; samt

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att använda obligationer med 4 procent ränta tillhörande svenska statens andra försvarslån såsom betalningsmedel vid erläggande av arvsskatt.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 171, angående bidrag till stiftelsen Råby räddningsinstitut m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 170, med förslag till lag angående ändringar i lagen den 4 oktober 1940 (nr 851) med vissa bestämmelser om livförsäkring m. m. vid krig.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Nilsson, Bror*, m. fl. väckta motionen, nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga fastigheter m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anslag till
åtgärder för
arbets-
marknadens
reglering
m. m.

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 30, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 10 januari 1941, föreslagit riksdagen att till Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 25,000,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

- nr 177, av herr *H. Sten* m. fl.,
- nr 178, av herr *Th. Nilsson* m. fl.,
- nr 179, av herrar *I. Ekströmer* och *C. Bengtsson*,
- nr 180, av herr *A. Mannerskantz* m. fl.,
- nr 181, av herr *E. Sjödahl* m. fl., och
- nr 182, av herrar *G. Tamm* och *K. Wistrand*; samt

inom andra kammaren:

- nr 236, av herr *E. Magnusson* i Näsviken m. fl.,
- nr 237, av herr *G. Andersson* i Mölndal m. fl.,
- nr 238, av herr *N. Larsson* i Östersund m. fl.,
- nr 239, av herrar *S. Persson* och *H. Hagberg*,
- nr 240, av herr *F. Kyling* m. fl.,
- nr 241, av herr *E. Staxäng*,
- nr 242, av herr *S. Andersson* i Göteborg m. fl., och
- nr 243, av herr *E. Birke* m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, a) att riksdagen måtte till Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 25,000,000 kronor;

b) att motionerna I: 180 samt II: 239 och 240 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) att övriga i ämnet väckta motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anført, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet bland annat behandlat frågorna om sysselsättningsprogrammet och om statsbidrag till kommunernas arbetslöshetskostnader.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Bernhard Nilsson* och *Heiding*, friherre *De Geer* samt herrar *Sundberg*, *Skoglund* i Doverstorp, *Andersson* i Södergård, *Hansson* i Rubbestad och *Eriksson* i Frägsta, vilka ansett, att utskottets yttrande beträffande sysselsättningsprogrammet (sid. 13—15) bort hava den lydelse, reservationen visade;

2) av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Bernhard Nilsson*, *Sundberg*, *Skoglund* i Doverstorp och *Eriksson* i Frägsta, vilka ansett, att utskottets yttrande beträffande de nya grunderna för statsbidrag till kommunernas arbetslöshetskostnader (sid. 15—17) bort lyda så, som i denna reservation angivits.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Den nu föreliggande propositionen och utskottsutlåtandet innebära ju endast ett led i statens åtgärder för arbetslöshetens bekämpande, nämligen bidrag till den kommunala hjälpverksamheten. När man studerar den kungl. propositionen och arbetsmarknadskommissionens

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)
förslag, finner man att här endast avses att befrämja utförandet av nyttiga och nödiga arbeten, arbeten som i framtiden kunna lämna avkastning. Det är uppenbart, att det ur alla synpunkter är lämpligt, att frågan är lagd på det sättet, därför att dels har man under nuvarande förhållanden inte råd att utföra arbeten, som icke kunna betecknas som nyttiga eller nödvändiga, och dels ökas givetvis kommunernas och landstingens benägenhet att utföra arbeten väsentligt därigenom att man i många fall kan sätta i gång företag, som man under alla förhållanden skulle utföra, ehuru man möjligen på grund av de nuvarande krisförhållandena skulle ha dragit sig för att just nu sätta i gång arbetena, om man icke fått detta stöd av staten, som ifrågasattes genom det föreliggande förslaget.

Beträffande de arbetsobjekt, som kunna komma i fråga, är det uppenbart, att det inom landstingen kanske litet varstans i landet på grund av den intensiva utveckling, som anstaltsvården för sjuka för närvarande genomgår, förberedes mycket väsentliga och omfattande byggnadsarbeten. Jag känner för min del, att vi inom Jönköpings län berett en hel del sådana arbeten, men man hade naturligtvis endast med tvekan kunnat igångsätta dem, om man icke finge bidrag av det allmänna. Vidare ha givetvis också primärkommunerna — jag tänker då särskilt på de större kommunerna och städerna — en del arbeten som kunna igångsättas, och dessutom finns det ju på landsbygden betydliga möjligheter i fråga om skogsarbeten och dylika arbeten, vilka synnerligen väl lämpa sig för att dit överföra arbetskraft, som kanske för närvarande är sysselsatt med vedhuggning, ett arbete som helt eller delvis avstannar, när våren och sommaren börja.

Vi ha inom utskottet resonerat rätt mycket just om detta problem, särskilt på avdelningen, och vi ha kommit till den uppfattningen, att ett område som är synnerligen lämpligt är byggande av vägar i våra skogar. Mycket omfattande sådana arbeten kunna snabbt igångsättas, och visserligen är varje arbete i och för sig självt icke synnerligen omfattande eller kostsamt, men mängden av behövliga och nödvändiga väganläggningar är enorm i stora delar av vårt land, icke endast i Norrland utan även i södra Sverige — jag tänker särskilt på Småland, där behovet av dylika vägar är mycket stort. Om skogsvårdsstyrelserna engageras för uppgiften att planlägga och kostnadsberäkna dessa arbeten, så kan detta gå mycket snabbt, ty skogsvårdsstyrelserna äro så väl insatta i förhållandena hos praktiskt taget varje enskild skogsägare inom sitt område, att förberedelserna bli föga omfattande. Dessa arbeten medföra omedelbar nytta: ökat värde på skogarna, ökad möjlighet att få fram bränsle med mera, och äro därför ur olika synpunkter synnerligen värdefulla. Jag vet av egen erfarenhet, att en skogsväg medför ökning av skogens rotvärde med cirka en krona kubikmetern. Numera, då biltransporter ske i så stor utsträckning, är det en utomordentlig fördel om man kan köra in i skogen och hämta virket i stället för att kanske få transportera det flera kilometer till allmän väg eller flottled. Jag har särskilt velat understryka detta därför att jag tror att den frågan icke är tillräckligt uppmärksamrad och att de möjligheter som finnas på detta område icke äro beaktade i den omfattning som vore önskvärd.

Som herrarna behagade finna, är vid detta utskottsutlåtande avgiven en reservation angående åtgärder för utdikning av odlade marker, där redan förut vattenavledning har skett. Det förekommer nämligen i mycket stor utsträckning, att torrlägningsföretag visat sig helt och hållet förfelade. Man har trott att allting var som det borde, då man torrlade den vattenskadade marken, men det har visat sig, att de beräkningar som vederbörande lantbruksingenjörer gjort beträffande nederbörd, avrinning inom vattendragen och dylikt ha varit felaktiga och att de penningar och det arbete som nedlagts för vattenavledningen

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)
och odlingen äro bortkastade. Nu har ju en kommitté undersökt dessa förhållanden och gjort upp förslag angående förbättring av gamla vattenavledningsföretag, så att man kan omedelbart igångsätta dylika arbeten, om så skulle anses lämpligt.

Denna del av de arbetsobjekt som vi reserverar föreslagit har icke varit påtänkt vid behandlingen inom avdelningen av detta ärende, därför att den icke är omnämnd i den kungl. propositionen och det inte heller förelåg någon motion på detta område, utan frågan framkastades först i statsutskottets plenum. Jag är ganska övertygad om att i fall vi på avdelningen haft tillfälle att närmare penetrera och tänka oss in i frågan, skulle ett enigt uttalande från utskottets sida ha kunnat åstadkommas, men det är uppenbart, att när ett sådant förslag framkastas inom utskottet, kommer det litet överraskande för personer, som kanske inte närmare ha satt sig in i en sådan fråga och därför möjligen icke ha så lätt att på rak arm fatta ståndpunkt i positiv riktning till ett dylikt yrkande.

Beträffande bidragsgrunderna innebär ju förslaget, att ett grundbidrag skulle utgå till kommuner och landsting, som igångsätta arbeten, med högst 20 procent på den sammanlagda kostnaden för ett arbetsföretag. Arbetsmarknadskommissionen har i sin formulering uttrycket »i regel väsentligt lägre». När den punkten behandlades, voro vi emellertid inne på den tanken, att det kanske vore nödvändigt att inte allt för skarpt understryka att bidraget skulle vara lägre, emedan arbetsmarknadskommissionen bör ha obunden rörelsefrihet att gå upp till maximum 20 procent och kanske som regel icke bestämma bidraget avsevärt lägre. Jag tror att merkostnaden för byggnadsföretag och arbeten i allmänhet i jämförelse med kostnaderna före kristiden för närvarande är ungefär 20 procent och att om det verkligen skall uppstå ett sådant intresse för att igångsätta arbeten, som man påräknar, böra nog kommunerna och landstingen kunna beräkna att få ett grundbidrag av staten, som någorlunda uppväger den genom krisen tillkomna prisökningen. Det är detta som föranlett, att man gjort en ändring i formuleringen i denna punkt, och jag är övertygad om att statsrådet och arbetsmarknadskommissionen icke ha någonting att invända mot denna förändring, som torde vara en förbättring.

Dessutom skulle kommunerna kunna få ett bidrag, som beräknas på den sammanlagda kostnaden i varje särskilt fall. Dessa frågor skulle underställas arbetsmarknadskommissionen, och summan av de bidrag, som en kommun skulle få för sina utgifter under året, skulle bestämmas vid årets slut. Detta bidrag skulle utgå efter en viss progression i förhållande till skattetrycket inom kommunerna, och enligt propositionen skulle maximum beträffande kommunens utgifter för detta ändamål vara 1 krona 50 öre per skattekrone. På den punkten har jag jämte några andra ledamöter av utskottet antecknat en reservation, där vi föreslå, att detta maximum skall ökas till 2 kronor per skattekrone. Det allmänna kommunala skatteutjämningsbidraget inträder ju, när en kommuns utgifter uppgå till 11 kronor 50 öre per skattekrone, under förutsättning att utgifterna för kyrka, skola och fattigvård uppgå till 5 kronor 50 öre per skattekrone. I regel uppgå väl, utom beträffande städerna och särskilt då de största städerna, utgifterna för kyrka, skola och fattigvård till 5 kronor 50 öre per skattekrone, när kommunens utdebitering är uppe i mera än 11 kronor, men det finns givetvis en del kommuner, särskilt då städerna, där icke detta är fallet. Jag tror emellertid inte, att denna höjning beträffande maximeringen av kommunens utgifter från 1 krona 50 öre till 2 kronor spelar någon roll för de stora städerna. Det skulle vara fråga om en oerhörd arbetslöshet, om till exempel kostnaderna för dessa ändamål i Stockholm eller i Göteborg skulle överstiga 1 krona 50 öre per skattekrone. Men däremot är det uppenbart, att om

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)
arbetslösheten inom en kommun är relativt stor, så att man närmar sig denna gräns av 1 krona 50 öre och kommunens skattetryck i övrigt är ganska betydligt, slappnar så småningom kommunens intresse att söka begränsa utgifterna för arbetslösheten så som man skulle göra, ifall det ekonomiska ansvaret vore något större. När skattetrycket kommer upp i 14—15 kronor eller mera, betyder ju en utgiftsökning ingenting för kommunen, som då får hela eller åtminstone i det närmaste hela den ökning, som dessa arbetslöshetskostnader medföra, ersatt genom skatteutjämningsbidrag. Denna maximering av utgiften verkar alltså i huvudsak på de medelhårt belastade kommunerna, så att dessa skulle bli återhållsamma i fråga om utgifterna för arbetslösheten, i den mån detta är möjligt.

Vad kontantunderstöden beträffar har det ju skett en omändring av beräkningsgrunderna för olika delar av landet, så att beräkningen ansluter sig till den för folkpensioneringen verkställda dyrortsgrupperingen. Nu framgår det av både propositionen och utskottsutlåtandet, att det icke är meningen att denna dyrortsgruppering strikt skall följas. Detta skulle verka alldeles orimligt — man kan icke i dyrortsavseende strikt dela upp landet efter dessa normer — utan det måste ske en prövning beträffande varje särskild kommun, då det gäller gränsfall mellan de olika områdena, men förslaget innebär, att bidraget till kontantunderstöden i varje fall icke skall bli så högt, att det motsvarar arbetslönerna i orten utan att man skall hålla det nere i sådan grad, att de arbetslösa icke skola förlora intresse för arbete i den allmänna marknaden. Det skulle vara den största olycka som kunde inträffa, om utvecklingen skulle gå därhän att icke detta intresse uppehöles. En förbättring har ju vidtagits även därutinnan att barntillägg skola utgå till större familjer för upp till sex barn. Detta ha vi inom utskottet ansett riktigt. Likaså skall hyresbidrag kunna utgå i vissa fall, då det icke kunnat utgå tidigare, men summan av dessa bidrag får icke bli så stor, att den motsvarar inkomsten för arbetaren i den vanliga arbetsmarknaden på de orter det gäller. Detta är som sagt utomordentligt viktigt, och jag har särskilt velat understryka den punkten.

Jag har den livliga förhoppningen och förvissningen, att arbetsmarknadskommissionen med allt intresse skall söka fullfölja de direktiv, som statsrådet och statsutskottet givit och som nu säkerligen också riksdagen kommer att besluta. Men när man läser detta utskottsutlåtande, finner man, att hållpunkterna för riksdagens och regeringens ståndpunkt till denna fråga äro ganska vaga. Arbetsmarknadskommissionen får en utomordentlig maktbefogenhet att jämka i de olika fallen, och därav följer, att man måste ställa mycket stora krav på arbetsmarknadskommissionens fullgörande av detta uppdrag. Det ligger i sakens natur, att man icke beträffande en sådan fråga som denna drar upp strikta riktlinjer, som det verkställande organet under alla förhållanden skulle följa. Det finns ingen möjlighet till detta. Men man måste naturligtvis med mycket stor skärpa kräva, att detta organ skall gå försiktigt fram och göra det yttersta för att nå ett resultat, som visserligen är fullt tillfredsställande för de människor som drabbas av arbetslöshet och deras familjer men också från det allmännas synpunkt är tillfredsställande, så att man icke skadar vad man vill gagna och så att man, när denna svåra tid är över, kan komma in i normala gånger utan någon friktion på detta område.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets kläm, men med den ändring i motiveringen, som föreslås i båda de förevarande reservationerna.

Herr Nilsson, Theodor: Jag skall icke taga kammarens tid i anspråk för att framhålla någon avvikande mening från vad utskottet har föreslagit utan

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)
fastmera för att giva utskottet ett tacksamt erkännande för att utskottet beaktat de synpunkter, vi i motionen nr 178 anfört beträffande det betänkliga i de nya linjernas uppdragande i tillämpningen, då det gäller arbetslöshetens bekämpande. Liksom utskottet skriver på sid. 16, så förväntar också jag, att Kungl. Maj:t och framför allt statsrådet Möller kommer att beakta de synpunkter som utskottet här angivit. Utskottet har, herr talman, på sid. 18 i sitt betänkande också berört en punkt, som vi i vår motion påpekat, nämligen frågan om korttidsarbetarna. Utskottet säger därvidlag: »Otvivelaktigt finnas emellertid bland dessa fall, då ett kompletterande understöd av arbetslöshetsmedel skulle vara motiverat men där sådant på grund av nuvarande bestämmelser rörande kontantunderstöd icke utbetalas.» Ja, tyvärr är det så. Det finns ju numera en hel del industrier på olika platser, som i rätt stor utsträckning börja tillämpa denna partiella arbetslöshet och inskränkt driften till fem, fyra eller tre dagar eller på en del platser till varannan vecka. Det är ju klart, hur detta skall verka i en kommun. Om en arbetare med 8—10 kronor om dagen får arbeta vecka efter vecka tre å fyra dagar, måste han ju anlita fattigvården, sedan de resurser som han haft att falla tillbaka på äro uttömda. Kommunen får ju icke något anslag av staten och får icke ens räkna dessa utgifter såsom utgifter för arbetslöshetens bekämpande. Utskottet säger också i slutet av sitt yttrande: »Enligt utskottets uppfattning bör nu berörda spörsmål i fortsättningen ägnas särskild uppmärksamhet under beaktande av de synpunkter, som i motionerna anförts.» — Jag ber, som sagt, att ytterligare få understryka detta, och förväntar att så också kommer att ske.

Jag har emellertid begärt ordet egentligen för att yttra något i en annan fråga. I vår motion ha vi påpekat ett förhållande, som är rådande på en hel del arbetsplatser och som börjar knäsättas litet varstans. Det är fråga om skiftarbetslösheten, där en arbetare blir anställd i ett arbete, som bedrivs för arbetslöshetens bekämpande, får arbeta tre—sex månader och så får avsked, då andra rycka in på hans plats. I regel är det fråga om tre månader. De som därpå anställas få då efter tre månader sluta arbetet, och ett nytt arbetslag träder till. Under den gamla arbetslöshetskommissionens så kallade nödhjulsarbeten eller reservarbeten konstaterade vi, att en viss ovilja och ohåg rådde hos de arbetare som blevo skickade till sådana arbeten. Vi kunde förstå detta, enär ju lönerna där sattes så att de icke skulle stimulera till lust att fortsätta med sådant arbete utan i stället till lust att snarast möjligt få arbete i öppna marknaden. Vi förstodo denna ovilja, och därför har förhållandet ändrats. Vi ha fått en ny regim, som ännu icke är fullt i detalj utformad. Det kommer att bero på tillämpningen, hur denna regim skall fungera. Utskottet har ju därom skrivit, att det med sin kännedom om Kungl. Maj:t och statsrådet Möller tror att direktiven komma att tillämpas på smidigaste och bästa sätt. Man har emellertid nere i västkustmetropolen nyligen tecknat kontrakt med en entreprenör för ett entreprenadarbete, där summan gäller 2,300,000 kronor. Denna entreprenör skulle få lov att av sina gamla arbetare anställa 25 procent, och 75 procent skulle anställas av arbetslösa byggnadsarbetare och andra arbetare. Men så framställdes frågan om införande av så kallat skiftarbete, så att dessa arbetare, som anställdes i första omgången, skulle få arbeta vissa månader och därefter avskedas samt nya arbetare träda till. Men då begärde entreprenören 60,000 kronors tillägg, om detta skulle genomföras. Efter underhandlingar och kompromisser har man lyckats komma ned till ett tillägg på 35,000 kronor, vilket godkänts av arbetsmarknadskommissionen. Litet varstans i bygderna har jag förspört att det går på samma sätt — en ledamot av kammaren sade mig just i dag att det hänt i hans hemtrakt. När man börjar tala om del-

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)

arbetslöshet, begära entreprenörerna tillägg på grund av att arbetsintensiteten minskas, då den en gång inövade forceringen hakar upp sig. Vi förstå nog också litet var, hur det skall kännas för en arbetare, som blir anställd med vetskap om att när tre—fyra månader äro gångna, blir han arbetslös igen. För det första kan detta så lätt väcka känslor av tröstlöshet. Även om vederbörande skulle kunna lägga undan något på dessa tre månaders lön för att betala av å skatterestantier, ifall han inte är alltför utblottad, eller om han kunde avbetala litet av sina matskulder eller andra dylika skulder, tänker han i alla fall som så: »Det gör jag inte, ty det är meningslöst. Jag tar i stället vara på de ören, som jag förtjänat, och ser efter om jag kan leva på dem i framtiden.» Inkomsterna på dessa arbeten äro inte så stora, trots det att för dem tillämpas samma löner som i öppna marknaden. Därför får ingen förvåna sig över om vederbörande skulle förtröttas. Nej, den rätta arbetsglädjen framskapar man inte med detta system. Det är sant, och jag vill erkänna, att det kan vara svårt att sätta igång arbeten, som skulle kunna absorbera alla arbetslösa krafter. Fastän jag ju vet, att den mannen eller de männen, som äro initiativtagare till denna ändring, ha varit besjälade av önskan att få bort denna tröstlöshetskänsla hos dem, som ofrivilligt och oförvållat drabbats av arbetslöshet, undrar jag, om man inte nu i alla fall kommit med ett system, som fortfarande ger plats för den känslan. Beträffande de arbeten, som sattes igång under den gamla A. K:s tid, var det inte så noga med tiden, när de kunde bli färdiga — de kunde rent av läggas ned, när vi ansågo det opraktiskt att fortsätta dem — men ett av huvudskälen till att vi till slut rent av ansågo dem vara opraktiska var, att de blevo så dyra. Få vi nu dessa arbeten så mycket billigare utförda? Nej, det få vi knappast. Vi vinna åtminstone inte allt det, som vi velat vinna. Känslan av att vederbörande som ofrivilligt och osjälvförvållat kommit i denna arbetslöshetssituation av staten eller samhället blir hjälpt att klara sig, gör det till en glädje för honom att utföra arbetet och till en glädje att känna med samhället. Det resultatet vinner man för det första inte. För det andra vinner man inte heller att arbetena bli nämnvärt billigare, och då är det inte så värst mycket bevänt med de ändrade förhållandena.

Herr talman! Jag tror inte att jag med vad jag nu sagt underkänt betydelsen av alla de förmåner, som det nya systemet ändå för med sig, men det väsentligaste, den arbetsglädje, den känsla av tillfredsställelse i en brydsam situation, som vederbörande skulle få, den lyckas de icke helt att få, liksom vi inte heller lyckas vinna den besparing, som vi åsyfta att ernå.

Då den kungl. propositionen i denna fråga remitterades till statsutskottet, yttrade sig statsrådet Möller här i kammaren rätt tydligt och gjorde en hel del förtröstansfulla uttalanden. I slutet av sitt anförande gick han också in på spörsmålet om tillämpningen av skiftarbetena. Herr statsrådet sade, att han för dagen då inte ville gå in på att lämna något vidare meddelande om sin egen ståndpunkt till frågan — såvitt jag förstod låg detta underförstått i vad han sade — eller hur denna form av arbete skulle komma att i framtiden bedrivas. Liksom kammaren och hela vårt folk har jag ett kolossalt förtroende för statsrådet Möller och vet, att han vill göra det allra bästa. Det må väl då icke anses förmätet av mig att, då herr statsrådet nu är närvarande i kammaren, uttala en önskan, att herr statsrådet ville vara vänlig att i någon mån klarlägga, hur man tänkt sig tillämpningen i fortsättningen utformad beträffande just detta sistnämnda spörsmål.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottsutlåtandet i dess helhet.

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)

Herr Ekströmer: Herr talman! Jämte herr Bengtsson i Bosgård har jag väckt en motion, däri yrkas, att i sysselsättningsprogrammet för arbetslöshetens avhjälpande även skulle ingå utdikning av mossar för torvupptagning. Då utskottet nu har behandlat denna motion, jag skulle vilja säga något platoniskt, anser jag mig vara skyldig den goda saken att här säga några ord i denna, som jag själv tycker, mycket viktiga fråga.

Upptagningen av brännertorv och utdikningen av mossar för sådant ändamål äro ju arbeten, som i högsta grad fylla de kvalifikationer, som enligt propositionen anses vara önskvärda för ett arbetslöshetsobjekt. Ty någon råvaruåtgång förekommer inte, kapitalmarknaden tages i mycket ringa utsträckning i anspråk och arbetet måste anses vara av stor vikt för vår folkförsörjning. Om man då därtill lägger, att arbetet inte fordrar någon som helst yrkesutbildning eller yrkeskunnighet och att vi ha våra torvmossar spridda praktiskt taget över allt i landet, så att någon längre förflyttning av arbetskraft inte behöver ifrågakomma, synes mig ett sådant arbete vara i högsta grad lämpligt såsom arbetslöshetsobjekt.

Nu kommer härtill en faktor, som jag tillmäter mycket stor betydelse, och det är vår bränslefrågas i mitt tycke ganska oroande läge.

Bränslekommissionen har ju signalerat en högst betydande utökning av de vedkvantiteter, som skola huggas för nästa säsong, ja man har talat om att det erfordras ända upp till 40 miljoner kbm. Men med de veduttag, som skett under de båda föregående säsongerna, är det då att befara, att vedsortimenten på många skogar helt enkelt börja ta slut, så att man får gå upp i de högre dimensionerna, i massaveds- och timmerdimensionerna för att fylla måttet. Varje skogsman och varje ekonomiskt tänkande människa förstår, att detta är högst oekonomiskt. Jag besökte häromkvällen en biograf och fick där se en sådan där hurtigt eggande filmjournal, som visade vedhuggning, troligen i Stockholmstrakten: Man fick där se gamla härliga timmerfuror falla för yxan för att omedelbart upphuggas till ved, och jag försäkrar, att det skar i mitt gamla skogshjärta att se så ypperligt virke förfaras på det sättet. Jag tycker därför att det vore skäl att man gjorde allt, vad som göras kunde, för att inte sådana beklämmande syner skola alltför ofta få skådas i verkligheten.

Det finns här i landet ett bränsle, som är fullt likvärdigt med veden — jag skulle nästan tro, att det är bättre — och det är vår brännertorv. Vi ha outtömliga kvantiteter brännertorv i hela landet, vilka kvantiteter bara ligga och vänta på att bli upptagna. Såsom industribränsle är torven ett förträffligt bränsle och den kan även med mycket stor fördel användas för vanliga uppvärmningsändamål. Jag har verkligen svårt att förstå, varför inte statsmakterna långt tidigare fäst allvarlig uppmärksamhet på de möjligheter vi ha i det hänseendet till vår bränsleförsörjning. Därför tilläto vi motionärer oss att framkomma med ett förslag om att, eftersom torvupptagning påtagligen var ett utomordentligt arbetslöshetsobjekt, på det sättet få fram önskvärda kvantiteter bränsle.

Nu har, som sagt, utskottet med ganska kall hand avvisat vår tanke. Det är naturligtvis då ingenting att göra åt den saken i år, men jag skulle ändå vilja hemställa till regeringen och myndigheter i övrigt att ta denna fråga under allvarligt övervägande. Jag vet ju, att bränslekommissionen har lagt fram ett program för brännertorvsupptagning för nästa säsong, och det har uppgivits, att det skulle röra sig om ungefär 300,000 ton. Men detta är för litet, det hjälper inte. Jag vet nog, att det möter mycket stora svårigheter på allmänna arbetsmarknaden att få igång en torvupptagning i stor skala, men jag har sett en uppgift om — huruvida uppgiften är riktig kan jag inte säga

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)

— att man i det lilla Danmark har planerat upptagning av 3,000,000 ton torv och jag kan ej förstå varför vi ej här kunna göra något liknande, om viljan är god. Mina herrar, 3 miljoner ton, det vore något att komma med, det kunde bli till verklig hjälp för våra skogar, vilka, som jag tror, annars komma att bli rätt illa hanterade under några år framåt.

Herr talman! Jag tror, att det helt enkelt blir nödvändigt att vederböran- de taga upp torvfrågan på allvar, men då jag i detta sammanhang ej lärer kunna vinna något med ett säryrkande, så vill jag sluta mitt anförande med att — ehuru med stor tvekan på denna punkt — yrka bifall till utskottets för- slag.

Häri instämde herr *Elowsson, Nils*.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall tillåta mig att uttala min synnerliga tillfredsställelse med det utskottsutlåtande, som nu är under be- handling. Jag kan icke läsa detta utskottsutlåtande på annat sätt än att statsutskottet enhälligt önskar, att det här i landet skall drivas en *aktiv* ar- betslöshetspolitik avseende att skapa sysselsättning i nyttiga och helst all- deles nödvändiga arbeten för människor, som i denna tid ha olyckan att bli arbetslösa. Eftersom denna åsikt om hur vi skola behandla arbetslöshets- frågan under nuvarande tid så helt stämmer med min egen, hoppas jag, att det beslut, som nu skall fattas, skall bliva utgångspunkten för en om möj- ligt ännu aktivare sysselsättningspolitik än den, vi ha bedrivit förut under krisen.

Jag skulle till detta vilja lägga, att arbetslöshetspolitiken i princip bör gå ut på att ge alla arbetsföra människor, som icke kunna finna sysselsättning i den öppna arbetsmarknaden på vanligt sätt, möjlighet att försörja sig med arbete. Jag har i själva verket därmed också besvarat frågan om skiftarbetet. Enligt min mening böra arbetsföretag åstadkommas av olika slag i så stor omfattning, att samtliga arbetsföra människor kunna få sysselsättning och att skiftarbete följaktligen endast skall tillämpas under den övergångsperiod, som vi ju inte kunna undgå, eftersom vi inte ha tillräckligt många arbets- företag igång. Det finns så många skäl emot att införa skiftarbetet som en allmän princip för vår arbetslöshetspolitik under denna kris, men jag skall inte utveckla dem närmare. Det är likväl klart att om jag icke lyckas, vilket jag ju hittills inte har gjort, att skapa sysselsättningsmöjligheter åt alla, det också finns mycket goda skäl för att ransonera de arbetstillfällena, som staten och kommunerna ställa till de arbetslösas förfogande, men jag hoppas, som sagt, för min del, att detta skall vara en övergångsperiod.

Sådana principdeklarationer kunna ju ha sitt värde, men de måste natur- ligtvis förses med vissa förbehåll. Den kris, i vilken vi nu befinna oss, har en helt annan karaktär än den arbetslöshetskris, vi hade att bekämpa under åren 1932, 1933, 1934 och ända fram till åren 1935 och 1936. Jag skall icke närmare utveckla skiljaktigheterna därvidlag. Det som kräves nu av arbets- marknadskommissionen är en mycket smidigare anpassning till *olika* slags behov inom samhället än som krävdes under den föregående krisen. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att, om man skulle anordna stora arbeten, som avsåge att sysselsätta samtliga arbetslösa, så kunde på grund av andra åtgärder det lätt nog uppstå en brist på arbetskraft hos de vanliga företa- gen, inom industrier, inom hantverk — ja, den kanske till och med skulle sträcka sig till kontoren, churu vi inte behöva räkna med det nu. Om det befinnes önskvärt, att man inkallar många personer till tjänst för försvaret, taga ju sådana inkallelser inte de arbetslösa i främsta rummet, utan veder-

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)
börande inkallas, alldeles oavsett om han är arbetslös, om han går i statligt eller kommunalt beredskapsarbete eller om han arbetar på en verkstad eller hos en hantverksmästare eller utför något annat arbete. Har man då en mycket stor arsenal av offentliga arbeten, som, sedan man en gång påbörjat dem, måste slutföras, kan den risken uppstå, att man icke lyckas tillämpa en så smidig arbetslöshetspolitik, att det finns folk att få i de inkallades ställe på verkstäder och vid andra företag, där man måste hålla arbetet i full utsträckning uppe. Jag bara nämner detta såsom ett exempel på att det verkligen är svårare att nu föra en arbetslöshetspolitik än det varit förut. Det är alldeles samma förhållande som om det skulle uppstå ett väsentligt större behov av arbetare i våra skogar, och skola vi öka vår vedproduktion — den saken var en föregående talare inne på — måste vi naturligtvis sörja för att det finns tillräckligt med folk för arbetet i skogarna. Jag medger mycket gärna, att min första strävan då skulle vara att förlänga arbetssäsongen för de skogsarbetare, som vi ha här i landet, hellre än att i större utsträckning nyrekrytera skogsarbetarna från andra områden, men det kan hända, att situationen blir så pressande att andra än skogsarbetare till mycket stort antal under någon tid kanske måste tagas ut till skogsarbete. Det har nämnts fantastiska siffror ibland, vilka gudskelov visat sig vara betydligt överdrivna, men det är möjligt, att 25,000 à 50,000 man extra under vissa tider måste sysselsättas med vedhuggning. Då skall det också finnas möjlighet för arbetsmarknadskommissionen att ordna den saken. Jag har förut påpekat detta, men det kan inte skada att understryka det ännu en gång, och det är ju icke för intet som vi numera inte kalla anslaget här för ett anslag till arbetslöshetens bekämpande utan för ett anslag för arbetsmarknadens reglering.

Den andra punkt, som gör att man tills vidare tyvärr nödgas förse sin principiella deklaration med förbehåll, är den roll, som byggnadsverksamhetens inställande — kanske inte helt, men dock till 70 procent, ty så mycket har den blivit inställd — spelar för situationen på hela arbetsmarknaden. Det program för arbetsanskaffning, som vi behandla i dag, är på sätt och vis ur penningsynpunkt den mindre delen av hela det arbetsanskaffningsprogram, som ingår i planen. Tilläggsstat II upptog arbeten för 128 miljoner kronor, som skulle räknas som arbetslöshetsarbeten. Det nu förevarande anslaget rör sig dock bara om 25 miljoner kronor. Jag har tillåtit mig att offentligen — jag vet inte, om jag sagt det förut i riksdagen — bebåda, att det skall komma en bostadsbyggnadsproposition, som avser att för bostadsbyggande mobilisera ett minimum av 200 miljoner kronor eller eventuellt ända upp till 300 miljoner kronor för att försöka få i gång en byggnadsverksamhet ungefär motsvarande den vi hade år 1930.

Men situationen inom byggnadsindustrien är för närvarande så svävande, att man inte för ögonblicket och inte för de närmaste månaderna är villig att engagera statsmakterna vid utförandet av ett mycket stort bostadsbyggnadsprogram. Jag behöver inte utveckla detta närmare. Om man å andra sidan tror, att man i en bostadsbyggnadsproposition, som jag hoppas att riksdagen skall få mottaga i början av april månad om icke förr, avser att lägga fram förslag på detta område, så är man naturligtvis inte särskilt hågad att anbefalla arbetsmarknadskommissionen att ögonblickligen sätta i gång en mängd andra arbeten, som i alla fall inte skulle kunna fullföljas, om ett stort antal byggnadsarbetare skola mobiliseras för byggnadsverksamhet i stället. Det är sådana saker som göra, att man, hur ledsamt det än är, ännu så länge måste beväpna sig med litet tålmod, och det förefaller mig, som om man skulle kunna ställa anspråket på ett sådant tålmod.

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)

Det har sagts, att arbetslinjen alltid har varit den dominerande linjen i svensk arbetslöshetspolitik. Det är riktigt. *Teoretiskt* var det så. Men under den förra krisen förgingo både 1932 och 1933 utan att arbetslinjen alls var dominerande. I själva verket får man gå ända fram till år 1935, innan man finner arbetslinjen vara den större linjen i jämförelse med kontantunderstöds-linjen. Kontantunderstöden voro under åren 1932 och 1933, ja till och med ännu under år 1934 den absolut dominerande hjälpformen beträffande de arbetslösa. Förhållandet är likadant i dag, och det kommer enligt min övertygelse att bli detsamma under den närmaste tiden. Men med tanke på statsutskottets utlåtande, de önskemål, som finnas hos regeringen, och de strävanden, som finnas i arbetsmarknadskommisionen, så skola, så fort vi fått förutsättningarna klara för hur vi böra handla för framtiden särskilt beträffande byggnadsindustrin, alla ansträngningar sättas in för att skapa tillräckligt många och tillräckligt stora arbetsföretag, så att åtminstone huvudmassan av de arbetslösa skall kunna uppsugas av dem, utan att detta naturligtvis får lägga hinder i vägen för den smidighet, som själva näringslivets utveckling för närvarande kräver beträffande möjligheterna att disponera arbetskraft för olika ändamål.

Jag ser inte någon anledning att i övrigt taga upp en detaljdiskussion.

Utskottet har, såvitt jag förstår, efter en mycket ingående prövning stannat för att såväl beträffande kontantunderstöd som arbeten åtminstone i stort sett godkänna de statsbidragsgrunder, som äro föreslagna i propositionen.

Jag kanske emellertid, eftersom jag inte kan erinra mig, att det har gjorts förut i kammaren, får nämna några ord om bakgrunden till de nya statsbidragsgrunderna. En av de större undersökningar som vi, som arbetade i 1937 års arbetslöshets-sakkunniga, satte i gång rörde kommunernas bidrag mot arbetslösheten under den föregående krisen, och vi försökte då göra en mycket noggrann undersökning. Bokföringsmetoder och sådant lade emellertid delvis hinder i vägen, men i stort sett tror jag att vi kommo till riktiga resultat beträffande den börd, som kommunerna i förhållande till staten hade burit under den förra krisen. Vad som därvid framförallt framträdde var den fantastiska ojämnheten av de bördor, som olika kommuner hade fått underkasta sig. Jag kan nämna, att en sådan kommun som Malmön i Bohuslän fick år 1933 ett skattetryck enbart för arbetslösheten på 10 kronor 30 öre. Tjurkö, som det kanske verkar litet löjligt att taga fram som exempel här, eftersom den kommunen är en liten ö, hade emellertid enbart för arbetslösheten det året ett skattetryck av 13 kronor 48 öre. Bro socken i Bohuslän hade 1936 ett skattetryck av 17 kronor 12 öre. En sådan kommun som Kville hade ett skattetryck av 12 kronor 38 öre, och en kommun som Alnön i Västernorrland hade år 1933 ett skattetryck av 3 kronor 95 öre men 1936 ett skattetryck av 10 kronor 53 öre. Jag talar nu bara om kostnader på grund av arbetslöshet och inga andra kostnader. En sådan kommun som Njurunda hade 1936 ett skattetryck av 6 kronor 37 öre, och Sköns kommun hade ett skattetryck av 8 kronor 85 öre. Dessa kommuner fingo naturligtvis skatteutjämningsbidrag. De hade mycket stora fattigvårdskostnader tillika med dessa arbetslöshetskostnader, men det är inte alldeles riktigt, som herr Nilsson i Landeryd trodde, att kommunerna vid skattetryck av 14, 15 eller 16 kronor få ut allt det övriga i skatteutjämningsbidrag. Det är möjligt att det skett någon förbättring i det avseendet under de senaste två åren, men i själva verket har, såvitt jag vet, för de allra mest skattetyngda kommunerna den faktiska skattebördan varit så hög som från 19 och upp till 21 kronor, och först när de kommit över dessa siffror, ha de praktiskt taget fått allt annat i skatteutjämningsbidrag. I en kommun hade man 43 kronor i kommunalskatt per skatte-

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)
krona, men i ett sådant fall kom naturligtvis den kommun, som hade detta högre skattetryck, i alla fall, efter sedan den fått skatteutjämningsbidraget, inte ned till lägre skatt än mellan 19 och 21 kronor.

Jag har nu nämnt några siffror för en del kommuner, som haft mycket höga arbetslöshetskostnader under den förra krisen. Jag övergår därefter till exempelvis sådana kommuner som Stockholm och Göteborg, och beträffande dem vill jag minnas att det förhöll sig så, att Stockholm, som under ett år hade en arbetslöshet av över 17,000 personer, likväl aldrig kom upp till ett kommunalskattetryck för arbetslöshetens bekämpande av 1 krona 50 öre per skatte-krona. Göteborg kom åtminstone något år rätt obetydligt över 2 kronor. Malmö stad hade litet högre kostnader. Det var sådana jämförelser som gjorde, att vi sade oss, att det gamla bidragssystemet inte skall tillämpas under en kommande kris, utan vi skola sörja för att det blir en helt annan rättvisa kommunerna emellan. Därför skapades detta förslag, som innebär, att ingen kommun för arbetslöshetens bekämpande behöver ådraga sig en kostnad, som överstiger 1 kr. 50 öre per skatte-krona, och även under 1:50 få de visst statsbidrag, d. v. s. upp till 1 krona få de 20 öre per skatte-krona i statsbidrag för arbetslöshetens bekämpande. Jag skall inte ingå på skalan, den har i detta sammanhang ganska litet intresse.

Nu är emellertid att observera — det måste man ha gjort i statsutskottet — att representanter här i riksdagen för en av de stora städerna i motioner mycket skarpt vänt sig mot detta nya bidragssystem såsom alltför betungande för kommunerna. Jag vill inte utan vidare avfärda den kritik de utöva. Den bygger visserligen i väsentlig mån på missförstånd om det nya systemets verkliga innebörd och framför allt vad det betyder i jämförelse med det gamla systemet för en stad som t. ex. Göteborg, men jag måste säga mig att om nu dessa städer, där vi för närvarande ha arbetslöshetens tyngdpunkt — det är ju i Göteborg framför alla andra samhällen i vårt land — hesitera för att sätta i gång företaget, därför att de tycka att de få bära för tung börda själva, så är det klart, att om man skulle säga, att deras egen skattetunga skall uppgå till minst 2 kronor, kan det bli ett rätt allvarligt hinder, då det gäller att fatta kommunala beslut om igångsättande av arbeten för att sysselsätta de arbetslösa.

Ja, detta är vad jag i huvudsak har att anföra med hänsyn till vad som har förekommit här i kammaren. Jag förordar alltså statsutskottets förslag beträffande statsbidrag, som ju sammanfaller med den kungliga propositionens.

Frågan om dikning av våra mossar tillhör så att säga inte mitt fack, i varje fall tillkommer det inte mig att syssla med den. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att i utskottets utlåtande reses intet hinder mot att använda arbetslöshetsmedel även för utdikning av mossar, som skulle göra en del bränn-torv tillgänglig. Även om utskottet inte har varit särskilt positivt, då det gällt att behandla motionen, så finnes det alltså ingenting som gör, att det inte kan lämnas bidrag. Utskottet har på en väsentlig punkt utvidgat fullmakten för arbetsmarknadskommissionen. Kungl. Maj:t hade föreslagit, att sådana arbeten, till vilka det finnes statsbidrag på femte huvudtiteln, skulle kunna få bidrag icke bara efter de ordinarie grunderna, utan också av arbetslöshetsmedel. Detta har statsutskottet utvidgat till att gälla arbeten på samtliga huvudtitlarna. Eftersom det väl finnes dikningsbidrag på jordbrukets huvudtitel, har där alltså lämnats en utväg för att komplettera sådana statsbidrag med arbetslöshetsmedel. Om det sedan blir något av, vågar jag inte yttra mig om, men i princip förhåller det sig i varje fall på detta sätt. Det är klart, att dessa dikningsarbeten få komma upp i konkurrens med förslag till

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)
andra arbeten som föreligga, och det blir arbetsmarknadskommissionens sak att jämföra dem och göra urvalet så lämpligt som möjligt, både med hänsyn till den lokala arbetslöshet, som kan finnas, och med hänsyn till de arbetslösas kvalifikationer.

Ja, herr talman, jag vill med dessa ord säga, att jag är glad över detta utskottsutlåtande, och jag hoppas att det skall bilda utgångspunkten för en mycket aktiv arbetslöshetspolitik, varvid aktiviteten naturligtvis inte får resa hinder för smidigheten.

Herr **Ström, Fredrik**: Herr talman! Jag skulle endast vilja knyta några reflexioner till det föreliggande betänkandet. Den första reflexion man gör är den, att det trots alla socialministerns och även arbetsmarknadskommissionens ansträngningar går väldigt långsamt att få fart på de företag, som skola sättas i gång för arbetslöshetens bekämpande. Det är som om vi hade fastnat i någon byråkratisk trampkvarn, ur vilken man inte kan komma loss. Det blir oändligt med utredningar och massor av undersökningar, men man kommer inte fram till några verkliga åtgärder.

Det är väl ändå en ganska stor orimlighet att vi i en tid som denna överhuvud taget skola dragas med arbetslöshet. Det är en anomali. Det skapar olust i landet, det söndrar folket och förstör den enighet, som måste finnas i en tid som denna. Herrarna ha säkerligen inte en klar föreställning om den olust och det missnöje som råder till följd av arbetslösheten i landet. Det går nog inte att fortsätta alltför länge med att låta armarna vila i kors, utan det är nödvändigt att försöka spränga formalismens och byråkratismens fjättrar och verkligen sätta spaden i jorden, så att vi få åtgärder och inte bara utredningar. Jag vet att det också är herr statsrådets mening, så detta är ingen kritik mot honom.

Sedan är jag tveksam om huruvida understödslinjen i längden kan vara fördelaktig. Om den drages ut för långt i tiden, bli familjerna utarmade, och det hela lastas över på fattigvården. Detta är varken psykologiskt eller ekonomiskt klokt, så mycket är säkert. Dessutom kommer här till, att arbetarna i stor utsträckning inte anmäla sig till understöd, därför att de hoppas att det ändå skall bli möjligt för dem att få arbete. Då taga de ut sina sista slantar, och familjerna bli ruinerade. Det är heller inte lyckligt. Vi måste nog vara på det klara med att vi inte kunna upprätthålla en arbetslöshetsarmé att ha till hands vid arbetsmarknadens fördelning av arbeten, ty det vore säkerligen en farlig väg att vandra. Att det behöves smidighet, det är jag ense med herr statsrådet om, men först och främst behövs det arbete. Det är det primära, det är det nödvändiga, det är huvudsaken.

I detta sammanhang vill jag säga, att man i längden inte kan låta en sådan nyckelindustri som byggnadsindustrien stå stilla till 70, kanske 80 procent. Det kommer att medföra stora svårigheter och återverkningar på skilda områden, och jag tror också, att det kommer att skapa ett missnöje, som blir svårt att bemästra för både stat och kommun. Jag vill också begagna tillfället påpeka, att kommunerna ha mycket svårt att erhålla besked från Kungl. Maj:t, när det är fråga om lån som ha begärts för olika företag. Stockholms stad har låneframställningar, som ligga sedan avsevärd tid, utan att man har fått besked, andra ha avslagits. Det är klart, att om man begär att kommunerna skola sätta i gång arbeten, måste de få ta upp lån, så att det blir möjligt för dem att börja. Det är nog så, att man här har låtit det draga alltför långt ut på tiden. Jag förstår ju, att lånemöjligheterna äro begränsade och att man vill ransonera lånemarknaden, men när arbetslösheten är så omfattande som den för närvarande är i de större stä-

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)
derna och även i en del mindre samhällen — det sistnämnda dock endast i vissa trakter — så borde man kunna förvänta, att möjlighet beredes städerna att snabbt erhålla lån.

I detta sammanhang vill jag också säga, att nog äro de stora städerna infamt påpassade, och de bli alltid illa behandlade. Det är ju inte populärt vare sig i denna eller i andra kammaren att betona detta, men det kan inte hjälpas, man måste säga som sanningen är, och det är nog ganska viktigt, att man inte behandlar städerna eller kommunerna principiellt olika utan att det blir en rättvis ordning, som är lika för alla, när det gäller de principer, som skola tillämpas vid anslagens fördelning och för den delaktighet kommunerna skola ha vid arbetslöshetens bekämpande.

Jag vill slutligen också hemställa, om det inte vore klokt att sätta i gång arbeten i stor stil på vissa områden för att, när det gäller samhällsnyttiga företag, ändå i form av produktiva företag få valuta för de pengar man lägger ut. Jag tycker därför att det är vida fördelaktigare att använda pengarna till att sätta i gång företag, som ge behållning, än att gå på understödslinjen, där man inte får några arbetsresultat. Jag har för min del aldrig kunnat begripa motståndet mot projektet från Örebro om byggnad av Svea kanal. Det är ett stort och entusiasmerande företag, som säkerligen skulle bereda omfattande arbetsmöjligheter. Det finnes andra liknande — t. ex. dubbelspären — projekt. Det är väl ändå bättre, att människorna ha arbete än att de få underhåll av det allmänna i form av understöd, av kommunerna i form av fattigvård och på åtskilliga andra sätt, varav icke något produktivt resultat uppstår, men där man i stället kan riskera vissa moraliska vådor av en understödspolitik, i varje fall om den sträcker sig alltför långt.

Jag hoppas att dessa synpunkter principiellt inte strida alltför mycket mot herr statsrådets egna synpunkter. Jag skulle för min del vara tacksam, om man omsider ville skrida till *åtgärder* i arbetslöshetsfrågan och därvid taga itu med stora företag, alltså gå på arbetslinjen och icke på understödslinjen.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall bara tillåta mig en enda replik till den föregående talaren. I fråga om kontantunderstöd och arbetslinje behöver jag inte tvista med honom, ty kontantunderstöd skola endast utgå under en övergångstid. Men jag kan för min del inte underlåta att påpeka, att det icke förhåller sig så, att det bara göres utredningar och att inga åtgärder vidtagas. Om herr Ström hade att svara för bostadsproduktionen i landet — han borde kanske rätteligen ha det för Stockholms del — så skulle han tvingas att handla precis på samma sätt som vi ha gjort. Man kan nämligen inte bara vråka ut pengar till uppförande av bostäder utan att bry sig om hur höga hyrorna komma att bli i de hus man uppför. Det är en lika enkel som påtaglig sanning, att innan detta är klarlagt lär det inte gå att få fart på byggnadsindustrien i verklig mening.

Naturligtvis kommer det att byggas en del ändå. Vi ha ju en särskild proposition om bostäder i Linköping och Trollhättan, som ligger hos riksdagen för avgörande utan att man behöver avvakta några andra utredningar. Men det måste göras klart, att Kungl. Maj:t icke utan riksdagens bifall — det är riksdagen som bestämmer hur mycket pengar vi skola få för sådant ändamål — kan ordna dessa saker. Följaktligen göra vi vad vi kunna för att få fram en proposition i ämnet, och så får riksdagen — som jag hoppas mycket snabbt — ta ställning till den — i varje fall utan onödiga dröjsmål.

Om man emellertid inte förstår, att det är situationen inom byggnadsindu-

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)
strien, som ligger i botten på alla de svårigheter, över vilka man för närvarande klagat, då det gäller att sköta vår arbetslöshetspolitik, så är det inte mycket att diskutera om. Det förhåller sig på det sättet. Få vi loss byggnadsindustrien ur dess nuvarande kramp, så skall situationen på arbetsmarknaden efter min tro jämförelsevis snabbt reda upp sig.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av den reservation, som är avgiven beträffande de nya grunderna för statsbidrag till kommunernas arbetslöshetskostnader. I denna reservation har yrkats, att maximigränsen för kommunens utgifter för arbetslöshetsändamål borde höjas till 2 kronor per skattekrona. Jag betraktar utskottets förslag på den punkten — alltså en begränsning av arbetslöshetsutgifterna till 1 krona 50 öre per skattekrona — såsom det värdefullaste och viktigaste i de nya grunder, som här föreslås. Just detta förhållande, att kommunernas arbetslöshetskostnader begränsas, är synnerligen viktigt för att man på det hela taget skall få en jämnare fördelning av denna kostnadsbörda än som var möjligt enligt tidigare gällande grunder.

Reservanten herr Nilsson i Landeryd, som talade för sin reservation, gjorde gällande, att storstäderna, exempelvis Stockholm, mycket väl skulle kunna bära en uttaxering av 2 kronor per skattekrona för sina arbetslöshetskostnader. Ja, men nu förhåller det sig i alla fall så, att det inte är storstäderna, som drabbas av denna höjning av maximibeloppet. Det måste bli en fruktansvärd arbetslöshet i Stockholm, föreställer jag mig, om staden på sitt stora skatteunderlag skulle nödgas uttaxera 2 kronor för ändamålet. Nej, det blir de små fattiga kommunerna med litet skatteunderlag, som i första hand och i alldeles särskilt hög grad komma att drabbas. Nu säga visserligen reservanterna här i sin reservation: »Utskottet önskar därvid betona, att en dylik höjning icke medför en merbelastning för de skattetyngda kommunerna, när dessa genom det allmänna skatteutjämningsbidraget kompenseras för sina utgifter härutinnan.» Men herr Nilsson i Landeryd har redan i någon mån korrigerat reservationen på denna punkt och framhållit, att det kan finnas undantag, där möjligen så icke kommer att ske. Ja, så är det verkligen, och det är nog inte bara undantag utan i en mängd fall, där skattetyngda kommuner, som tillika ha en mycket stor arbetslöshetsbörda, icke kunna erhålla skatteutjämningsbidrag för eventuellt ökade arbetslöshetskostnader.

Även om skatteutjämningsbidrag kan påräknas, kan ju i varje fall enligt gällande författning på området icke full ersättning påräknas, emedan högst 50 % skatteutjämningsbidrag lämnas, när utdebiteringen överstiger 14 kronor per skattekrona. Men jag kan påvisa, att under de senare åren en mängd skattetyngda kommuner, som samtidigt ha haft en mycket stor arbetslöshet, på grund av den spär som finnes angiven i författningen och som säger, att kommunernas kostnader för kyrka, skola, fattigvård och barnavård skola motsvara ett skattetryck av minst 5 kr. 50 öre, icke kunnat erhålla hela det skatteutjämningsbidrag, som de enligt författningens andra punkt skulle vara berättigade att få. Jag har här i min hand en förteckning över ett tjugotal kommuner i Göteborgs och Bohus län, samtliga skattetyngda och flertalet med en mycket stor arbetslöshetsbörda, som just ha fallit på denna spärr och under 1940 icke ha kunnat utfå hela skatteutjämningsbidraget på grund av nyssnämnda bestämmelse om 5 kr. 50 öre.

Jag skulle nog närmare kunna förklara, hur detta förhållande har uppstått. Det är möjligt, att icke alla kammarens ledamöter ha kännedom därom, men jag vet, att den kommunala skatteutredningen har sin uppmärksamhet fäst på detta förhållande och väl också i sinom tid kommer att föreslå ändrade be-

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)
stämmelser härutinnan. Orsaken är riksdagens egna beslut på en hel mängd områden. Genom att exempelvis folkpensionerna höjts, ha fattigvårdskostnaderna i kommunerna kunnat minskas. Genom att staten övertagit hela kostnaden för lärarlönerna, ha kommunernas kostnader för folkskoleväsendet minskat, genom barnbidragen ha barnavårdsnämndernas kostnader kunnat minskas o. s. v. Men å andra sidan ha kommunerna genom statsmakternas beslut åsamkats en hel rad utgifter, som inte få inräknas i dessa 5 kr. 50 öre, alltså icke betraktas som sociala utgifter utan måste uppföras på kommunalnämndens budget. Det är detta, som har vållat förskjutningen, och det är detta förhållande som gör, att den motivering, som reservanternas förslå, icke längre håller streck.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på detta förhållande. Jag tror inte, att kammaren skulle vilja godtaga en motivering, som i själva verket inte är riktig.

Jag skulle kanhända säga några ord om utskottsförslaget i övrigt. Jag tror då att jag i största allmänhet kan säga, att förslaget är väl så bra som man med hänsyn till de olika önskemålen vågar begära. Det har förelegat en mängd motioner med olika yrkanden. Utskottet har försökt att taga hänsyn till en hel rad motionsvis framställda erinringar och fått fram ett förslag, som enligt min uppfattning måste betraktas såsom en förbättring av den ursprungliga propositionen. Det är klart, att alla inte kunna vara fullt tillfredsställda, och på en del punkter kunde förslaget kanske ha varit tydligare formulerat, det kunde ha givits klarare direktiv och förslaget kunde således fått en ur många synpunkter bättre utformning. Som ett litet exempel på vad man möjligen kunde ha önskat sig vill jag nämna beräkningen av kommunernas årskostnader för arbetslösheten. Det är nämligen denna årskostnad, som skall utgöra grundvalen för det procentuella statsbidraget och som således beräkningen baserar sig på. Där säger utskottet på sid 15: »Det förutsättes, att de arbetslöshetsåtgärder, vilkas kostnader kommun önskar inräkna i totalsumman för året, i förväg godkänns av arbetsmarknadskommissionen.» Ja, så måste det tydligen vara, ty andra kostnader, som arbetsmarknadskommissionen inte kan godkänna, kunna tydligen inte få läggas till grund. Men då framställer sig alltså frågan, vilka kostnader som böra upptagas, och det är naturligtvis alltid en sak, som blir föremål för olika uppfattning. Här skulle man kunnat önska, att direktiven hade utskrivits tydligare, men i själva verket kommer ju det hela att bli beroende av den tillämpning de myndigheter, som skola ta hand om detta, komma att följa. Så blir det också i övriga fall. Hela detta förslag, vilket jag anser vara en utan tvekan mycket stor förbättring i förhållande till den tidigare ordningen, blir till sin verkan beroende på tillämpningen. Jag tror jag vågar säga, att det är statsutskottets förhoppning, att detta förslag skall få en förnuftig och human tillämpning. Under sådana förhållanden tror jag också, att det kommer att bli välsignelsebringande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Söderkvist*.

Herr Heiding: Herr talman! Alla äro väl ense om att arbete bör beredas de arbetslösa i största möjliga utsträckning, men för att alla skola få arbete i den omfattning som är önskvärd måste företag av olika slag igångsättas. Man måste därvid i första hand tänka på att arbetena bli av produktionsbefrämjande art. Utskottet har också uttalat sig för igångsättande av nödiga och nyttiga arbeten. Härutinnan skulle ju kunna inbegripas vissa arbeten av en art som jag närmast tänker på och som vi i en reservation ha uttalat oss för att de direkt måtte upptagas i utskottets motivering. Lika väl som man nämnt byggandet av skogsvägar och utdikningen av torvmossar, kunde man

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)

ju, som i reservationen föreslås, ha upptagit torrläggning av förut odlad men otillräckligt torrlagd jord. Detta är en produktionsfrämjande åtgärd av ett slag, som man i dessa tider bör tänka på. Om riksdagen gjorde ett uttalande i denna riktning, kunde arbetsmarknadskommissionen överväga sådant arbete och även upptaga det på arbetsprogrammet. Herr Fredrik Ström tyckte att Svea kanal vore något att tänka på, men jag undrar om man inte i första hand bör tänka på smärre kanaler, nämligen sådana med vilka man utdikar torvmossar och en del försumpad åkerjord. Sedan man genomfört sådana produktionsfrämjande arbeten kan man i framtiden tänka på andra större företag av olika slag.

Som saken ligger till borde riksdagen kunna biträda den av herr J. B. Johansson m. fl. avgivna reservationen, och jag anser att ett sådant direkt uttalande skulle ha en viss betydelse. För övrigt är jag fullt ense med utskottet i fråga om dess uttalande på samtliga punkter, och jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets utlåtande, såväl när det gäller motivering som kläm, men jag hemställer, herr talman, att kammaren i fråga om motiveringen måtte intaga ett tillägg och bifalla den reservation som jag förut nämnt.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! Herr Bernhard Nilsson befarade att om den översta gränsen skulle sättas till kronor 1:50, komme detta att verka på sådant sätt att kommunerna skulle sätta i gång en hel del arbeten som de annars inte skulle ha gjort. När propositionen blev känd bland kommunalmännen ute i landet och man fick reda på de villkor som skulle sättas för statsbidraget i fortsättningen, uppstod en viss besvikelse, och även här i riksdagen ha ju höjts röster för att översta gränsen skulle bringas ner till 1 krona. För min del tror jag att den ståndpunkt som statsutskottet har kommit till är den för såväl kommunerna som staten mest betryggande, och det finns följaktligen enligt min mening ingen anledning att göra ändring på den punkten. Det skulle vara olyckligt om reservanternas mening segrade, ty därigenom skulle kommunerna hindras att påbörja arbeten som de möjligen redan hade tänkt på.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Mannerskantz: Anledningen till att jag har begärt ordet är att jag i denna fråga har väckt en motion, som går ut på att skapa en för arbetslösa funktionärer, kontorister, folkskollärare och därmed jämförbara lämpad hjälpform, som ger dem tillfälle att uppehålla och utvidga sin yrkesskicklighet. Det är önskligt att de inte i händelse av arbetslöshet kopplas in på t. ex. ett kroppsarbete, som kanske pågår under längre tid, och måhända glömma sin färdighet på det område de specialiserat sig på. Statsutskottet har avstyrkt motionen med en s. k. välvillig motivering, som är ganska typisk. Den återfinnes överst på sid. 15 och innebär att utskottet anser det i motionen berörda spörsmålet värt beaktande såsom en fråga på lång sikt. Jag tror emellertid att det vore oförståndigt att låta alltför lång tid gå, innan man vidtager några åtgärder.

Jag har inte, herr talman, tänkt ställa något yrkande om bifall till motionen, och jag vill bara understryka vikten av att man inte låter tiden gå alltför länge, ty då blir det inte något gott resultat. Jag är säker på att samhället skulle förtjäna på att låta dessa funktionärer bibehållas vid den kunskapsnivå som de ha förvärvat, så att den inte går till spillo.

Jag har, som sagt, inte något yrkande, herr talman.

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)

Herr **Sjödahl**: Det vore mycket olyckligt om riksdagen skulle följa den reservation som högern avgivit och som innebär att kostnaderna skulle helt ersättas av staten först när man kommer över 2 kronor. Hela den tankegång som på olika sätt kommer till synes, att hjälpen till de arbetslösa i första hand skall vara en kommunernas egen sak och att först i andra hand staten skulle inskrida, måste jag beteckna såsom mycket olycklig. Här har staten genomfört en arbetslöshetsförsäkring, visserligen av frivillig natur, som går ut på att staten skulle hjälpa de enskilda kassorna att klara en normal arbetslöshet. Det måste då te sig som ännu rimligare, att när det gäller en krisarbetslöshet sådan som den nuvarande staten likaledes inskrider och lämnar en avsevärd hjälp. Detta ligger, tycker jag, i öppen dag. Den av regeringen föreslagna och av utskottet tillstyrkta åtgärden att staten, så snart kostnaden överstiger 1 krona 50 öre, övertar praktiskt taget hela kostnaden, finner jag vara ytterst erkännansvärd och ett steg i rätt riktning.

För min del hade jag önskat att staten kunnat inskrida till kommunernas hjälp i ännu större utsträckning. I den ytterst ensidigt verkande arbetslöshet som krisen medfört hade det enligt min mening varit lyckligt om staten kunnat hjälpa kommunerna redan när deras arbetslöshetskostnader överstiga en krona. Man har emellertid inte ansett sig kunna gå längre än som här är ifrågasatt, och redan detta är ett steg i rätt riktning, som kommer att verka mycket välgörande för många hårt arbetslöshetsstyngda kommuner. Man får alltså vara tacksam för vad som vidtagits.

Av ett yttrande från statsrådsbanken tycks det framgå att man tror att det missnöje som förekommer i Göteborg med denna arbetslöshetsproposition har sin grund i ett visst missförstånd på olika punkter. Det är måhända sant, men även efter denna reforms genomförande kommer för den, åtminstone absolut taget, mest arbetslöshetsstyngda kommun som vi ha i landet, nämligen min hemstad, det nya systemet inte att verka så ekonomiskt hjälpande i jämförelse med det gamla som man kanske hade önskat. Det har inom kommunen gjorts vissa utredningar hur detta system skulle ha verkat om det varit gällande under arbetslöshetskrisen 1933, och det visar sig att kostnaderna för Göteborgs stad skulle bli större med det nu föreslagna systemet än med det system som då gällde. Det hade givetvis varit lyckligt om man kunnat gå längre och sänka gränsen från kr. 1:50 till 1 krona. Men denna sak kan ju inte betraktas ur den ena eller andra kommunens synpunkt, utan måste ses ur hela landets synpunkt, och då måste man säkerligen erkänna att reformen för ett flertal av våra kommuner kommer att verka välsignelsebringande, även om den inte gör det i samma mån för alla, och att det alltså i stort sett är gott och lyckligt att den nu genomföres.

Jag skulle också vilja ge mitt erkännande åt vissa uttalanden som ha gjorts i statsutskottets utlåtande, varigenom man tillmötesgått synpunkter som framförts i en motion av mig och några andra. Att döma av arbetsmarknadskommisionens uttalande rörande engångsbidraget kunde man befara att de 20 procenten sällan skulle utbetalas och att man i allmänhet skulle stanna vid mycket lägre belopp. Vare sig denna tolkning av arbetsmarknadskommisionens utlåtande är riktig eller icke, så har statsutskottet genom sitt uttalande bestämt understrukit att engångsbidraget i allmänhet icke får understiga 20 procent. Ett sådant uttalande måste i nuvarande situation hälsas med glädje. Det är också lyckligt att statsutskottet beträffande statsbidraget till ränte- och amorteringskostnader uttalar att detta skall utgå så länge de ekonomiska verkningarna av krisen äro för kommunerna kännbara. Det förefaller mig som om detta vore en välvilligare skrivart än den som arbetsmarknadskommisionen har begagnat sig av, och jag vill uttala den förhoppningen att vid till-

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)
lämpningen av dessa av riksdagen snart godkända bestämmelser arbetsmarknadskommisionen måtte visa kommunerna, de skattetyngda och arbetslöshets-tyngda kommunerna, all den välvilja som statsutskottet uppenbarligen med sitt uttalande har velat visa. Jag har ingen anledning att tro att så inte kommer att bli fallet, men jag vill understryka vad som nyss sades här från Bohusbänken, att när det gäller sådana här saker kommer resultatet mindre att bero på riksdagsbeslutet än på tillämpningen, och det vore därför synnerligen önskvärt att tillämpningen från arbetsmarknadskommisionen och även från socialdepartementet, i den mån detta får med saken att göra, blir sådan att kommunerna verkligen stimuleras att sätta i gång arbeten. Jag vill nämna att om man i min egen stad skulle sätta i gång arbeten för blott hälften av de arbetslösa som vid den tidpunkten funnos, så skulle för dessa 3,000 arbetslösa behövas arbeten för ett belopp av 36 miljoner kronor. Det är uppenbart, att för att man skall kunna anslå så väldiga belopp måste man å ena sidan ha trygghet för att få ett engångsbelopp av statsmedel, som täcker de merkostnader som uppstå genom att dessa arbeten nu igångsätts, och å andra sidan vara säker på att staten inte alltför tidigt indrar sitt bidrag till förräntning och amortering av dessa väldiga summor. Statsutskottets välvilliga skrivsätt på denna punkt måste av kommunerna anammas med stor tacksamhet, och jag hoppas att tillämpningen i fortsättningen blir sådan att man verkligen kan fullfölja detta program. Det var väl detta socialministern menade, när han uttryckte sin förhoppning att större delen av de arbetslösa snart skulle få sysselsättning och inte behöva åtnjuta kontantunderstöd.

Statsutskottet är värt allt erkännande för vad det gjort i denna punkt, och jag vill ännu gång uttala att man får hoppas att vid tillämpningen den anda som präglar statsutskottets uttalande måtte förverkligas i full utsträckning.

Herr Anderson, Gustaf Iwar: Herr talman! Då jag har deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende vill jag yttra några ord med anledning av de anmärkningar som framställts mot utskottets ståndpunkt.

Herr Ekströmer nämnde formfrågan, och jag ber att få säga att jag för min del anser denna vara av så stor betydelse att den bör lösas oavsett beslutet i arbetslöshetsfrågan. Det är livligt att hoppas att den snarast möjligt kommer under riksdagens prövning.

Herr Mannerskantz berörde sin motion om kontoristernas fortsatta utbildning, men man kan väl inte gärna undanta kontoristerna från den omskolning som är ifrågasatt beträffande andra yrkesmän. Behovet av en omskolning måste bedömas lika för alla kategorier, även för kontoristerna.

Herr Heiding nämnde torrläggningen och avdikningen. Det slog mig då jag hörde detta yttrande, att då vi förra veckan behandlade jordbruksfrågorna uppträdde en mycket framstående representant för jordbruket och yrkade sänkning av anslaget till avdikning. Vidare ber jag få erinra om att på tilläggsstaten är upptaget ett anslag på, om jag inte minns fel, tre miljoner för dylikt ändamål, och då kan det ju anses obehövt att skriva om det i samband med denna sak. För övrigt möter det väl intet hinder för Kungl. Maj:t att uppta både torv och torrläggning i programmet för arbeten till arbetslöshetens bekämpande. Denna tolkning finner jag stöd för i statsrådet Möllers uttalande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottsmajoritetens hemställan oförändrad.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Jag begärde ordet för en replik till herr Sjödahl med anledning av vad han yttrade om reservationen. Formule-

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)
ringen kanske var en smula öoverlagd, men han sade att enligt reservationen skulle staten inte ingripa förrän kommunens kostnader uppginge till 2 kronor. Så är icke förhållandet, utan reservationen innebär lika väl som propositionen en skala för bidraget till kommunerna, vilket tydligt framgår av det långa stycket i slutet på sid. 20. Det är öoverhuvud taget samma skala som statsutskottets förslag innehåller, endast med den skillnaden att maximeringen skulle inträda först vid 2 kronor.

När jag ändå har ordet skall jag nämna något i anledning av vad herr Andersson i Rixö yttrade. Enligt herr Andersson skulle jag ha sagt i mitt första anförande att en utgift för Stockholms stad på 1 krona 50 öre icke bleve betungande. Jag sade i stället att Stockholms stad och Göteborgs stad och några andra större städer icke under några förhållanden kunde tänkas komma upp till så höga kostnader för arbetslöshetens bekämpande som 1 krona 50 öre per skattekrona.

Jag vill också säga ett ord till herr Anderson i Arboga, då han talade om det statsbidrag som beviljats för utdikning av sankmarker. Detta bidrag avser sådana marker som icke tidigare äro torrlagda, alltså något helt annat än vad reservationen innebär. Reservationen innebär att arbeten skulle kunna igångsättas för att förbättra vattenavledningen på redan odlade marker, där det visat sig att markägarna icke ännu en gång kunna bekosta ett sådant företag, utan det måste ske genom statens försorg, om det öoverhuvud taget skall komma till stånd. Det finns planer upprättade för en mängd sådana företag som icke äro inbegripna i de tre miljoner som herr Anderson i Arboga talade om, utan ligga helt vid sidan av dessa. Det skulle vara utomordentligt värdefullt, eftersom denna mark redan är odlad och det bara gäller att få bättre avrinning av vattnet. Därmed skulle man också gynna vår folkförsörjning. Jag är livligt öovertygad om att om denna fråga kommit upp i debatten på avdelningen i utskottet, skulle man kunnat enas om ett uttalande som kunnat tillfredsställa även dem som icke ha anslutit sig till reservationen.

Herr **Sjödahl**: Med anledning av herr Nilssons i Landeryd anförande vill jag endast påpeka att av hela mitt yttrande framgick, att vad jag beklagade i reservationen var dess tanke att statens fulla garanti skulle inträda först när beloppet öoverskred 2 kronor, medan jag däremot ansåg att det vore lyckligt och riktigt att man i nuvarande kris, som inte är någon kris framkallad av lokala förhållanden, utan av förhållanden som gå långt öotöver kommunernas möjligheter att inskrida, snarare sänkte än höjde gränsen för statens fullständiga öovertagande av kostnaderna. Om jag har uttryckt mig på något annat sätt, så att missförstånd kunnat uppkomma, beklagar jag detta, men det framgick av hela mitt anförande att meningen var den som jag här nämnt.

Öoverläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att, utom beträffande motiveringen, till vilken herr talmannen ville återkomma efteråt, hade i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet endast yrkats att vad utskottet hemställt skulle bifallas.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets uttalanden skulle godkännas; 2:o) att den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna, med 1) betecknade reservationen skulle godkännas; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna herr Johan Bernhard Johanssons m. fl. med 2) betecknade reservation. Herr talmannen anförde vidare, att propositioner komme att framställas särskilt angående utskottets yttrande

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. (Forts.)
beträffande sysselsättningsprogrammet, särskilt rörande utskottets yttrande beträffande de nya grunderna för statsbidrag till kommunernas arbetslöshetskostnader och särskilt i fråga om utskottets motivering i övrigt.

Sedermera gjorde herr talmannen till en början propositioner, först på godkännande av utskottets yttrande beträffande sysselsättningsprogrammet samt vidare på godkännande av den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. angående denna del av motiveringen anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på godkännande av utskottets yttrande i förevarande del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som med avseende å motiveringen i statsutskottets utlåtande nr 43 godkänner utskottets yttrande beträffande sysselsättningsprogrammet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. angående denna del av motiveringen anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Bernhard*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 51.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets yttrande beträffande de nya grunderna för statsbidrag till kommunernas arbetslöshetskostnader samt vidare på godkännande av den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. med avseende å denna del av motiveringen anförda reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen godkändes på gjord proposition utskottets motivering i övrigt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, angående regleringen för budgetåret 1941/42 av utgifterna under rikstatsens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till
vägunderhållet
på landet
m. m.

Punkten 7.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels till Bidrag till vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 47,700,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen; dels ock godkänna följande

Förslag

till

Förordning

angående statsbidrag till vägunderhåll och vinterväghållning på landet under år 1941.

Häriigenom förordnas, att utan hinder av vad i 2 § 1 mom. förordningen den 30 juni 1936 (nr 451) angående statsbidrag till den allmänna väghållningen i riket föreskrives, följande skall äga tillämpning:

Till vägdistrikt skall, i mån av tillgång å därtill anslagna medel, för år 1941 lämnas statsbidrag med åttiofem procent av det belopp, vartill väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beräknar distriktets kostnad för vägunderhåll och vinterväghållning under året skäligen böra uppgå. I fråga om ödebygdsväg skall bidraget dock, efter i övrigt samma grunder, utgå med nittiofem procent.

För tilldelning till vägdistrikt av ifrågavarande bidrag till vägunderhållet på landet m. m. skall väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgöra en fördelningsplan. Över det beslut, varigenom denna fördelningsplan fastställes, må besvär icke anföras.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 83, av friherre *A. De Geer* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 128, av herr *O. Werner* m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville bifalla Kungl. Maj:ts proposition om bidrag till vägunderhållet på landet m. m. genom anvisande av ett anslag av 47,700,000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen men att riksdagen därvid måtte ställa det villkoret, att bidraget skulle beräknas utgå med 85 procent å 1941 års *verkliga* vägunderhållskostnad.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 139, av herr *M. Svensson* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 189, av herr *E. Lindmark* m. fl. hemställts, att riksdagen vid behandlingen av det under sjätte huvudtiteln äskade anslaget å 47,700,000 kronor till Bidrag till vägunderhållet på landet m. m. måtte besluta att, med ändring av Kungl. Maj:ts förslag,

antingen såsom grund för fördelningen av anslaget lägga de i 2 § 1 mom. av kungl. förordningen den 30 juni 1936 givna föreskrifterna samt giva anslaget förslagsanslags natur

eller också anvisa dels ett anslag å 40,200,000 kronor, vilket, utan hinder av vad i 2 § 1 mom. förordningen av den 30 juni 1936 stadgades angående statsbidrag till sommarvägunderhållet på landet, skulle i mån av tillgång å därtill anslagna medel lämnas åt vägdistrikt såsom statsbidrag med 85 procent — för ödebygdsvägar med 95 procent — av det belopp, vartill väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beräknade att distriktets kostnad för sommarvägunderhåll under 1941 skäligen borde uppgå, dels ock ett förslagsanslag av 7,500,000 kronor att användas till statsbidrag med 85 procent — för ödebygdsvägar 95 procent — av distriktets verkliga kostnader för vinterväghållningen under år 1940.

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

Slutligen hade i en av herr *G. Pettersson* i Hällbacken m. fl. inom andra kammaren väckt motion, nr 173, hemställt, att riksdagen måtte besluta, att statsbidraget till vägunderhållet på landet skulle, i likhet med vad som hittills gällt, utgå på de verkliga kostnaderna och för nästa budgetår med 85 procent samt att till ödebygdsväg och vinterväghållning å sådan väg särskilt bidrag med 10 procent skulle lämnas av statsmedel utöver de 85 procenten, och för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 47,700,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av de i ämnet väckta motionerna I: 83 och 139 samt II: 128, 173 och 189, måtte

a) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående statsbidrag till vägunderhåll och vinterväghållning på landet under år 1941 besluta att nämnda statsbidrag skulle, efter i huvudsak oförändrade grunder i övrigt, för detta år utgå med åttiofem procent, dock att till kostnader för underhåll av ödebygdsväg och vinterväghållning å sådan väg särskilt tilläggsbidrag med tio procent finge lämnas;

b) till Bidrag till vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett förslagsanslag av 47,000,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservation hade anförts av herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Lindström*, *Sven Larsson*, *Bäckström*, *Boman*, *Sundberg*, *Ward*, *Persson* i Falla, *Bergström* och *Bergvall*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å de i ämnet väckta motionerna I: 83 och 139 samt II: 128, 173 och 189, måtte

a) godkänna det av föredragande departementschefen framlagda förslaget till förordning angående statsbidrag till vägunderhåll och vinterväghållning på landet under år 1941;

b) till Bidrag till vägunderhållet på landet m. m. för budgetåret 1941/42 anvisa ett anslag av 47,700,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr *Nilsson*, *Johan*, i Malmö: Herr talman! Som kammarens ärade ledamöter finna av utlåtandet, har statsutskottet uppdelat sig på två linjer. Den ena går ut på att hålla på den gamla ordningen beträffande tilldelningen av bidrag för vägunderhållet på landet, och den andra avser att genomföra en ny ordning, som kan sägas liksom syfta till skapandet av reda i de förhållanden, som förut ha varit litet besvärliga. Den gamla ordningen, som statsutskottets majoritet här står för, innebär att vägdistrikten årligen skola i statsbidrag erhålla ett belopp, motsvarande ett visst procenttal av distriktets kostnader nästföregående år. Den ordningen har inte varit någon ordning alls. Flera vägstyrelser ha ibland tagit för sig på de andras bekostnad, och detta vill man gärna fortsätta med även i framtiden.

Den nya ordningen enligt Kungl. Maj:ts och reservanternas förslag går ut på att man skall på förhand beräkna de anslag, som skola tilldelas de olika vägdistrikten. När denna beräkning är klar och distrikten ha fått sina anslag, så ha de att härtill anpassa de arbeten, som förestå under det kommande året. Det förslaget har inte accepterats av statsutskottets majoritet. Vägstyrelsernas ledamöter och ordförande äro de drivande krafterna, då det gäller att sätta sig emot denna nya ordning.

Det nya förslaget innebär ju att man har ett visst bestämt anslag, som skall

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)
fördelas. När var och en har fått sitt, finns det inte utsikt att få mera, utgifterna måste anpassas därefter. Då har emellertid kritiken sökt påvisa, att detta nya förslag innehåller två punkter, som man inte kan gå med på, nämligen för det första att man inte på förhand kan beräkna det anslag, som är behövt för det kommande året, och för det andra att man inte kan beräkna vad som åtgår, ifall vinterväghållningen skulle bli osedvanligt svår. Man menar att snöfall och andra dylika förhållanden göra det omöjligt att på förhand beräkna de kostnader och det anslag, som sålunda behövs för det kommande året. Nu har emellertid Kungl. Maj:t visat, att det mycket väl går an att beräkna dessa kostnader. Man påvisar att mera betydande snöfall mestadels inträffa under januari, februari och mars. Genom rapporterna för dessa månader har man således goda möjligheter att göra upp en beräkning för det kommande året, grundad på det löpande årets utgifter, i vilken då även vinterväghållningen ingår. Vi reservanter ha också i vårt utlåtande starkt understukat dessa saker. Om kammarens ärade ledamöter observera vårt uttalande på sid. 42, så säga vi där på tal om möjligheterna att i förväg beräkna kostnaderna:

»I detta sammanhang må framhållas, att de inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen av väginnspektionen verkställda undersökningarna rörande vägunderhållskostnaderna numera omfatta 1938, 1939 och 1940 års underhållskostnader. Därjämte har inspektionen satts i tillfälle att genom inkommande rapporter rörande utgifterna för vägunderhållet och genom vägdistriktens till inspektionen överlämnade stater för det nästkommande året utöva en fortlöpande kontroll över vägunderhållskostnaderna. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har sålunda till sitt förfogande material för en i stort sett rättvis uppskattning av vägdistriktens underhållsutgifter under det löpande året, varför eventuella farhågor för ett oriktigt bedömande i förevarande hänseende måste anses mindre befogade.»

Vi ha velat understryka detta. Enligt min mening står det också i överensstämmelse med verkliga förhållandet. Alla farhågor för att man inte skulle kunna göra en rättvis bedömning och någon rättvis uppskattning för det kommande året äro således ogrundade. De, som skola göra dessa beräkningar, ha genom god kännedom om vad som föreligger möjligheter att också komma till en rättvis bedömning.

Nu ha emellertid en del av statsutskottets ledamöter haft en annan uppfattning. De ha helst velat diskvalificera oss, som stå för alternativ 2, eftersom vi anses inte vara fackmän på området. Det är ett försök att stödja en svag sak med att försätta oss ur spel genom att säga, att vi skulle sakna möjlighet att göra ett rättvist bedömande. Jag väntar att detta blir sagt även i dagens debatt. Det sades i fjol, det sades i statsutskottet nu, och det är väl därför så gott att jag tar hand om detta påstående redan på förhand.

Vi i städerna, som under en 20, 30 år tillhört drätselkamrarna, ha ju också sysselsatt oss med dessa saker. Vi kunna till och med tillskriva oss äran av att ha lärt landsbygden, hur man skall sköta sina vägar. Vi skrivade ganska tidigt på de förhållanden, som existerade i fråga om våra gator och tillfartsvägar, som gå fram inom städernas långsträckta ytterområden. Skötseln av dessa makadamvägar gick till på det sättet, att man på hösten vräkte ut litet makadam i gyttnan som låg på vägbanan. Så fick det ligga där, och det var en fullständig lervälling vintern över. När då våren och sommaren kom, flög hela den lervällingen i torkat tillstånd in i lägenheterna. På det sättet blev det ingen vidare glädje med det hela. Det var inte heller starkt. Vi beräknade då vad 10 års underhåll skulle kosta, om man fortsatte på det gamla viset. Vi kommo snart underfund med att 10 års underhåll med makadam kostade mera

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

än om vi grävde upp gatorna stycke för stycke, lade en bastant stengrund med betong ovanpå den och därpå ett sandlager, på vilket det sattes smågatsten. På 10 år blev det billigare än att fortsätta med makadamen. Landsbygden har sedan efterapat städerna både ifråga om makadam och andra beläggningsmedel.

Jag vill ha yttrat detta i kammaren, därför att jag misstänker att det skall komma samma uttalande i dag som ett par gånger tidigare, att eftersom vi inte äro vägstyrelseordförande, så äro vi inte i tillfälle att rätt bedöma denna sak. Nu vill jag ju inom parentes säga, att det hade varit mycket beklagligt, om vi haft fler vägstyrelseordförande i statsutskottet, ty då hade det nog inte blivit tillfälle att få gehör för en förnuftig ordning. De äro ensidiga och parter i målet. Det kan inte hjälpas — det måste sägas ifrån här. Vi hade inget gehör i fjol. Vi voro tre reservanter den gången för Kungl. Maj:ts förslag, som ju är det enda riktiga och kloka. I år ha vi blivit tio, och jag kan ju t. o. m. nämna, att ett par, tre ordinarie ledamöter av utskottet ha sedan varit hos mig och beklagat sig över att de inte kommo att sitta med vid utskottsbehandlingen, ty suppleanterna ha inte röstat enligt den uppfattning, som de ordinarie hade. Hade således dessa ordinarie ledamöter varit närvarande, hade förhållandet varit ett annat. Vi, som äro i minoriteten, hade då varit i majoritet.

Sedan kommer man säkerligen också i den följande debatten att säga, att med den nya ordning, som Kungl. Maj:t har föreslagit, komma vägskatterna att bli större. Det är ett fullkomligt vilseledande resonemang. Vägskatterna på landet bli inte alls större. Naturligtvis få distrikten betala sin andel, till dess staten övertar det hela. Men detta tal är egentligen endast ett försök att skrämja till sig en majoritet, som man hoppas skall rösta för det utskottsförslag, som här föreligger. Verkliga förhållandet är nämligen att det föreligger ett förslag, som innebär att staten skall övertaga hela denna kostnad för vägunderhållet. Då undrar jag, om inte det vore klokt att riksdagen redan ett år innan detta tillstånd kanske inträder försökte sig på den ordning för fördelningen av medlen, som här är föreslagen av Kungl. Maj:t. Jag tror att den är den riktiga och kloka. Man beräknar vad var och en skall ha. Vägstyrelserna veta, hur mycket de få, och de rätta sig efter det. Då kan man inte som hittills taga för sig ibland på den andras bekostnad. Utskottsmajoritetens förslag vill behålla den gamla ordningen, nämligen att ju mera pengar man använder, desto större utsikter har man att få anslagsökning för det kommande året. Vårt förslag avser ett bestämt anslag, som man har att anpassa sig efter. Vi tro, att detta både ur ekonomisk och praktisk synpunkt är det bästa.

Jag ber därför, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 e. m.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Talesmannen för reservanterna, herr Johan Nilsson i Malmö, uppehöll sig i större delen av sitt anförande vid saker och ting, som han trodde skulle komma att sägas, och det förledde honom till att glömma att beröra en del saker, som särskilt böra observeras i detta sammanhang.

Jag vill då först be kammarens ärade ledamöter konstatera, att ingen av statsutskottets ledamöter, således inte heller någon av reservanterna, har anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Reservanterna ha föreslagit, att det skulle avsättas 1 miljon kronor av de av Kungl. Maj:t begärda medlen, som

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.) skulle utgöra något slags utjämningsanslag, inte bara för vinterväghållning utan även för tjälskjutningar och andra inträffade skador på vägarna. I och med detta ha också reservanterna lämnat sin anslutning till uppfattningen att förfarandet med en på förhand verkställd uppskattning av vägunderhållskostnaden omöjlig kan göras rättvist. — Jag skall återkomma sedermera till ett par andra punkter i herr Johan Nilssons anförande.

Den omläggning, som föreslås i propositionen, har samma innebörd som den, som redan förra året föreslogs av Kungl. Maj:t på samme departementschefs föredragning, nämligen att det skall verkställas en på förhand skeende uppskattning av vägunderhållskostnaderna, innefattande såväl sommarväghållning som vinterväghållning, och att på grundval av denna uppskattning skall utbetalas ett på förhand fixerat belopp i bidrag till varje vägdistrikt samt att uppskattningen skall verkställas av kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, över vars beslut klagan icke får föras.

Herr Johan Nilsson har i sitt anförande flera gånger tillåtit sig säga om det nu rådande systemet, att en del vägstyrelser ha huggit för sig och dylikt. Jag vet inte vad han grundar detta allmänt hållna uttalande på. Några exempel har jag inte hört vare sig här eller i statsutskottet eller på dess fjärde avdelning. Herr Johan Nilssons anförande är nog en reminiscens från gångna tiders vägstrider och en sammanblandning mellan olika delar av det i och för sig både stora och invecklade problem, som vägväsendet utgör.

Det har stått stora strider i vår riksdag om statsbidragets storlek. Det har varit femtio procent, det har stigit undan för undan och är nu uppe i åttiofem procent. Det har också varit stora strider om vägskatternas utgörande. Detta har varit en strid från den tiden, då jordbruksfastigheterna buro en större tunga för vägunderhållet.

Nu är den striden också slut, sedan vägskattegrunderna i 1934 års vägslag ha blivit ändrade, och det är — det vill jag särskilt understryka med anledning av den siste ärade talarens yttrande — inte något vägstyrelseintresse, som tagit sig uttryck genom det ställningstagande statsutskottet har gjort, utan statsutskottets majoritet har haft i tankarna de väghållningskyldiga, således de som betala vägskatt. Det är dem frågan gäller. Vägstyrelserna ha den otrevliga uppgiften att vara en mellanhand mellan de vägskatteskyldiga och staten, och hur än statsmakternas beslut utfaller, måste ju vägstyrelserna fortsätta med denna mycket vanskliga och ömtåliga uppgift.

Det är de vägskatteskyldiga denna sak gäller, och de vägskatteskyldiga äro numera inte någon viss kategori i landsorten, utan vägskatten drabbar alla, icke minst arbetare och tjänstemän, för att inte tala om näringsidkare och andra. De få alla bära sin dryga andel av vägskatten, och vägskatten på landsbygden är en tunga, som på en hel del håll uppgår till inemot samma belopp som landstingsskatten. Det är detta jag ber herr Johan Nilsson i Malmö, som bor i en stad och som således är befriad från vägskatt, att särskilt beakta att vägskatten är en extra tung pålaga, som vi på landsbygden måste bära.

Det är ju då inte underligt, om det uppstår oro och bekymmer när en så utomordentlig omläggning företages, som enligt vår uppfattning kan få en så pass ödesdiger verkan. Det har under senare år, som sagt, stått strid om procenten för statsbidraget, men den striden är slut. Däremot har det hitintills icke stått någon strid om grunden för statsbidragets utgående, nämligen att det skall utgå på den verkliga kostnaden. Det är först förra året och även i år som förslag om ändring i det avseendet framlägges.

Förra året gick statsutskottet på samma linje som nu, och riksdagens båda kamrar följde statsutskottet genom sitt beslut att vidbliva den tidigare ordningen. Jag vill hoppas och tro, att så måtte bli fallet även denna gång.

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

Jag har inte kunnat av handlingarna finna, att det är någon vägmyndighet, t. ex. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som till Kungl. Maj:t gjort framställning om denna omläggning av systemet, utan det förefaller, som om förslaget vore utarbetat inom departementet självt. Inte heller har förslaget varit utsänt på remiss för yttrande. Man framhäver i förslaget såsom dess tyngdpunkt sparsamhetskravet. I det avseendet kan det vara skäl att erinra om — vilket många känna till, men som för andra inte torde vara lika väl bekant — att det år efter år har tillskapats en alltmer omfattande och skarp kontroll över vägmedlens användning. Från och med hösten 1939 ha vägstyrelserna ålagts att göra bokslut varje månad — den skyldigheten hade de för övrigt tidigare — och att i särskilda rapporter, med kolumner, avpassade efter det 50-tal kolumner som finnas i väggassans kassabok, insända dessa månadsbokslut kvartalsvis dels till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och dels till vägingenjören i länet. De ha således möjlighet att följa vägdistriktens utgifter månad för månad för samma ändamål på de olika posterna samt, där avsevärda förändringar ske, infordra förklaringar från vederbörande. Kontrollen är alltså ytterst noggrann och skarp. Det har föreskrivits, att innan underhållsarbeten av någon som helst betydelse verkställas — det gäller t. o. m. sådant som slagning av makadam, makadamisering och mera omfattande grusning o. s. v. — skola vägstyrelserna samråda med vägingenjören och inhämta hans godkännande. Och skall ett arbete utföras på underhållet, som står på gränsen till att bli av någon större omfattning, så skall särskild skriftlig ansökan ingivas om tillstånd därtill. Jag vill här rätta ett missförstånd, som jag ofta möter. Man tror, att vägstyrelserna skulle ha rätt att på vägunderhållets konto utföra s. k. vägförbättringsarbeten. Det är en sak som förekom tidigare, men det avskaffades för tre, fyra år sedan. Numera får icke på vägunderhållets konto föras någonting, som har karaktären av ett förbättringsarbete på en vägbanan, utan då skall ansökan ingivas till länsstyrelsen och prövas i den ordning, som gäller för anslag till vägbyggnader. Ett ingående samråd med vägingenjören äger alltså rum på ett tidigt stadium, liksom också denne enligt väglagens bestämmelser kallas till vägstyrelsesammanträdena. Och genom utdrag ur månadsbokslut och kvartalsrapporter beredas numera både den lokala och den centrala vägmyndigheten mycket stora möjligheter att ingripa reglerande i besparingssyfte.

Jag kan också nämna, att vid krigsutbrottet 1939 utsändes ett besparingscirkulär. Man hade på känn att bilskattemedlen skulle sina, att vissa besparingar måste göras och att inte annat än de nödvändigaste underhållsarbetena borde utföras. Det tilläts att dikesrensning, röjning o. dyl. eftersattes. Vi ha i statsutskottet infordrat uppgifter härom, som äro mycket exakta, därför att dessa månadsbokslut och kvartalsrapporter ge väg- och vattenbyggnadsstyrelsen möjlighet att mycket snabbt — uppgifterna för 1940 kommo in omkring 15 januari — exakt på kronan lämna uppgift om kostnaderna. Till belysning av huru vägstyrelserna efterkommit myndigheternas krav på sparsamhet kan man nämna, att kostnaderna för grusning och makadamisering, som år 1938 uppgingo till 22.6 och 1939 till 21.4 miljoner kronor, år 1940 nedgått till 10.4 miljoner, således en minskning med mer än hälften. Kostnadsposten för röjning och dikesrensning har också nedgått till ungefär hälften, eller från 9.4 år 1938 och 8.0 miljoner kronor år 1939 till 4.2 miljoner år 1940. Och underhållet av permanenta och halvpermanenta beläggningar, som de två tidigare åren uppgick till respektive 1,480,000 och 1,720,000 kronor, minskades 1940 till 700,000 kronor.

Vid den föredragning vi haft i statsutskottet ha vägmyndigheternas representanter förklarat, att de inte se möjligheter till att ytterligare besparingar skola kunna göras. Vad beträffar besparingarna på permanenta beläggningar,

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

som voro så pass avsevärda, betecknades det såsom en i och för sig ganska betänklig sak. Ett eftersatt underhåll i fråga om permanenta beläggningar kan åstadkomma en ökad förbättringskostnad framdeles, en återställningskostnad, som eventuellt kan bli större än de gjorda besparingarna. Också beträffande besparingarna på grusning och makadamisering, röjning, dikesrensning o. s. v. uttalades, att med de resultat som uppnåtts lär det inte vara möjligt att komma längre i besparingshänseende, om inte vägunderhållet skall eftersättas, samt att det är dålig ekonomi här liksom överallt annars att försumma underhållet och att totalkostnaderna bli lägre, om ett kontinuerligt underhåll äger rum.

Såvitt vi ha kunnat se inom utskottet, liksom även såvitt jag känner till genom den praktiska erfarenheten, finns det inte längre möjligheter att komma fram till några större besparingar på annat sätt än om man skall sänka vägarbetarnas löner. I en hel del vägdistrikt har det skett indragningar av arbetsfolk och avskedanden av vägarbetare, men skall det krävas ytterligare besparingar utan att underhållet måste eftersättas, så kommer det med sannolikhet att gå ut över vägarbetarnas löner, och jag vill därom säga, med den kännedom jag har från de delar av landet, där jag hör hemma — jag vet inte, hur det är på andra ställen — att jag skulle icke vilja tillråda att gå den vägen. Ty vägarbetarna ha inga orimliga löner, åtminstone inte i de delar av landet där jag hör hemma. Besparingskravet kan således icke tagas som motiv för omläggningen, som man vill göra gällande i statsverkspropositionen. När man talar om besparingar på vägväsendets område, skall man komma ihåg, att det är två huvudgrupper som man har att taga hänsyn till. Det är dels de s. k. fasta kostnaderna, de som utgå till avskrivningar, maskiner, teknisk personal och dylikt, och på dessa kostnader kunna icke några större besparingar göras. Den andra delen av utgifterna är de s. k. lösa kostnaderna, som falla på själva det vägunderhåll, som jag här talat om, grusning, makadamisering, röjning o. s. v., och beträffande dessa kunna besparingarna icke gå längre, om icke underhållet skall bli eftersatt. Detta motsades icke, utan bestyrktes tvärtom vid de föredragningar som vi hade på vederbörande avdelning inom utskottet.

Det nuvarande systemet, att statsbidrag skall utgå till vägdistrikten till en viss procent av beräknad kostnad för underhållet, har tillämpats i många år, och det är ett system som utjämnar och som skapar rättvisa, så att den utlovade procenten erhålles. Majoriteten inom statsutskottet kan icke dela den uppfattningen, att det skulle vara möjligt att på förhand verkställa en uppskattning, som skulle kunna bli rättvis, när det gäller samtliga landets 170 vägdistrikt, och samtidigt ge dem de utlovade 85 procenten i statsbidrag.

I detta sammanhang vill jag påpeka en sak, som departementschefen uttalar i huvudtiteln på sid. 32, där han omnämner att statsbidraget under 1940 i vissa distrikt uppgått till mer än 85 procent, ja, till och med till 100 procent i något fall, och att detta skulle vara ett belägg för hur oriktigt det nuvarande systemet är. Vi, som på avdelningen läste detta och som togo del av den från departementet tillhandakomna uppgiften om statsbidrag, som lyfts under år 1940, ha fått den rakt motsatta uppfattningen, att detta i stället bestyrker, hur omöjligt det är att gå på den linje, som propositionen innebär. Det är nämligen att observera att det statsbidrag, som lyftes den första juli 1940, utgör bidraget för 1939 års kostnader, och det är naturligtvis alldeles omöjligt att statsbidraget på 1939 års kostnader alltid skall kunna passa in på 1940 års kostnader. Statsbidraget för 1940 års kostnader kommer ju att utbetalas i efterskott först nästa år, 1941. När det gäller att på förhand uppskatta ett vägdistrikts kostnader, framhöll statsutskottet förra året, att det finns sådana poster, som äro omöjliga att på förhand beräkna, såsom kostnaderna för vinterväghållningen, kostnaderna för skador vid tjällossning, vattenskador och dy-

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

likt. Departementschefen viftar emellertid bort detta uttalande av förra årets statsutskott och förklarar, att dessa kostnaders betydelse synes ha i viss mån överskattats. Variationerna mellan olika år i kostnaderna för vinterväghållningen, nämner han, belysas av att de för 1937 utgjorde 7.8 miljoner kronor, för 1938 7.3 miljoner och för 1939 7.7 miljoner. När beloppet varit så konstant år från år bör man, menar han, inte hysa några större farhågor för att variationerna skola bli avsevärda. Det är emellertid ganska egendomligt, att i dessa siffror kostnaderna för 1940 års vinterväghållning icke medtagits. Det hade ändock funnits möjlighet att få fram den exakta siffran även för detta år på grundval av månadsbokslutet från vägstyrelserna den sista november. Och vad utvisa kostnaderna för vinterväghållningen år 1940? Jo, de visa en kostnadssumma av 13.8 miljoner kronor, vilket således betyder, att kostnaden från 1939 till 1940 stigit med nära det dubbla. Om detta säges det alltså i propositionen, att dessa kostnaders betydelse »i viss mån överskattats». Nog får man väl medge att en så stor skillnad i beloppen, som här visar sig föreligga, ökar den farhåga som finns beträffande möjligheterna att göra en rättvis uppskattning. Och detta bestyrker till alla delar, hur riktig den ståndpunkt var, som riksdagens kamrar på statsutskottets förslag förra året intogo.

Det finns också andra poster, som äro utomordentligt svåra att beräkna, såsom kostnaderna för grusning och dammbindning — det senare är i själva verket en nära nog omöjlig post att beräkna, emedan den är så olika i olika distrikt och därför att det beror så mycket på väderleken under sommaren, hur stora kostnaderna bli.

Det förefaller oss, som om det skulle vara absolut omöjligt att göra en på förhand verkställd uppskattning, som skall ge de olika vägdistrikten exakt 85 procent i statsbidrag. En sådan uppskattning fordrar också en stor administrativ omgång, och det var ju mycket intressant att få veta, hur det hela egentligen skulle tillgå. Vid en föredragning, som vi hade i statsutskottet, fingro vi veta, att det skall gå till på det sättet, att beloppet på 47 miljoner kronor skall uppdelas länsvis efter en uppskattad kostnad för varje län. Varje län tilldelas alltså ett belopp för länets vägunderhåll under året, och sedan skall en tjänsteman från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen resa ut i respektive län och hålla sammanträden med vägingenjörerna och vägstyrelserna för att söka få enighet till stånd om en viss fördelning av klumpsumman mellan de olika vägdistrikten i länet. Var och en måste ju förstå dels att detta innebär en administrativ omgång och dels att det måste bli oerhört besvärligt att härvidlag skipa rättvisa.

Över väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beslut får klagan icke föras. Det är någonting alldeles nytt i vår rättsordning, att en administrativ myndighet på ett så omfattande och känsligt område skall verkställa en sådan fördelning utan att man skall ha möjlighet att däröver anföra besvär, även om ett distrikt oavsiktligt råkat bli orättvist behandlat.

Det har rätt en mycket stor oro bland väghållningsskyldiga i landet med anledning av Kungl. Maj:ts förslag. Jag har fått mottaga skrivelser, och jag har haft att mottaga uppvaktningar, vid vilka man delgivit mig sina bekymmer, därest detta förslag skulle bli genomfört. Jag har bland annat mottagit en skrivelse från vägstyrelser i Kopparbergs län och Kalmar län, vilka med stöd av statistiska uppgifter uttala sin oro inför förslaget.

Det gäller här, som jag sade i början av mitt anförande, ett de väghållningsskyldigas och skattebetalarnas på landsbygden intresse. Bidraget har hittills utgått på den verkliga kostnaden i enlighet med ett numera skärpt kontrollsystem. Det spelar för dem en oerhört stor roll, ty därest de tillmätta statsbidragen icke räcka till, måste vägskatterna avsevärt stiga i vägdistrikten. Det

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

är ett experiment, och ett alldeles nytt experiment, sedan vägunderhållet övergått i vägstyrelsens egen regi, som man vill göra på detta område, och det förefaller mig vara så mycket mera olämpligt att nu göra ett sådant, då vi befinna oss i onormala förhållanden på vägtrafikens område. Det hade varit lugnande, om det hittillsvarande systemet fått fortsätta till dess mera stabila förhållanden inträtt, om det nu skall göras ett försök att åstadkomma en annan ordning. Och dessutom ha vi ju hela vägväsendet i stöpsleven genom den förstatligandekommitté, vars principutlåtande väntas inom den närmaste tiden, enligt vad som uppgivits. Då förefaller det, som om man inte borde göra ett sådant experiment som här föreslås.

Även reservanternas erkänna i sin reservation de svårigheter, som propositionens förslag innebär, när det gäller att få en rättvis på förhand verkställd uppskattning. Som jag nämnde är det i utskottet ingen, som helt och hållet går på Kungl. Maj:ts linje. Reservanternas förslag, för att i alla fall försöka rädda något av det hela, att det skulle avsättas en miljon kronor till något slags utjämningsförfarande. Och det begränsas inte, såvitt jag kan se av reservationen, enbart till vinterväghållningen, utan det skulle vara möjligt att för skador genom tjällossning och dylikt också få del av detta anslag. Vad innebär då detta? Jo, det innebär att när det uppskattade beloppet har utbetalats, så skola landets 170 vägdistrikt ha möjlighet att komma in till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med begäran att få del av detta anslag. Det blir säkerligen många, som komma att begagna sig av denna rätt, jag skulle tro de allra flesta, ty de måste väl helt enkelt känna sig förpliktade att begagna denna möjlighet att få ytterligare bidrag, då kostnaderna komma att stiga under innevarande år. Vederbörande vägmyndigheter räkna nämligen med att kostnaderna för vägväsendet äro i stigande med hänsyn till det förhållandet, att trafiken genom gengasdrivna fordon är i stigande.

Det är alltså fråga om en miljon kronor. Är det någon, som tror att den summan räcker för ett utjämningsförfarande, när så stora variationer i vad det gäller 1939 och 1940 enbart beträffande vinterväghållningen ägt rum som att summan fördubblats, d. v. s. från 7 till 13.8 miljoner kronor, och dessutom avsevärda förändringar i barmarksunderhållet också kunna inträffa genom omfattande tjällossnings- och vattenskador? Då räcker icke en miljon. Och skall man taga mer än en miljon till denna fond, ja, då räcker icke återstoden att så fördela mellan distrikten, att de få de utlovade 85 procenten.

Vidare är det att märka, att man genom att gå denna väg inför två parallella system, ett system med ett uppskattningsförfarande och ett system med i efterskott utbetalade tillägg. Detta står, synes det mig, föga i överensstämmelse med den strävan, som den förste ärade talaren i denna fråga ville ge uttryck åt, nämligen att man vill skapa ordning och reda på vägväsendets område. Det förefaller mig, som om det i stället i hög grad skulle trassla till behandlingen av dessa statsbidragsfrågor.

En av de ärade reservanternas har i sin tidning för gårdagen skrivit en ledare om dessa frågor och bland annat uttalat, att på intet annat område torde en kommunal organisation äga den fria dispositionsrätt, som vägstyrelserna skulle få, när det gäller statsbidrag till väghållningen. Jag vågar säga, att på intet annat område har man ett sådant system som det i propositionen föreslagna, ty det är ett helt nytt system. När man lämnar statsbidrag till en husbyggnad eller till andra byggnadsföretag, så tillerkänns dessa ett statsbidrag på exempelvis 20 procent av kostnaden enligt ritningar och förslag. Skulle sedan den verkliga kostnaden understiga den beräknade, reduceras statsbidraget i förhållande till den verkliga kostnaden, och skulle den överstiga vad som beräknats kommer man in med ansökan om tillägg. Och inte bestämmer man anslaget till

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

skattetyngda kommuner på grundval av en på förhand verkställd uppskattning av de kommunala utgifterna i kommunerna, utan det grundar sig på kommunernas verkliga utgifter. Kostnaderna för fattigvården enligt fattigvårdslagen beräknas inte heller efter en på förhand uppskattad fattigvårdskostnad, efter vilken man lämnar statsbidrag, utan bidraget lämnas i efterskott. Detsamma gäller också för alla övriga områden på vägväsendet — vid byggandet av vägar och broar får man statsbidrag i efterskott på den verkliga kostnaden, och skulle den verkliga kostnaden överstiga den beräknade, får man komma in med ansökan om tillägg för att få hela det belopp, som motsvarar den i vägförordningen stipulerade procenten för statsbidrag.

Det är sålunda någonting alldeles nytt, som här föreslås i Kungl. Maj:ts förslag och som inger stora betänkligheter dels ur vägskattebetalarnas synpunkt, såsom jag redan nämnt, och dels och alldeles särskilt ur den synpunkten, att det icke är möjligt att på förhand uppskatta ett vägunderhåll så, att resultatet blir rättvist och träffar prick på de 85 procenten inom landets alla 170 vägdistrikt. Kostnaderna variera inte bara mellan vägdistriktet inbördes, utan också inom samma vägdistrikt från ett år till ett annat. En uppskattning är således mycket svår att göra.

Herr talman! Jag har måhända nu upptagit kammarens tid alltför länge, men jag har velat lämna en någorlunda fullständig orientering över hur jag och de övriga ledamöter av statsutskottet, som stå för utskottets utlåtande, se på denna fråga. Jag vill till sist bara tillägga en sak. När herr Johan Nilsson i Malmö åberopade drätselkammarna i städerna såsom föregångare för vägstyrelserna på landet, så vill jag inte på något sätt tvista med honom, inte heller vill jag förneka, att vi fått lära många tekniska förbättringar genom deras handhavande av sitt gatuväsende. Men det är inte om dessa tekniska saker i fråga om vägunderhållet, som det nu tvistas, utan här är det fråga om huruvida statsbidraget till vägunderhållet skall betalas på en uppskattad kostnad eller på en av vägingenjörerna kontrollerad och granskad verklig kostnad. Och när nu drätselkammarna i städerna ha åberopats, bör det förhållandet påpekas, att de göra upp ett kostnadsförslag och få anslag av stadsfullmäktige, och räcker inte anslaget kommer säkerligen drätselkammaren in till nästa års stadsfullmäktigesammanträde med en begäran om tilläggsanslag. Jämförelsen med vägdistriktet haltar sålunda, ty i det fall det här gäller får besvär icke föras över väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beslut, och man får sålunda inte efteråt komma in med några ansökningar om ytterligare anslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Andersson**: Herr talman! De anslag, som ingå i specialbudgeten för automobilskattemedel, ha måst avvägas med hänsyn till den minskade tillgången av sådana medel. Inkomsten av automobilskatten har i årets statsverksproposition kunnat upptagas med endast 25 miljoner kronor, ett belopp som lämpligen kan ställas i förhållande till den siffra på 132 miljoner, som var upptagen i riksstaten för budgetåret 1939/40. För att denna katastrofala inkomstminskning inte skulle verka alldeles förlamande på vägväsendet, ha vanliga skattemedel måst tillföras automobilskattebudgeten för täckning av de oundgängligaste behoven. Jag vill icke fördölja, att åtstramningen på denna specialtitel skulle ha blivit strängare, om man inte av arbetslöshetspolitiska skäl ansett sig böra uppföra betydligt större belopp än vad tillgångarna rätteligen motivera särskilt när det gäller nybyggnads- och förbättringsarbeten.

Den utomordentliga expansion, som ägt rum på vägväsendets område under de sista tiotalen av år, hänför sig helt och hållet till bilismens utveckling. Bilis-

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

men har krävt allt bättre och bättre vägar. Å andra sidan har också tack vare automobilskattemedlen, som flödat allt rikligare, denna fortgående standardförbättring möjliggjorts. Men i ett läge, då bilismens andel i vägstodnaderna nedgått, såsom nu är fallet, måste ovillkorligen vägstodnaderna prövas med betydligt större omsorg än förut. Det kan nämligen inte vara rimligt att upprätthålla samma standard på vägväsendet, som man kunnat göra förut, när man nu måste anlita redan för andra ändamål ytterligt hårt pressade skattemedel.

Det är från sådana utgångspunkter, som vägbudgeten i år måste betraktas. Man kan dock icke säga, att vägväsendet har blivit svältfött i årets statsverksproposition. Trots att endast 25 miljoner kronor beräknas inflyta i automobilskatt — vi veta för övrigt inte ens, om dessa 25 miljoner verkligen komma in — uppgå anslagen till vägväsendet på automobilskattemedlens specialbudget till över 90 miljoner kronor.

I detta sammanhang kan det vara skäl att erinra om att den fond, som förut fanns och som spökade åtskilligt i fjolårets debatt, nu är förbrukad. Och inte nog därmed: det föreligger ett underskott, som dessutom kommer att växa under nästa budgetår och som man väl får försöka täcka i framtiden, om automobilskattemedlen någonsin mera komma att stiga till samma nivå som tidigare. Jag har velat inskjuta denna lilla parentes, därför att jag vet att man i fjol ansåg att man borde ha kunnat vara mer generös mot vägdistriktet genom att taga något ur denna fond. Mina herrar! Fonden är nu borta utan att man delat ut någonting extra till vägdistriktet.

Den nya anordning, som jag har tillåtit mig föreslå för beräkning av bidraget till vägunderhållskostnaderna, är uteslutande betingad av statens intresse att bättre än förut kunna överblicka och behärska utgifterna för vägväsendet. Systemet innebär kort och gott, att man ställer ett fast belopp till förfogande för ändamålet, vilket belopp sedan fördelas mellan vägdistriktet efter grunder, som äro baserade på den erfarenhet man samlat under gångna år i fråga om vägdistriktets behov av medel. På det sättet menar jag att statsmakterna få i sin hand att bestämma, hur mycket som skall få användas för detta ändamål, under det att enligt det hittills praktiserade systemet det egentligen är vägdistriktet och vägstyrelserna, som bestämma hur mycket som skall gå åt, medan staten ställes i efterhand inför fullbordade fakta.

Då riksdagen i fjol avvisade ett liknande system som det nu förordade, kan det måhända förefalla någon egendomligt, att jag trots detta ansåg mig böra återkomma med förslaget. Jag anser emellertid att läget i år är ett helt annat än vad det var i fjol. De skäl, som då kunde anföras mot den föreslagna anordningen, äga, såvitt jag kan förstå, i år icke samma giltighet. Vid tiden för riksdagsbehandlingen av ärendet i fjol hade man egentligen inte några klara begrepp om i vad mån vägunderhållskostnaderna skulle kunna nedbringas. Man visste inte någonting om bilismens utveckling; då fanns det ju ännu bensen, och ett stort antal bensindrivna fordon var i gång. Man visste heller inte i vilken omfattning vägdistriktet genom besparings- och rationaliseringsanordningar skulle kunna nedbringa utgifterna. Under ärendets behandling i riksdagen uttalades då allvarliga farhågor för att den förändring i bidragsgrunderna, som föreslogs av Kungl. Maj:t, skulle komma att medföra svårigheter för vägdistriktet och leda till en övervältring av vägbördan på vägstodneddragarna. Det var detta som då var ett av huvudskälen till att man inte ville släppa det gamla systemet med beräkning av vägunderhållsbidraget i efterskott på föregående års räkenskaper.

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

Men nu har man erfarenhet att lita till. Och vad säger då denna erfarenhet? Ja, först och främst ha vi nu bättre möjligheter att överblicka bilismens utveckling. Vi veta att vi ha ett starkt nedskuret fordonsbestånd, men vi kunna räkna med att detta fordonsbestånd något kommer att öka, sannolikt dock inom vissa, rätt snäva gränser. Dessutom säger erfarenheten, att vägunderhållskostnaderna kunnat nedbringas i lika stor omfattning, för att inte säga större, än vad man förutsatte. Kostnaderna belöpa sig nämligen för år 1940 till 56 miljoner kronor sammanlagt för hela landet, under det att man i fjolårspropositionen hade beräknat dem till 59 $\frac{1}{2}$ miljoner. De förhoppningar, som jag ansåg mig kunna hysa om att vägdistriktens besparingsarbete skulle kunna fortgå, ha alltså inte på något sätt jävats, utan snarare är fallet det motsatta. Mot dessa siffror kan man lämpligen ställa, vad underhållet kostade under näst föregående år. Då var det uppe i 70 miljoner kronor. Sparsamhetssträvandena ha alltså varit mycket berömliga och lett till goda resultat, men man kan inte undgå att finna, att resultatet är synnerligen ojämnt. I vissa distrikt har man lyckats nedbringa kostnaderna över all förväntan, under det att man i andra distrikt hänger kvar vid 1938 och 1939 års kostnader. För att nu inte nämna några distrikt, som t. o. m. under denna depressionsperiod ha ansett sig få lov att öka underhållskostnaderna.

Det inträffade emellertid ingen som helst övervältring av kostnaderna på vägs-kattedragarna, och någon sådan hade icke heller inträffat, om Kungl. Maj:ts proposition i fjol blivit bifallen i denna del. I stället ha många distrikt, ja, kanske flertalet, under 1940 förbättrat sin ekonomi, och det må ju vara dem väl unnat. I alldeles särskild grad är detta fallet med de distrikt, som till följd av fjolårets riksdagsbeslut fått ut mer än 100 % av det löpande årets underhållskostnader. Det visar sig nämligen, att inte mindre än 71 av vägdistrikten under år 1940 uppburit mer än det belopp, som svarar mot det löpande årets underhållskostnader. 51 distrikt ha fått mellan 85 och 100 %, således även där ett högre belopp än riksdagsbeslutet avsåg, under det att endast 48 ha fått ett bidrag under 85 %.

Nu säger statsutskottets ordförande, att detta inte är ett riktigt sätt att räkna, därför att det, som utbetalades under 1940, var 1939 års bidrag. Nej, så är det inte. Det är 1940 års bidrag, som utbetalades under 1940, men beräkningssättet har varit sådant, att 1939 års kostnader legat till grund. För att belysa detta vill jag nämna, att om staten nu skulle besluta att draga in bidragen till vägunderhållskostnaderna, ha inte vägdistrikten någonting att fordra. Följaktligen vågar jag påstå, att det resonemang, man fört i propositionen på basis av vad som inträffat med 1940 års statsbidrag, är riktigt. Det är 1940 års statsbidrag vi talade om i fjol, och det är 1941 års vi tala om i dag.

Ett gott bevis för att vägdistriktens ekonomi förbättrats under det sist-förflutna året har man också i staterna för år 1941. En sammanställning visar nämligen, att vägdistrikten i stor utsträckning ha kunnat föreslå sänkta utdebiteringar, i många fall högst väsentligt. Det är endast 13 distrikt av de 170, som ha fått höja utdebiteringen, under det 86 ha kunnat sänka den och de övriga bibehållit den vid samma tal som förut. En granskning av staterna för sådana distrikt, som inte ha sänkt utdebiteringarna, visar, att även dessa stater äro starka och att en sänkning säkerligen skulle ha varit möjlig i ett flertal fall, där man nu av försiktighetsskäl bibehållit uttaxeringen vid vad den var förut. Här kan också nämnas, att i dessa stater har det sammanlagda statsbidragsbeloppet för 1941 beräknats

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

till 45 miljoner kronor, under det att den summa, som man nu talar om i propositionen, är 47,700,000 kronor. Jag kan då inte förstå, hur man med sådant patos kan tala om att detta är ett hot mot vägdistriktens ekonomi och att följden av de åtgärder, som föreslås, skulle bli en övervältning på skattedragarna. Även om det i fjol fanns något skäl att föra diskussionen på det planet, därför att framtiden då var så oviss, finns det i år icke någon möjlighet att argumentera på den linjen. I fjol befann man sig nämligen i början på en nedgångsperiod, om vilken man inte visste, hur den skulle komma att förlöpa. Bakom låg då 1939 med jämförelsevis höga väggkostnader, och framför låg 1940 med svåröverskådliga förhållanden. Jag kan mycket väl förstå, att man i det läget icke vågade ta ett steg mot någonting nytt, som man ansåg vara ett steg ut i det ovissa, även om farhågorna sedan, såsom jag nyss visat, voro betydligt överdrivna. Nu återigen vet man med tämligen stor säkerhet, att vägunderhållskostnaderna för 1941 icke komma att väsentligt avvika från 1940 års redan kända kostnader, och sker någon förändring, så är det troligare, att denna sker i höjande riktning än i sänkande, såsom också statsutskottets ordförande nyss förmodade här. Det är alltså inte ett steg ut i det okända, som man nu tar, därest man accepterar Kungl. Maj:ts proposition. I själva verket skulle man kunna säga, att den linjen mer är till vägdistriktens fördel än den gamla, ty det nya systemet måste ju i en stigande konjunktur verka förmånligt för vägdistriktet, under det att det gamla systemet verkade mera förmånligt i en fallande konjunktur. Om nu vägdistriktens kostnader hastigt skulle stiga, komme ju konsekvensen att bli en eftersläpning i motsatt riktning mot vad som ägde rum i skarven mellan 1939 och 1940.

Jag har alltså, som sagt, ganska svårt att förstå, hur man nu kan åberopa vägdistriktens och väggskattedragarnas intresse och säga, som statsutskottets ordförande nyss sade, att han tänkte på dem, som betala väggskatterna. För deras vidkommande kan man inte med sådan tvärsäkerhet säga, vilket system som är det bästa. Man kan med bestämdhet säga, att i vissa distrikt är Kungl. Maj:ts förslag fördelaktigare för väggskattedragarna, under det att i andra utskottets sannolikt är förmånligare.

Nu har man mot förslaget om ett bidragssystem, som bygger på ett fast belopp, anfört, att stora orättvisor kunna komma att uppstå distriktet emellan, särskilt med hänsyn till de skiftande naturförhållandena under året. Inte minst har det framhållits, hur stora ojämnheter som kunna konstateras i fråga om vinterväghållningen. I viss mån kan ju denna anmärkning synas riktig, men självfallet ligger det teoretiskt sett till så, att om man har ett sådant system som Kungl. Maj:t nu föreslår, skulle ojämnheterna utjämnas under åren precis på samma sätt som de balanseras ut enligt det gamla systemet genom att räkna i efterskott. Ty i den mån vägdistriktens verkliga kostnader stegras, kommer naturligtvis detta att inverka på de beräkningar, som skola ligga till grund för fördelningen.

Vad vinterväghållningen angår, har den förste ärade talaren rätt i att då fördelningen av underhållsbidragen skall ske fram i juli månad, äro räkenskaperna från vägdistriktet tillgängliga för de båda första kvartalen. Man kan alltså med hjälp av dem bilda sig en uppfattning om vad vinterväghållningen har kostat under första halvåret. Särskilt i de södra och mellersta delarna av landet faller ju praktiskt taget all vinterväghållning på det första halvåret, medan det, som faller på höstmånaderna, är av ringa betydelse.

Mot påståendena om orättvisa i propositionens linje skulle jag vilja anföra några exempel på hur statsutskottets förslag kommer att verka vid fördelningen av vägunderhållsbidraget år 1941. Jag måste säga, att som läget nu

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

är, kommer det förslaget att medföra stora orättvisor, beroende på ojämnheten i kostnader under 1940. Det finns exempelvis ett distrikt i Norrland, som för övrigt varit i det gynnsamma läget, att det kunnat lyfta 161 % i statsbidrag på 1940 års kostnader. Detta distrikt hade under 1939 en väghållningskostnad på 802,000 kronor och fick därför i föl ett statsbidrag på 602,000 kronor. Under 1940 hade distriktet lyckats nedbringa kostnaderna för vägunderhåll till 373,000 kronor, och på det beloppet skall distriktet nu enligt statsutskottets förslag få 85 %, d. v. s. 317,000 kronor. Det blir alltså en nedgång från 1940 till 1941 från 602,000 kronor till 317,000. Detta är lönen för att detta vägdistrikt bedrivit besparingsarbetet med sådan energi, att man kommit ned till mindre än hälften av 1939 års kostnader.

Dessa exempel kunna mångfaldigas från den statistiska undersökning, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjort. Det finns ett distrikt i Södermanland, som 1939 hade en underhållskostnad av 598,000 kronor och på detta fick ett statsbidrag av 448,900 kronor. Enligt statsutskottets förslag kommer detta distrikt 1941 att få ett statsbidrag på allenast 309,200 kronor. I Kalmar län, för att nämna ytterligare ett exempel, finns ett distrikt, som 1940 fick 253,000 kronor, och 1941 skulle det enligt utskottets förslag få 205,000 kronor o. s. v.

Såvitt jag kan förstå, är statsutskottets förslag synnerligen orättvist mot de distrikt, som sparat mest. Då måste man fråga sig, om inte ändå ett sådant system i det nuvarande läget är ohållbart. Det premierar dem, som äro mindre aktsamma, och straffar dem, som gjort sitt bästa att draga in på utgifterna. Jag utgår nämligen från att statsutskottets ordförande och jag äro ense om att man icke kan tillåta vägväsendet att förbruka medel på samma sätt som förut, när man på alla andra områden måste göra allt vad man kan för att draga in och spara. Detta gäller så mycket mer som belastningen på vägarna ostridigt är ofantligt mycket mindre, än den var förr, med hänsyn till den jämförelsevis ringa biltrafiken.

Vad som nu föreslås i propositionen är helt och hållet betingat av önskvärdheten av att staten själv skall få bestämma över sina utgifter samt av nödvändigheten att främja sparsamhet även på vägväsendets område. Något sådant här förslag skulle säkerligen icke ha kommit upp, om vi inte råkat i den ekonomiska situation, vari vi nu äro. Då statsutskottets ordförande indignerat frågar, om det är någon vägmyndighet, som gjort framställning i saken, måste jag till honom rikta en fråga, om det inte är statsmakterna, regering och riksdag, som ha att överväga och bestämma grunderna för alla statsanslag, även till vägväsendet, eller om vägdistriktet och vägstyrelserna såsom tycks framgå av hans resonemang, ha att bestämma och rekvirera. Det vore illa, om inte statsutskottets ordförande vore lika genomträngd av känslan av sparsamhetens nödvändighet, som vi andra ha ansett oss böra vara.

Det hela är alltså ett led i det allmänna besparingsarbetet, och det är som sådant den nu föreslagna anordningen skall bedömas. Statsutskottets ordförande säger, att det förut aldrig rått någon strid om formerna, utan allenast om procentsatsen. Det är fullkomligt riktigt, men att man nu tagit upp en strid om formerna i stället för att gå in för en sänkning av procentsatsen, beror just på de omständigheter, som klarlagts i propositionen i föl och i år och som peka på att om man vill göra en beskärning, är det lättare och billigare att få den på detta sätt än genom att bara sätta ned procenten. För min del är jag övertygad om att en anordning med fasta underhållsbidrag till vägdistriktet kan genomföras utan några menliga följder för vägdistriktets ekonomi. Att standarden på underhållet i någon mån måste eftersättas, är ju självklart, men det hör till sådant, som vi måste finna oss i. Det råder för resten ganska relativa begrepp om vad som är en eftersättning. Jag har för-

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)
sökt taga reda på hur vägarna varit beskaffade i det distrikt i Norrland, som jag nyss nämnde, där man kunnat nedbringa underhållskostnaderna till mer än hälften, och av samstämmiga vittnesbörd har jag fått den uppfattningen, att vägarna varit i nöjaktigt skick. Man har egentligen inte märkt någon ändring mot förut.

Jag vill alltså rekommendera kammaren att i avseende å sättet för beräkningen av vägunderhållsbidraget följa Kungl. Maj:t. Förslaget om att undantaga ett särskilt mindre belopp för en extra fördelning till sådana distrikt, som blivit utsatta för kalamiteter, har jag ingenting emot att beakta. Sannolikt kommer det anslag, som föreslås, att räcka jämförelsevis bra till av den anledningen, att vinterväghållningen i år synes bli jämförelsevis billig, i varje fall mycket billigare än i fjol. I det belopp, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit och som grundar sig på 1940 års kostnader, ha ju tagits tillbörlig hänsyn till 1940 års mycket höga vinterväghållningskostnader.

Medan jag har ordet, vill jag tacka statsutskottet för den välvilliga behandling, som sjätte huvudtiteln fått i övrigt. De små justeringar, som ha gjorts på andra punkter, har jag ingenting emot att acceptera, så mycket hellre som resultatet ju blivit, att huvudtitelns slutsumma, såvitt jag har kunnat finna, efter utskottsgranskningen är densamma som enligt propositionen.

Herr Sundberg: Herr talman! Denna fråga har såväl inom statsutskottet som vid riksdagsbehandlingen i fjol och även här i dag så ingående debatterats, att några nya aspekter näppeligen kunna anläggas på densamma. Jag skall därför yttra mig kort.

Jag fastslår, att ingenting tillkommit, inga nya omständigheter inträffat, som föranleda en ändring i min inställning till frågan mot i fjol, en inställning, som sammanfaller med den kungl. propositionens. Tvärtom har vårt statsfinansiella läge skärpts, ett förhållande, som ytterligare accentuerar nödvändigheten av att slå in på sparsamhetens och förtänksamhetens smala väg, även när det gäller vårt vägväsende. Denna väg är eller borde vara gemensam för alla, myndigheter eller verk, organisationer eller enskilda, som bedriva hantering i den ena eller andra formen, och den innebär planläggning i förväg av arbetsuppgifterna för det kommande arbetsåret, uträknande av kostnaderna härför och sedermera ett organisatoriskt, i mesta möjliga mån noggrant fullföljande av dessa planer. Därförutan blir allt kaos. Vart skulle det leda hän, om man inom det enskilda näringslivet, exempelvis vid ett bruk, skulle fritaga de olika förvaltarna eller avdelningscheferna från skyldigheten att på förhand sätta sig in i och beräkna de arbetsuppgifter, som föreligga för det kommande räkenskapsåret och kostnaderna härför, samt sedan i det praktiska livet tillse, att denna kostnadsram verkligen hålles? Och hur skulle det se ut, om exempelvis järnvägsstyrelsen och andra statliga verk komme hit till riksdagen och presenterade räkningar för arbeten, som inte på förhand varit till kostnadsramen bestämda? Det skulle visserligen vara bekvämt att under sådana förhållanden vara chef och avdelningschef vid järnvägsstyrelsen och de andra verken, men tror någon, att våra järnvägar skulle bli bättre skötta vid tillämpningen av ett sådant system? Jag är övertygad om och jag undrar om vi inte alla ha den uppfattningen, att det i stället skulle skapa slentrian. Och är det någon som tror, att skattebetalarnas intressen skulle bli tillgodosedda vid tillämpningen av detta system? Jag vill se den träda fram, som vill påstå något sådant. Och var överhuvud taget i det statliga, kommunala eller enskilda förvaltningsarbetet här i landet — jag räknar inte dit fattigvård och dylikt, herr J. B. Johansson — förekommer det, att man som i fråga om

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

landsvägsunderhåll får arbeta på löpande räkning? Tiderna äro minsann inte sådana, att vägstyrelserna kunna ha rätt att påfordra bibehållande av detta sitt gamla prerogativ.

I övrigt har jag den uppfattningen, att man från vägstyrelsehåll storligen överskattar och överdriver de svårigheter, som följa av en förhandsuppskattning av vägunderhållet. Det är självfallet inte svårare att på förhand beräkna underhållet av en väg än en järnväg, en banvall eller dylikt. Vid beräkningen av landsvägsunderhållet har man dessutom nu att tillgå inte mindre än fyra års statistiskt material, avseende de olika vägdistrikten i riket. Dessutom har man en annan mycket viktig faktor att räkna med, som man vid diskussionen i denna fråga nonchalerat eller förbisett, och det är den levande kännedomen om vårt vägväsendes tillstånd och behov, som finnes representerad hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tack vare kontakten därifrån med de över hela riket placerade vägingenjörerna. Denna kännedom om läget ute i de olika landsdelarna kommer givetvis att sätta spår efter sig vid fördelningen av det tillgängliga väganslaget, så att en möjligast rättvis fördelning på basis av det verkliga behovet kommer till stånd.

En annan sak, som man från vägstyrelsehåll befarat inträffa vid tillämpandet av det nya systemet, är, att standarden på våra vägar skulle komma att sjunka. Visserligen förstår jag, att detta kan komma att bli fallet på vissa håll, där man tidigare kanske spenderat väl mycket, men å andra sidan kan också motsatsen bli följden, på sådana håll nämligen, där man tidigare hållit alltför hårt om pungen och inte i tillräcklig grad sett till, att vägarnas underhåll varit sådant det bort. Uppenbarligen kommer det nya systemet att verka utjämnande och som jag nyss nämnde leda till en mera rättvis fördelning av de medel, som av riksdagen komma att ställas till disposition. De exempel, som herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet nyss anförde på ojämnheten och orättvisan i det nuvarande systemet, vittna om, att det långt ifrån är bra som det är sett även ur vägdistriktssynpunkt.

Så kommer då frågan om vinterväghållningen. På det problemet lever man högt på håll, där man vill motsätta sig den ifrågasatta nya tingens ordning. Men som statsrådet redan framhållit, är det faktiskt så, att när fördelningen av väganslaget sker för ett visst år, känner man till kostnaderna för vinterväghållningen för de fyra månaderna, d. v. s. just de månader, då den egentliga variationen i kostnaderna för vinterväghållningen inträffar. På grund härav kan man vid anslagsfördelningen ta hänsyn till dessa variationer och kommer givetvis också att så göra. Därför anser jag, att det inte heller i denna punkt finns några bärande skäl att anföra mot regeringsförslaget, helst om kommunikationsministern vid uppgörandet av budgeten för året tar till denna med vederbörlig marginal för oförutsedda händelser av denna art.

Jag ber, herr talman, med hänsyn till vad jag sålunda anført, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Heiding: Herr talman! Efter det beslut, som fattades vid 1940 års lagtima riksdag, var jag nästan förvissad om att statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet inte skulle återkomma med samma förslag, som han då lade fram. Det var ju med stor majoritet, som riksdagens båda kamrar av-slog Kungl. Maj:ts förslag då och biträdde det förslag, som statsutskottets majoritet gått in för. Striden förra året stod, kan man säga, mera om det procenttal, som skulle tillämpas, 75 eller 85 procent. Vissa reserveranter önskade det senare, men riksdagen stannade för 75 %.

Jag anser inte, att riksdagen har anledning att ändra ståndpunkt i år. Ingen-ting talar härför. Här talas om att göra upp stater för det ena och det andra

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)
företaget. Den siste ärade talaren, herr Sundberg, framhöll bl. a., att ett bruk måste göra upp ett statförslag för att få en planläggning i förväg. Han sade också: hur skulle det vara, om järnvägsstyrelsen skulle presentera räkningar, som den inte kunde betala, utan skulle ha bidrag till efteråt? Ja, men järnvägsstyrelsen har ju möjlighet att höja taxorna, och det är inte så länge sedan en sådan höjning företogs. Det har visat sig, att järnvägarna efter detta lämnat ett större överskott än vad någon förut kunnat beräkna. Men så kan inte en vägstyrelse göra. Jag tycker, att den föregående talaren borde kunnat förstå, att det inte var lämpligt att göra en sådan jämförelse.

Skall man göra upp ett statförslag för en vägstyrelse, blir det ungefär som när en man från staden skulle köpa ett jordbruk. Han gjorde upp ett statförslag och beräknade att så och så mycket skall han få in; han skall få så och så mycket höstsäd, så och så mycket vårsäd, sälja så och så mycket mjölk och så och så mycket slaktdjur. Han får så fram en rätt stor inkomst. Sedan börjar han räkna på utgiftssidan. Det är klart, att det blir vissa utgifter, men han räknar i alla fall, att det skall gå bra ihop. Men han har inte tagit vissa riskmoment med i beräkningen, t. ex. en mycket svår torka, sådan som vi hade förra året och på vissa håll även under föregående år. Då går det ju inte att få ett sådant statförslag att gå ihop. På ett eller annat håll kan kanske också mycket otjänlig väderlek inträffa, när skörden skall bärgas, och då får han inte in skörden i det skick, att den kan säljas. Likadant blir det många gånger för en vägstyrelse. Oberäknade faktorer komma att spela in. Åtminstone i södra och mellersta Sverige kan en vinter bli mycket snöfattig och gång efter annan förorsaka tjällossningar. Den kan även bli snörik och, som en föregående talare framhållit, förorsaka stora och oberäknade utgifter. Det blir kanske mycket svårt att hålla vägarna i det skick, som erfordras. Översvämningar och annat kunna också fördyra vägunderhållet. Det går därför inte att på förhand räkna ut detta, såsom herr statsrådet och reservanterna gjort gällande. Det är mycket möjligt, att vi i framtiden kunna införa det system, som Kungl. Maj:t nu föreslagit, men jag tror det dröjer rätt många år. Det får bli en gång, när man har de mest trafikerade vägarna hårdbelagda. Då kan man kanske göra en beräkning i förväg.

Utskottets ärade ordförande har framhållit, hur fördelningen av de beräknade kostnaderna skulle gå till. Vi fingo tydligt och klart besked därom vid föredragningen på avdelningen i statsutskottet. Det blir inte trevligt för den tjänsteman, som skall behöva resa ut till ett distrikt eller ett län och resonera om denna fördelning. Jag tror det blir rätt besvärligt att gå samtliga vägstyrelser till mötes. Låt oss tänka oss, att en vägstyrelse genom sparsamhet och klok förvaltning lyckats få bättre ekonomi än övriga. Skall vid fördelningen den vägstyrelsen straffas, för att den skött sin ekonomi ordentligt, skall det ske en utjämning, så att allesammans bli ungefär lika fattiga eller lika rika? Jag framställde en gång en fråga i utskottet härom, men fick intet svar. Det var väl ingen, som ansåg sig veta, hur det skulle gå till.

Det har också talats om det stora slöseri, som det gamla systemet skulle medföra. Jag förstår inte, att det behöver bli något slöseri, ty faktum är, att det under de sista åren visat sig gå bättre att kontrollera väganslagen och att nedbringa kostnaderna högst väsentligt mot förut. På den tiden, då en hel del vägförbättringar fingo uppföras på vägunderhållskontot, blevo bidragen nog betydligt ojämnare än nu.

Herr statsrådet framhöll, att vissa vägdistrikt fått bidrag mellan 85 och 100 %. Men det är tydligt, att när man under 1940 skall ha ersättning med en viss procent för under 1939 utfört arbete, får man inte slå om och räkna ut, vad det gör på 1940 års arbete. Så länge man har det här systemet kvar, måste

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

man väl hålla sig till beräkningen på föregående års arbete. Annars skulle det ju bli en orättvisa.

Herr Johan Nilsson i Malmö sade, att vägstyrelserna mest sympatisera med det nuvarande systemet. Ja, med detta veta de ju i alla fall, att de få ersättning till en viss procent av de kostnader, som vägunderhållet krävt. Skall man göra en beräkning, kan denna slå mycket fel. Det är alldeles omöjligt att då åstadkomma rättvisa mellan vägdistrikten.

Herr Nilsson i Malmö sade också, att städerna lärt landsbygden att sköta sina vägar. Detta kan delvis vara sant, men i städerna ha väl sedan många år de mest trafikerade gatorna varit hårdbelagda, varför det inte varit svårt att sköta gatuunderhållet. Men när det gäller utfartsvägarna från städerna, undrar jag, om herr Nilsson i Malmö sett, hur många dåliga sådana det funnits vid flera städer. När bilismen först kom i gång, voro varken städer eller landsbygd beredda att taga emot denna trafik. Det blev således mycket svårt för både städerna och vägstyrelserna att hålla vägarna i det skick, som erfordrades. Det tog sin tid, innan de fingo in tillräckligt med bilskattemedel, så att man fick en annan vägunderhållning. Därför kan man inte säga, att endast städerna i detta fall ha föregått med gott exempel, ty de voro nog i klämma, när det gällde att få medel att göra sina utfartsvägar fullt i ordning.

Vidare framhöll herr Nilsson, att det var gott, att det ej fanns fler vägstyrelseordförande i statsutskottet. Jag får säga herr Nilsson i Malmö, att jag själv inte är ordförande i någon vägstyrelse, men jag anser mig likväl kunna tala för det förslag, som statsutskottets majoritet här framlagt. Flertalet av dem, som gått in för utskottets förslag, äro varken ordförande i eller tillhöra någon vägstyrelse. Jag är inte säker på att det, som herr Nilsson sade, vore fördelaktigt att ett år i förväg pröva det system, som man skulle gå in för, om vägunderhållet bleve förstatlignat. Vi få väl ta ställning till den frågan, när den kommer fram, men jag anser det inte lämpligt att nu gå in därför.

Herr statsrådet framhöll, att om vägunderhållskostnaderna stiga, skulle det nya systemet vara fördelaktigare för vägstyrelserna. Men då skulle vi ju vara sparsammare, om vi bibehölle det gamla systemet, och det nya har ju tillkommit, för att man skulle spara.

Automobilskattemedlen ha minskat, såsom herr statsrådet framhöll, men det har ju föreslagits, att detta belopp skall uppföras å budgetutjämningsfonden i avvaktan på framtida täckning med automobilskattemedel.

Herr Sundberg sade även, att vi på grund av det skärpta statsfinansiella läget nu ovillkorligen skulle behöva gå in för det nya systemet, men utskottets förslag är ju inte dyrare än reservanternas. Dessa föreslå 47,700,000 kronor, och utskottets majoritet har räknat med ett förslagsanslag på 47 miljoner kronor. Av den anledningen behöver således ingen motsätta sig utskottets förslag.

Jag skulle kunna tillägga en hel del, herr talman, men jag ber att med vad jag här har sagt få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr statsrådet **Wigforss**: När jag begär ordet i denna debatt, är det inte därför att jag på det speciella området har så mycket att tillägga till vad kommunikationsministern sagt, men som flera talare ha erinrat, har ju frågan om vägunderhållet kommit åtminstone i någon mån i ett annat läge, när bilskattemedlen inte längre räcka till och överhuvud taget knappast finnas, utan man i stället får gå över till den allmänna budgeten. För dem, som inte speciellt syssla med vägunderhållet, är det nog ingen svårighet att förstå det intresse, som man från de vägunderhållningsskyldigas sida har för det gamla systemet. Det är klart, att åtskilligt kan anföras till förmån därför, och de siffror, som kommunikationsministern anförde om det ojämna utfallet av an-

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

slagen, får man inte fatta såsom en antydning om att somliga vägdistrikt fått alldeles orimligt för mycket och andra för litet. Det är klart, att när man har en metod, där man kan avpassa anslagen efter de tidigare kostnaderna, så blir det under en nedgångsperiod på det sätt han angav. Men om de, som kritiserat det nuvarande systemet, kunna förstå de argument, som anförs från det andra hållet, så hoppas jag, att även de vägintresserade och överhuvud taget kammarens ledamöter äro böjda för att ändå försöka avväga, var de starkaste argumenten ligga.

Det är klart, att så länge alla dessa pengar kommo från bilskattemedlen, var det en ömtålig sak att överhuvud taget försöka hindra, att dessa medel användes till vägarna. Det har alltid varit mycket ömtåligt att försöka röra vid bilskattemedlen. Vi minnas de gamla striderna om huruvida dessa skulle få ingå i den allmänna budgeten. Men i det ögonblick, då inte längre bilskattemedel kunna användas, utan man måste bedöma dessa utgifter precis som alla andra, är det väl uppenbart, att man ställer sig den fråga: varför skall anslaget till vägunderhåll stå i en helt annan klass än alla andra anslag, som riksdagen beviljar? Riksdagen vill inte avhända sig rätten att säga: så och så mycket pengar anse vi kunna användas, och vi vilja se till, att de användas på det mest sparsamma sätt. Ingen kan väl ändå förneka, att det system, som hittills använts, nämligen att vägdistrikten fått lov att sköta underhållet som de velat med full visshet om att få nästan hela kostnaden täckt av statens medel, icke kunnat befrämja sparsamheten. Låt oss bara vara överens om den punkten, att vilka andra skäl som kunna anförs för det nuvarande systemet, så har det en påtaglig nackdel, och det är, att det är skadligt för sparsamheten med allmänna medel. Om man ställer sig på den ståndpunkten, får man fråga sig: finns det just nu, när vi på alla andra områden försöka hålla igen och föra stora debatter i syfte att spara in 10,000 eller 100,000 kronor här eller där, finns det just nu någon anledning att här säga, att det inte spelar så stor roll, om vägdistrikten göra av med några hundra tusen eller några miljoner, därför att de inte sporras till sparsamhet genom att tillgångarna äro begränsade. Jag tror, att om man ser det ur den synpunkten, böra även de vägintresserade förstå, att man på andra håll tycker, att det vore klokt att nu gå över till den uppenbarligen sparsammare metod, som här förordats från kommunikationsministerns sida. Jag tror, att vill man följa den allmänna sparsamhetslinje, som tagit sig så starka uttryck inte minst i denna kammare, bör man i detta fall inte tveka att följa Kungl. Maj:ts förslag.

Friherre De Geer: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har sagt, att man bör stödja den kungl. propositionen, därför att den innebär den största sparsamheten. Han sade, att frågan sedan förra året kommit i ett annat läge, framför allt därför att det blivit så ont om bilskattemedel, och han sade fullt riktigt, att man bör tänka efter, var de starkaste argumenten ligga i denna sak. Vidare framhöll herr statsrådet, att det vore ganska egendomligt, om man inte på detta område skulle övergå till det system, som kommunikationsministern förordar i sin proposition.

Man kan då våga säga: är det så säkert, att denna verkligen kommer att medföra den största sparsamheten? Om det trots allt vad man säger i den kungl. propositionen visar sig bli omöjligt för vägdistrikten att hålla sig inom den ram, som man genom alla slag av profetior försöker komma till, och om det alltså kommer in en stor mängd, ganska väl motiverade ansökningar om tilläggsanslag, då är det ju inte säkert, att man kommit till den största sparsamheten. Jag är ganska övertygad om att så kommer att bli resultatet, om den kungl. propositionen går igenom, och det kommer att bli mycket svårt för

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

både kommunikationsministern och riksdagen att inte också bevilja sådana tilläggsanslag, som nog komma att visa sig mycket berättigade, åtminstone i de flesta fall.

Statsutskottets ordförande nämnde i sitt anförande här, att det förslag, som nu lagts fram om vägunderhållet, blir ett experiment. Ja, herr talman, mina herrar, jag tror, att det kan bli ett mycket farligt experiment. Det är onekligen någonting alldeles nytt, och det kan komma att medföra synnerligen stora orättvisor i många landsdelar. Statsutskottets ärade ordförande har med mycken rätt sagt, att denna fråga inte, som man så ofta velat säga, är en direkt vägstyrelsefråga, ty det är ju inte för vägstyrelserna något absolut livsintresse, om den ena eller andra formen tillämpas, men det kan inte bortresoneras, att det är ett utomordentligt stort intresse för landsbygdens befolkning på många håll, att detta experiment inte blir genomfört. I och med att man i år kastat fram förslaget att avsätta en miljon för extra svårigheter, som kunna uppkomma särskilt för vintervägunderhållet, har man ju erkänt, att det egentligen inte går att profetera så noga om hur stora kostnaderna skola bli. Det är också mycket riktigt, vad herr J. B. Johansson sagt, att den där miljonen naturligtvis inte kommer att räcka långt. Det kan man förstå, då man vet, att bara i ett enda vägdistrikt kan vinterunderhållet gå på ett par hundratusen kronor extra. Jag skall också be att få anföra ett exempel på sommarunderhåll, där en stark regnperiod i ett distrikt oväntat drev upp kostnaderna mellan 200,000 och 300,000 kronor.

Statsutskottets ordförande har också med mycken rätt sagt, att man på sina håll blir tvungen att eftersätta underhållet. Det blir oerhört svårt att exempelvis inte få använda dammbindningsmedel i den utsträckning man varit van vid. Det har också mycket riktigt påpekats, att den vägstyrelse, som anser sig ovillkorligen böra hålla staten, blir tvungen att inskränka på arbetena, sannolikt i vissa fall mycket betydligt, om dessa genom olika naturförhållanden visat sig bli dyrare. Jag tycker också det är ganska olämpligt i vår tid, att man då skall vara tvungen att — som redan i mycket stor skala skett — avskeda vägdistriktens arbetare för att i stället åstadkomma arbete på det sätt, som man tidigare i dag diskuterat.

Herr Sundberg har i dag liksom förra året framlagt vad jag naturligtvis är säker på måste vara hans bestämda övertygelse. Han säger, att det är egendomligt, att vi vägstyrelserepresentanter inte kunna förstå, att man för vägväsendet likaväl som för exempelvis en industri kan göra upp en plan, som är så noggrann, att den måste hålla streck. Men var och en, som är från landsbygden — och jag tror det gäller även de herrar, som äro från städerna och som ha intresse för att tänka sig in i frågan — måste förstå, att det är omöjligt att göra upp en sådan stat, som håller i alla de 170 vägdistrikten. Hur vi än resonera här, komma vi inte ifrån, att det är väderleken, som i allra högsta grad inverkar härpå.

Herr Sundberg sade något, som jag tycker är så obegripligt märkvärdigt. Varför, sade han, kan inte underhållet av en väg beräknas lika väl som av en järnväg? Ja, men alla måste ju dock veta, att järnvägar i de flesta fall äro tämligen oberoende av väderleken, men så är inte förhållandet med vägarna.

Kommunikationsministern har i sitt anförande bl. a. framhållit, att i ett distrikt, jag tror det var i Norrland, hade man fått ända till 161 % i bidrag, och så sade han, att i det distriktet hade han undersökt vägunderhållet och funnit det bra. Det är för mig inte svårt att tänka mig, att i ett sådant vägdistrikt, där man troligen inte haft några naturkatastrofer och fått ett stort bidrag, baserat på tidigare års utgifter, resultatet kan bli sådant. Man har kanske också haft mycket långvarigt snötäckte, vilket förbilligat underhållet. Men med den

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

kungl. propositionens system kommer sådant också att inträffa, ty i sådana distrikt, där vägstyrelserna försöka spara och det inte blir dålig väderlek, kan det mycket väl hända, att man får 100 % i bidrag, under det att andra distrikt, som kanske också anstränga sig till det yttersta för att spara, genom naturförhållandena komma i ett synnerligen svårt läge. Jag tror inte, att någon av herrarna kan bestrida, att om man exempelvis gjort upp en stat på en miljon kronor och bemödar sig att hålla den, så kunna väderleksförhållandena göra, att man får en förlust på, låt oss säga t. ex. 300,000 kronor. Är det då, mina herrar, rättvist, att man, för att man skall spara på statens medel, skall i ett sådant fall tvinga den traktens befolkning att betala dessa 300,000 kronor i vägskatt? Jag är övertygad om att när ett sådant exempel blir känt i riksdagen, kommer man att säga: här se vi, att systemet inte var så lyckligt, vi måste hjälpa det distriktet med bidrag till de där 300,000 kronorna. Då äro vi inne på tilläggsstaterna, och jag vågar profetera, att de bli talrika.

Jag tror, att om man, som väl alla göra, inser, att läget fordrar oerhörd sparsamhet, så behöver man inte därför tillgripa det system, som nu förordas i den kungl. propositionen, vilket kommer att vålla mycket stora orättvisor.

Jag har inte under dagens debatt hittills kunnat finna någonting särskilt nytt, som ger anledning till att riksdagen detta år skulle gå ifrån sin ståndpunkt från förra året. Jag ber därför, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag har föranletts att säga ytterligare ett par ord. Det var i första hand herr J. B. Johansson, som gav mig anledning härtill.

Vi ha i reservationen i näst sista stycket på sid. 42 en mening, som handlar om riskerna för vägdistrikten och där vi framhålla, att dessa risker »kunna emellertid väsentligt neutraliseras genom att visst belopp — förslagsvis 1 miljon kronor — av de av Kungl. Maj:t begärda medlen reserveras för tillskott till vägdistrikt, vilka på grund av särskilt ogynnsamma förhållanden — starkt snöfall, svårartade tjälskjutningar, vattenskador och dylikt — fått bära en oproportionerligt stor kostnad för sitt vägunderhåll». Detta uttalande har av herr J. B. Johansson och nu senast av herr De Geer tolkats så, att reservanterna därmed skulle ha bevisat omöjligheten av att på förhand göra en beräkning av kostnaderna för det kommande året. Det är icke alls så. Jag har för min del ansett, att man inte bort taga upp denna miljon i reservationen. Mina medreservanter tyckte emellertid, att vi kunde föreslå majoriteten denna lilla kompromiss, så kanske vi kunde ernå enighet. Men majoriteten, företrädd av dem, som voro i statsutskottets fjärde avdelning, var inte alls hågad därför. Detta är således förklaringen till att denna miljon nämnes där. Att den inte räcker, ifall det blir större skador, torde vara riktigt, men i detta som i andra fall få väl rapporterna gå in till vederbörande och sedan få de, som skola beräkna utgifterna för ett kommande år, taga hänsyn även till sådana skador.

Sedan talar herr J. B. Johansson om att vägdistrikten redan nu sparat mycket och han hänvisar till vad som står i sista stycket på sid. 13 i utskottets utlåtande, nämligen att »såsom i detta avseende synnerligen belysande må anföras, att kostnaderna för grusning och makadamisering, som år 1938 uppgingo till 22.6 och år 1939 till 21.4 miljoner kronor, år 1940 minskats till 10.4 miljoner kronor». Han säger, att man icke kan spara mer än dessa belopp, ty skulle man spara mer, kommer detta att gå ut över arbetarna, deras löner o. s. v., och de ha inte alltför mycket betalt. Detta, anser jag, är en så billig bevisföring, att den egentligen inte alls borde föras fram här, ty om riksdagen be-

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

slutar att anslå 43 eller 47 miljoner kronor till vägunderhållet, har riksdagen därmed inte alls sagt något om att arbetslönerna skola förändras. De bli bestående enligt avtal i alla fall. Kan man för övrigt inte, herr J. B. Johansson, när underhållskostnaderna nu minskats till 10.4 miljoner, tänka sig, att det är den omständigheten, att vi inte haft så många bilar, som kört på landsvägarna, som åstadkommit denna besparing?

Vidare framhåller herr J. B. Johansson, att ett sådant system, som här föreslås, att förhandsberäkna, ha vi inte någon annanstans. När jag för att förekomma en annan talare drog fram förhållandena i städerna, tog herr J. B. Johansson upp detta och sade, att inte ens en drätselkammare kan förfara på detta sätt. Drätselkammaren får ett anslag på det ena sammanträdet, sade han. Räcker inte detta anslag, får man komma fram med nya anspråk på stadsfullmäktiges nästa sammanträde. Det går icke så till, herr J. B. Johansson. En gång om året äro kommuner och stadsfullmäktige skyldiga enligt kommunallagarna att göra upp en budget. I den budgeten upptaga vi i regel efter förhandsberäkning allt som behövs för vägunderhåll, gatuunderhåll och annat dylikt.

Herr Heidning framhåller, att infartsvägarna till städerna på sina håll äro mycket dåliga. Jag känner naturligtvis inte till alla infartsvägar i landet, men jag vet, att det också finns städer, där infartsvägarna äro i förstklassigt skick.

Jag är, herr talman, övertygad om att även om detta förslag i dag inte passar vägstyrelserna och ledningen för de olika vägföretagen, kommer det dock i framtiden att visa sig vara starkt och bärande. Jag kan därför inte annat än vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen. Jag skulle nästan vilja gratulera majoritetens anhängare, om deras förslag, omsatt i verkligheten, skulle bli utsatt för de verkningar, som kommunikationsministerns exempel så kraftigt belyste.

Herr **Bäckström**: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet, då jag hörde vår ärade ordförande i statsutskottet säga, att majoriteten i statsutskottet haft de väghållningsskyldiga i tankarna, när utskottet fattade sitt beslut. Detta skulle innebära, att vi, som stå för reservationen till statsutskottets utlåtande, så att säga skulle ha varit uppfyllda av den tanken, att man skulle skydda skattebetalarna. Jag måste emellertid säga, att vi, som stå för reservationen, enligt min mening tänkt på både skattebetalarna och staten, då vi gått in för det förslag, som föreligger i reservationen.

I det vägdistrikt, där jag är ordförande och som herr statsrådet nämnde såsom exempel på ett vägdistrikt, som verkställt besparingar, fingo vi år 1939 också det av statsutskottets ordförande omnämnda besparingscirkuläret. Vi efterföljde cirkulärets maning och vidtogo kraftiga åtgärder för att skydda staten från ytterligare stora utgifter. Vi gjorde alla de besparingar, som vi kunde, och kommo på så sätt ned i en vägunderhållskostnad för år 1940 av 373,000 kronor. Om statsutskottets förslag nu går igenom i riksdagen, skulle detta innebära, att vårt vägdistrikt — det är ett tämligen stort vägdistrikt, till ytvidden kanske ett bland de största i landet, då vi ha cirka 85 mil vägar under allmänt underhåll — skulle så att säga bestraffas, därför att vi åtlöytt de framställningar, som kommit från kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, medan det samtidigt, som statsrådet också nämnde, finns andra vägdistrikt, som inte ha kunnat åvägabrinda några besparingar på grundval av besparingscirkuläret och som nu följaktligen skulle få större statsbidrag. Inför denna jämförelse undrar jag verkligen, vilka man i de vägdistrikt, som inte kunnat förmås att bringa ned kostnaderna, haft i tankarna, när man fortsatt som van-

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)
ligt med sina utgifter. Statsrådet nämnde också, att han gjort sig underkunnig om hur vägarna voro i vårt distrikt, som vidtagit dessa besparingsåtgärder, och jag tror, att man lugnt kan säga, att Umedalens vägar kunna tävla med vilket vägdistrikts som helst. Det är alldeles givet, att man får lov att eftersätta en hel del, men de underhållsarbeten, som äro oundgängligen nödvändiga, måste man ju i alla fall utföra för att vidmakthålla vägarna så pass, att vägbanorna äro fullt trafikabla.

Statsutskottets ordförande framhöll också i sitt anförande, att det är en så stark kontroll över vägdistrikten från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och vägingenjörerna. Det är alldeles riktigt, men denna kontroll kommer ganska långt i efterhand. De äro inte i tillfälle att kontrollera vägdistrikten på ett så tidigt stadium, att rättelse kan vinnas. Om de haft denna möjlighet, tycker jag verkligen, att de i så fall kunde haft ett gott tillfälle att kontrollera de vägdistrikt, som inte kunnat nedbringa kostnaderna något, trots att de fått anmaning därtill. Jag kan inte komma ifrån det intrycket, att många av de vägväsendets män, som yttrat sig i kammaren i dag, nästan synas ha velat ge sig det underbetyget, att vi såsom fackmän inte skulle ha förmåga att göra något för att få fram besparingar. Den som sysslat med vägväsendet i många år måste dock säga sig, att det finns möjligheter att göra något i besparingsyfte.

Statsutskottets ordförande nämnde vidare, att det är svårt att på förhand uppskatta kostnaderna för vägunderhållet. Ja, det måste medges, att det blir svårt att exakt beräkna kostnaderna, men om det sker på det sätt, som här föreslagits, nämligen länsvis, få ju de olika vägdistrikten tillfälle att gemensamt överlägga om det förslag till fördelning, som kommit från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, och jag tror inte alls, att det i så fall kommer att bli några stora svårigheter att åstadkomma en någorlunda rättvis fördelning av anslaget.

Sedan säger statsutskottets ärade ordförande, att reservanterna erkänna, att det finns vissa svårigheter. Det är alldeles riktigt. Visst erkänna vi, att det finns svårigheter, men svårigheterna äro väl till för att övervinnas. Jag måste också för min del säga, att på grund av tidsläget är det, vilket ju också framhölls här både av finansministern och av kommunikationsministern, vår skyldighet att försöka göra något även på detta område för att söka befria statskassan från utgifter. Det finns enligt min uppfattning även möjligheter att göra detta.

Såväl statsutskottets ärade ordförande som herr De Geer var vidare inne på att det skulle bli arbetarna, som skulle bli lidande, om man vidtog några ytterligare besparingsåtgärder för att få ned kostnaderna för vägunderhållet, då de i så fall skulle bli utan arbete. Ja, men inte kunna väl vägdistrikten såsom sådana uppträda såsom arbetslöshetskommittéer, utan det finns ju andra organ, som få taga hand om dem, som bli arbetslösa. Inte kunna vi väl i vägdistrikten anlägga arbetslöshetssynpunkter på denna fråga, utan vi måste inrikta oss på det, som i detta läge för oss är det viktiga, nämligen att söka spara. Enligt det förslag, som här framlagts, skulle ju vägdistrikten på förhand få reda på vilket anslag, som de få disponera. Om man är litet praktisk i sitt handlande och vandlande, då det gäller att ordna vägunderhållet, tror jag nog, att man kommer att resonera på följande sätt: vi ha så och så mycket pengar att röra oss med: vi kunna inte gå längre, utan få lov att räkna ut hur vi på bästa sätt skola använda och göra nytta med det anslag, som vi ha.

Jag kan inte finna annat än att det förslag, som föreligger i reservationen, är det riktiga. Jag röstade i fjol för regeringens proposition, ty jag ansåg redan då, att man gärna kunnat gå in för ett försök med detta nya system. Sådant

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

som tidsläget nu är, är det ännu större anledning att vidtaga den åtgärd, som föreslås i reservationen, nämligen att vägdistrikten skola få ett bestämt anslag att disponera över. Det är ju så överallt i den kommunala förvaltningen, att man i förväg får göra upp sina stater och räkna med både det ena och det andra. Givetvis kan det slå fel någon gång, men inte kan det väl bli så stora variationer i uppskattningen av kostnaderna för vägunderhållet, att det skulle vara omöjligt att kunna ordna denna sak på ett förnuftigt sätt.

Jag har, herr talman, velat framhålla dessa synpunkter, som jag anser vara de riktiga. Jag tror också, att det vore klokt, om reservationen vunne riksdagens bifall och man finge göra ett försök ett år med det system, som där föreslås. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Det är inte utan en viss tvekan, som jag tar till orda i denna fråga. När jag hörde herr Johan Nilssons första anförande, måste jag nämligen fråga mig, huruvida en suppleant i statsutskottet överhuvud taget hade rätt att yttra sig i denna fråga. Jag är en av dem, som suttit på en annans stol och som tydligen enligt herr Johan Nilssons mening röstat fel i utskottet. Jag har emellertid röstat efter min övertygelse. Jag har gjort det efter att två år ha deltagit i behandlingen av detta ärende i utskottet och dess fjärde avdelning, och jag har försökt att bilda mig en uppfattning så långt det har varit mig möjligt. Jag har inte röstat i egenskap av vägstyrelseordförande eller ens som ledamot av någon vägstyrelse. Jag företräder inte några sådana intressen. Jag tror inte heller, att jag kan säga, att vägstyrelseordförandena i statsutskottet ha påverkat mig, i varje fall inte i annan mån än att deras sakkunskap naturligtvis för mig haft ett visst värde. Jag begärde ordet här för att i all korthet angiva ett par av de huvudskäl, som för mig varit avgörande, när jag tagit ställning i denna sak.

Det första skälet för mitt ställningstagande är, att jag liksom statsutskottets majoritet och dess ärade ordförande anser, att det är uteslutet att på förhand kunna uppskatta kostnaderna för vägunderhållet under ett kommande år. Det är sannolikt möjligt att något så när göra en dylik uppskattning för hela landet, och jag håller inte för otroligt, att den uppskattning, som nu gjorts, således 56 miljoner kronor för hela landet, skall visa sig vara ett belopp, som kommer att räcka till för år 1941. Jag ifrågasätter inte, att denna uppskattning är nämnvärt felaktig, men att kunna säga, att man även kan uppskatta kostnaderna för de 170 olika vägdistrikten och lägga en sådan uppskattning till grund för en rättvis fördelning av statsbidragen, anser jag vara uteslutet. Ett sådant system måste medföra, att fördelningen av statsbidragen icke kan ske rättvist mellan de olika vägdistrikten och att man icke kan taga hänsyn till de olikartade förhållanden, som kunna uppstå under ett underhållsår. Det har redan under debatten nämnts om vintervägunderhållet. Jag skall inte uppehålla tiden mera med detta, men det är uppenbart, att kostnaderna för vintervägunderhållet icke på förhand kunna beräknas. Detta är så uppenbart, att även reservanterna därvidlag gjort ett erkännande och sagt, att på denna punkt behöves en utjämning ske. Det är nog emellertid inte enbart, när det gäller vintervägunderhållet, som en uppskattning i detalj på förhand är omöjlig att göra. Jag erinrar om hurusom vi under sommaren 1939 i västra Sverige hade en fullkomligt överraskande, jag kan nästan säga katastrof i form av skyfall, som spolade bort vägarna och som ådrog vägdistrikten utgifter på tiotusentals kronor i ökade underhållskostnader det året. Det fanns ingen, som kunde förutse denna skyfallskatastrof ens dagarna före den inträffade. Sådana oväntade händelser kunna alltjämt inträffa, och dessutom kan det i nuvarande läge ske stora för-

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)
ändringar, för den händelse trafiken åter skulle öka. Därom veta vi ju emellertid inte mycket. Om vi emellertid antaga, att trafiken kommer att öka, kan ju detta komma att förrycka den stat, som man uppgjort, och de kostnader, som man beräknat för vägunderhållet, och det är ju ingen, som i nuvarande läge med säkerhet kan säga, hur trafiken kommer att se ut ett år framåt. Detta är således mitt första skäl.

Det andra skälet för min inställning är, att även om jag kan uppskatta finansministerns inställning i denna fråga och fullt förstår att han föredrar ett reservationsanslag framför ett förslagsanslag och således önskat få statsutgifterna bundna, vill jag i alla fall icke vara med om att statens besparingsåtgärder, det vill säga de åtgärder som avse att begränsa statsutgifterna, skola få gå ut över landsbygdens invånare, som äro hårt betryckta av höga skatter och som ha starkt varierande men i många fall mycket höga vägskattebördor att bära. Det andra skälet är således, att även om jag beaktar sparsamhetssynpunkten, kan jag icke vara med om att sparsamheten skall gå ut över skattedragare, som redan förut äro mycket starkt pressade.

Härutöver kan jag givetvis anföra en hel rad andra skäl för min inställning. Ett skäl, som inte heller är alldeles oväsentligt, har tillkommit, sedan riksdagen förra året behandlade denna fråga, och det är ett skäl, som i varje fall för mig har en ganska stor betydelse. Det är det förhållandet, som också redan tidigare här i debatten har påpekats, att år 1940 är ett så alldeles särskilt enastående ojämnt, man kan säga exceptionellt, år för vägunderhållet, att tidpunkten för en övergång till ett nytt system nu är den minst lämpliga, som man överhuvud taget kan tänka sig. Vi ha i utskottet, i varje fall på fjärde avdelningen, fått en statistik över hur detta ungefär har verkat. Vi kunna alltså i siffror utläsa, hur väldigt ojämnt år 1940 har varit i detta hänseende. Vi ha fått klart för oss — och det framgår också av utskottets utlåtande — att det egentliga vägunderhållet under år 1940 har inskränkts betydligt i fråga om utgifterna för makadamisering, grusning, dammbildning, dikesrensning o. s. v. Där ha underhållskostnaderna sjunkit till ungefär hälften av vad de voro år 1939. I en del vägdistrikt, framför allt på Öland, Gotland, i sydvästra Sverige, Kalmar län och Skåne, har emellertid vinterväghunderhållet förryckt läget på ett sådant sätt, att kostnaderna i dessa distrikt blivit högre, än vad man kan anse normalt. Kostnaderna för vinterväghållningen ha i vissa fall flerdubblats och för Gotlands vidkommande t. o. m. tiodubblats. Det har således varit så alldeles särskilda förhållanden under detta år, att jag har mycket svårt att förstå, hur man vid en övergång skulle kunna komma ifrån den stora olägenhet, som detta måste innebära. Vi se ju t. ex. av denna redogörelse, att det finns vägdistrikt, som, om man jämför år 1940 med år 1939, ha erhållit upp till 150 procents statsbidrag på 1940 års kostnader, under det att andra vägdistrikt inte erhållit fullt 50 procent. Om man betänker detta och räknar med att man ändå måste taga hänsyn till dessa förhållanden vid en övergång, måste detta innebära, att då man skall uppskatta 1941 års kostnader, måste nödig hänsyn tagas till det onormala året 1940. Man kan med andra ord inte utan vidare hoppa över ett år, framför allt icke när detta skiljer sig så väsentligt ifrån det föregående. Uppskattningen måste således påverkas av 1940 års verkliga kostnader, alldeles oavsett om riksdagen skulle besluta en annan ordning, därför att ett annat förfarande skulle innebära, att en mängd vägdistrikt i landet skulle bli alldeles oerhört illa behandlade. Men gör man en sådan här uppskattning för år 1941, som således står i relation till 1940 års verkliga kostnader, måste denna uppskattning bli onormal, ty man kommer att draga med sig de onormala förhållandena under år 1940. Det är därför, som jag anser, att en övergång i detta läge är olämplig.

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

Med detta har jag, herr talman, i huvudsak berört skälen för min inställning. Medan jag har ordet, vill jag dock härutöver påpeka, att jag funnit, att en av reservanterna öppnat denna debatt redan i går genom en ledare i sin tidning, där han bland annat gjort ett uttalande, som jag inte kan underlåta att något beröra. Det är möjligt, att denne reservant tror sig ha gagnat saken bättre genom att på förhand framlägga sina argument än genom att göra det här i kammaren. När detta nu i alla fall är gjort, må det väl dock tillåtas mig att något titta även på detta argument. Den ärade reservanten säger: »Från allmänna synpunkter sett måste de gällande bidragsreglerna anses i högsta grad irrationella för att icke säga äventyrliga. Tillspetsat sagt innebära de, att den kommunala vägoorganisationen, bestående av 170 vägdistrikt, äger att fritt förfoga över statskassan.» Jag upprepar »fritt förfoga över statskassan»! Jag förstår, att finansministern naturligtvis kan ha anledning att bli särskilt tillfredsställd, när en sådan upptäckt göres, att vägdistrikten ha fritt förfogat över statskassan, vilket nu skulle bli hindrat och tillrättalagt. Detta påstående av reservanten bygger i sin tur på ett resonemang, som samme reservant anför, då han säger, att vägdistrikten kunna fritt och obehindrat besluta vilka utgifter som helst för vägunderhållet. Detta visar en ganska stor okunnighet om hur det i verkligheten ligger till beträffande vägunderhållet. Men vilka följder har nu detta oerhörda förhållande, att vägdistrikten bestämma över statskassan, medfört under det år, som gått, alltså med anledning av förra riksdagens beslut? Fjölårets riksdag beslöt att bevilja 51 miljoner kronor såsom statsbidrag till vägunderhållet att utgå med 75 procent på 1939 års verkliga kostnader. Nu kan man beräkna, att kostnaderna komma att belöpa sig till icke 51 miljoner utan 52.9 miljoner kronor och således överstiga det av riksdagen förslagsvis beviljade anslaget med 1.9 miljon kronor. Vad betyder detta? Jo, det betyder, att anslaget överskridits med cirka fyra procent. Men finns det ändå inte en mängd andra förslagsanslag, som överskridits i långt väsentligare grad än detta anslag för vägunderhållet? Det visar sig således, att det inte har varit så fruktansvärt farligt, att vägdistrikten bestämt över statskassan, som den ärade reservanten tycks anse.

Herr Johan Nilsson nämnde i sitt sista anförande, att den miljon kronor, som reservanterna föreslagit såsom utjämningsmedel, bara var något, som de viftat med för att ge ett erkännande åt majoriteten. Jag måste verkligen säga, att detta uttalande kom litet överraskande för mig, ty jag läser i reservationen till statsutskottets utlåtande någonting annat. Där framhålla nämligen reservanterna, att det är en förutsättning för att de skola kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, att denna miljon upptages såsom en utjämningsfond. Detta är med andra ord ett villkor för reservanterna, ty endast under den förutsättningen kunna de gå med på Kungl. Maj:ts förslag. Men så säger reservanternas talesman här, att det där var bara något som man viftade med, något som man ville ge majoriteten för att den skulle få något att bita i. Jag tycker inte, att detta håller, ty det är från reservanternas synpunkt något ganska väsentligt, att de tagit med denna miljon till utjämningsfond. Nu har det ju redan här av utskottets ordförande till fullo klarlagts, att denna miljon kronor är fullkomligt otillräcklig för att fylla sitt ändamål. Detta visar ju inte minst förhållandena beträffande vägunderhållet under år 1940. Skulle en tillräcklig fond för detta ändamål uppläggas, måste den givetvis ligga vid sidan av det reservationsanslag, som riksdagen i övrigt beslutar för vägunderhållet, om det överhuvud taget skall vara någon mening med en sådan utjämningsfond.

Jag finner inte, att reservanterna ha kunnat framföra sådana skäl, att det

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.) skulle vara anledning för riksdagen att i år frångå sitt förra år fattade beslut, så mycket mindre som det ju pågår en utredning om vägväsendets förstatligande, varför de gamla grunderna för statsbidragets utgående böra tillämpas oförändrade, intill dess att denna fråga prövats. Jag ber därför, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

I herr Karl Anderssons yttrande instämde herrar *Anderberg, Ahlkvist och Näsström*.

Herr Nisser: Herr talman! Det har gått som en röd tråd igenom de yttranden, som här hållits till förmån för reservanternas förslag, att det med nu gällande ordning skulle förekomma slöseri från vägstyrelsernas sida med de medel, som beviljas. Jag kan inte finna annat än att det är en ganska grav beskyllning, som därmed riktas mot det nuvarande systemet och mot de män, som bära upp det. Man kunde ju ha väntat att under sådana förhållanden en utredning skulle ha framlagts, som verkligen visade, att så varit fallet. Jag kan för min del inte finna, att det förhåller sig på det sättet.

Man har vidare, synes det mig, velat göra gällande, att vägstyrelserna nu skulle finna en glädje i att bara göra av med pengar och att de skulle kunna göra av med hur mycket pengar som helst. Inte heller detta påstående stämmer med verkligheten. Man har tvärtom konstaterat, att de i stort sett handskats väl med de medel de förvaltat. Det är alltså, såvitt jag förstår, fullkomligt oberättigat att göra gällande, att här förekommit något slöseri, och lika oberättigat är det att insinuera att vägstyrelserna skulle fortsätta med slöseriet, och det kanske i ännu större skala.

Vad man avser att vinna med det nya system, som reservanterna förorda, är tydligen, att kostnaderna skola högst avsevärt nedbringas, därigenom att staten helt enkelt säger till vägstyrelserna: »Nu få ni så och så mycket pengar och det få ni reda er med.» Jag är inte så säker på vad resultatet därav skulle bli. Det finns ett gammalt ordstäv, som säger, att »snål spar och fan tar». Jag är rädd för att det skulle bli så här också. Skär man ned anslaget för mycket och vägarna till följd därav komma i ett dåligt tillstånd, föreställer jag mig, att det blir mycket, mycket dyrbart att efteråt sätta dem i tillfredsställande skick igen. Den besparing man trodde sig göra kanske i själva verket blir en utgift.

Jag vill inte gå i någon argumentation rörande det ena eller andra förslaget, eftersom de ju redan dryftats så länge och så grundligt. Jag vill endast för min egen del säga, att jag möjligen kunnat tänka på att ansluta mig till det förslag, som framförts i herr Svenssons motion, d. v. s. att sommarvägunderhållet skulle på förhand fixeras men att man inte skulle göra det beträffande vinterväghållet. Det förslaget lider naturligtvis av det stora felet, att man får använda två olika metoder vid beräkningen av statsbidraget till vägdistriktet, och det är givetvis en ganska betydlig svaghet.

Det har vidare sagts här, att när man kan beräkna kostnaderna för andra ändamål, borde man kunna göra det också när det gäller vägunderhållet. Det kan man naturligtvis göra, men det är ju ytterligt sällan en kostnadsberäkning för något ändamål håller streck. Jag hörde en gång en man, som sade, att han inte förstod, varför inte herrar byggmästare och andra kunde få sina kalkyler att hålla. »Det är ju så kolossalt enkelt: man tar bara den beräknade kostnadssumman och multiplicerar den med två, ty inom den ramen vet man att man kan hålla sig.» På det sättet kan man ju beräkna vägunderhållskostnaderna också, men det är ännu svårare i detta fall att komma fram till fixa siffror, ty innan vägarna blivit hårdgjorda, kan man inte få några säkra utgångspunkter för att i förväg uppskatta underhållskostnaderna.

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

Emellertid vill jag liksom herr Andersson i Rixö framhålla, att här pågår en undersökning av frågan om förstatligande av vägväsendet. Jag kan inte inse, att det under sådana förhållanden finns anledning att nu övergå till ett nytt system. En talare sade, att det kunde vara bra att få liksom ett provår för att se, hur det utfaller, innan man förstatligar. Det är en synpunkt, som förefaller mig alldeles obegriplig. Skall man förstatliga denna verksamhet inom en nära förestående framtid, finns det ingen anledning att nu rubba på det system, som vi tillämpat under så lång tid.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Sedan jag begärde ordet, har åtskilligt blivit sagt, som jag ämnade säga, och jag skall därför fatta mig mycket kort.

Statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framhöll bl. a. att läget i år är annorlunda på det sättet, att de skäl, som i fjol kunde anföras emot Kungl. Maj:ts förslag, inte äro lika starka i år på grund av de erfarenheter, som ha vunnits sedan dess. Jag blir på det högsta förvånad, när jag hör ett sådant uttalande. Jag har i min hand uppgifter från olika vägdistrikt, som visa variationerna av t. ex. vinterväghållningskostnaderna. Jag anmärkte redan i mitt första anförande, att vinterväghållet år 1940 var dubbelt så dyrt som år 1939. Jag har här uppgifter om hur kostnaderna variera inom samma län. För att taga Kristianstads län som exempel kan jag nämna, att vinterväghållet i Ingelstads och Järrestads härad år 1939 uppgick till 80,900 kronor och för år 1940 till 392,600 kronor. I Villands härad föreligger ungefär samma proportion, likaså i Gärds och Albo härad. Men kommer man upp i en annan del av samma län, t. ex. Göinge, äro variationerna inte så stora. Går man till Kalmar län — en talesman för detta län har ju också yttrat sig här — kan man konstatera samma förhållande. I ett vägdistrikt inom länet uppgick exempelvis kostnaderna år 1939 till 44,200 kronor, medan de år 1940 belöpte sig till 263,200 kronor. I en annan del av länet varierade däremot ifrågavarande kostnader inte så mycket.

Då sålunda variationerna stundom äro högst betydande i olika vägdistrikt inom samma län, förefaller det, som om det blivit bestyrkt i år, att statsutskottet hade rätt i sitt uttalande i fjol om omöjligheten att företaga en så jämn och rättvis fördelning av statsbidraget vägdistrikt emellan, att det tillmätta bidraget i samtliga fall skulle motsvara lika stor procent av de verkliga kostnaderna.

Jag skall inte taga upp till bemötande en del andra synpunkter som statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet vidare framförde, men när han påtalade, att en del vägstyrelser under förra året förbättrade sin ekonomi, vill jag framhålla, att det naturligtvis sammanhänger med de besparingsåtgärder, som genomförts. Den ökade behållning i kassan, som förekommer på en del håll, utgöres inte enbart av statsmedel utan har också uppstått därigenom att de uttaxerade och influtna vägskattemedlen inte i full utsträckning kommit till användning.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet påpekade, att automobilskattemedlen ha minskat och att det är detta, som gör, att vägväsendets ekonomiska frågor ha kommit i ett annat läge. Det är fullkomligt riktigt. Men det går ju inte an att därför övervältra det ekonomiska ansvaret på vägdistrikt i en utsträckning, som varken vägdistrikt själva eller någon här i riksdagen på förhand kan bedöma. Det klagas redan ute i kommunerna över att staten har övervältrat på kommunerna en del uppgifter, som medfört höjda uttaxeringar, exempelvis kristidsnämnder och dylikt. Man bör inte skapa en ord-

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

ning, som så småningom lastar över stora delar av kostnaden för vägunderhållet på den del av Sveriges kommuner, som heter väghållningsdistrikten.

För övrigt vill jag säga, att även om riksdagen bifaller utskottets förslag, ändras icke storleken av det anslag, som är upptaget i den framlagda budgeten. Vi ha i statsutskottet fått den uppgiften av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att detta anslag är beräknat i överkant och att det under alla förhållanden kommer att räcka till bidrag med 85 procent av kostnaderna, även om bidragen beräknas i efterhand på den verkliga kostnaden. Kommunikationsministern bekräftade också i sitt anförande, att anslaget räcker väl till. Man åstadkommer således ingen som helst ökning av utgifterna under sjätte huvudtiteln, om man bifaller utskottets förslag. Det är endast beräkningsgrunden, som vi tvista om. Den frågan är ju mycket besvärlig, och majoriteten inom utskottet har tvivlat på att Kungl. Maj:ts förslag i det avseendet är hållbart. Jag hade gärna velat, att representanten på Kalmarlänsbanken, herr Sundberg, tagit del av en framställning från Kalmar läns vägstyrelseförening, som i en diger inlaga räknat upp en hel mängd sakskalet emot Kungl. Maj:ts förslag och med tabeller styrkt de ojämnheter, som förekomma och måste förekomma mellan de olika vägdistrikten.

Herr Johan Nilsson slutade sitt anförande med att säga, att han inte tog kritiken mot förslaget om en extra miljon till vinterväghållningen så hårt, ty den saken kan genomföras ett kommande år, så att man får reglera de brister, som eventuellt skulle komma att uppstå. Men något sådant tillåter inte det av Kungl. Maj:t föreslagna systemet. Dess innebörd är, att i år på förhand skall utmätas ett fixt belopp, varöver klagan icke får föras. Det är således ganska egendomligt, att herr Johan Nilsson kan komma med ett sådant påstående.

Jag skall inte längre upptaga tiden. Jag har ingen anledning att frångå det redan framställda yrkandet.

Herr Heiding: Herr talman! Statsrådet och chefen för finansdepartementet framhöll, att det var ofördelaktigt ur sparsamhetssynpunkt att bibehålla det nuvarande systemet. Jag undrar, om man inte i så fall skulle behöva ändra på en hel del andra system, innan man ändrar på detta. Jag finner statsrådets yttrande något egendomligt.

Jag begärde emellertid ordet, därför att herr Johan Nilsson i Malmö påstod, att jag skulle ha sagt, att städernas utfartsvägar fortfarande vore dåliga. Det sade jag inte, utan jag fällde det uttalandet, att under den tid, då biltrafiken började nå större omfattning, voro både städernas utfartsvägar och en hel del av vägstyrelsernas vägar i närheten av städerna dåliga. Det är ju klart, att då trafiken ökade så kraftigt på en gång, blev det omöjligt att klara upp saken, innan det inflöt tillräckligt med automobilskattemedel. Det var därför vägarna då inte voro så bra. För närvarande tror jag, att vägarna in till städerna, både de utfartsvägar, som städerna själva skola hålla, och de vägar i närheten av städerna, som vägstyrelserna ansvara för, äro i mycket gott skick. I regel äro de hårdgjorda och gå mycket bra att köra på.

Sedan framhöll herr Johan Nilsson i Malmö, att man borde beakta det exempel, som finansministern hade anfört, nämligen om det vägdistrikt, som hade fått 161 procent i statsbidrag. Det vägdistriktet ligger i Norrbottens län, och det påtalade förhållandet beror ju på att vägunderhållskostnaderna minskade så mycket under år 1940. Ifrågavarande bidrag beräknades ju på 1939 års kostnader, och då skall man väl inte, såsom här redan framhållits, till jämförelse taga 1940 års kostnader. Det är naturligtvis fullkomligt oriktigt att göra en jämförelse på det sättet.

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

Herr Bäckström framhöll, att man måste göra någonting i besparingssyfte. Nog har det väl redan gjorts mycket i besparingshänseende, när vägstyrelserna kunnat nedbringa kostnaderna så mycket, att en hel del vägdistrikt ha haft mycket lägre kostnader än statsbidraget för föregående år uppgick till. Det är ju det, som har gjort, att vi ha kommit ned i den summa, som nu upptagits under sjätte huvudtiteln. Men man skall inte tro, att det i längden skall kunna göras ytterligare inbesparingar, ty då komma vägarna att bli i ett sådant skick, att det blir mycket dyrare att sedan ställa dem i ordning igen. Man behöver nog gå fram med en viss försiktighet på detta område, även när det gäller sparsamhet. Av de uppgifter, som lämnats av samtliga vägdistrikt, finner man ju, att vägdistrikten ha iakttagit mycket stor sparsamhet under det gångna året. Jag är säker på att det system, som nu tillämpas, inte alls föranleder något slöseri, utan att det går mycket bra att bibehålla denna ordning.

Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr **förste vice talmannen**: Herr talman! Den, som åhört denna debatt, kunde lätt få den uppfattningen, att det här gällde å ena sidan ett förslag, vari sparsamhet med de allmänna medlen iakttoogs, och å andra sidan ett förslag, enligt vilket de synpunkterna icke skulle bli så väl tillgodosedda. De talare, som förordat reservationen, ha särskilt gjort gällande, att det förslaget framför allt skulle tillvarata sparsamhetsintresset, medan däremot detta inte skulle vara förhållandet med utskottets förslag. Inom utskottet har man emellertid varit övertygad om att vilketdera förslaget som än antages, böra kostnaderna kunna hållas vid omkring 47 miljoner kronor. Kardinalfrågan är alltså inte, om det ena förslaget kommer att kosta statsverket mera än det andra, utan den väsentliga skillnaden här gäller frågan om fördelningen av pengarna.

Jag kan inte se, att man på ett rättvist sätt på förhand skall kunna fördela statsbidraget mellan vägdistrikten. Det råder alltför skiftande förhållanden inom olika distrikt och under olika tider. Exemplet från Gotland vittnar väl tillräckligt tydligt därom. Där hade kostnaderna för vinterväghållningen under förra året inom ett distrikt stigit till tio gånger det belopp, som det tidigare hade uppgått till. Det måste bli omöjligt att under sådana förhållanden göra en rättvis fördelning.

Föreligga för övrigt några vägande skäl för att nu övergå från det rådande systemet till ett annat? Jag kan inte finna det. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och dess tjänstemän ha med det nuvarande systemet ganska stor möjlighet att utöva ekonomisk och teknisk kontroll över vägdistrikten och att se till, att inte pengarna slösas bort på onödiga företag. I det avseendet behöver man inte befara något slöseri. Det har för övrigt under det senaste året tillräckligt tydligt ådagalagts. Härunder beräknades ju bidragen av automobilskattemedel med utgångspunkt från de verkliga kostnaderna, men trots detta var det möjligt att minska vägunderhållskostnaderna så väsentligt, som skett. En sådan sparsamhet bör kunna iakttagas även ett följande år.

Den, som inom utskottsavdelningen lyssnade till redogörelsen från de ledande männen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, måste säga sig, att det är förenat med stora svårigheter att på förhand göra en rättvis fördelning mellan de 170 vägdistrikten i landet. Det skulle möjligen gå att fördela anslaget mellan länen, men när man sedan inom varje län skall dela upp pengarna på respektive vägdistrikt, torde yppa sig stora svårigheter att nå fram till ett rättvist resultat. En del vägdistrikt kunna också tänkas av rädsla för att få för stora utgifter komma att iakttaga en så sträng sparsamhet, att vägunderhållet åsidosättes, så att vägarna inte hållas i tillfredsställande skick. Det är väl i varje fall inte i det allmännas intresse, att något sådant blir resultatet.

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

Statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet sade här för en stund sedan, att vägdistrikten ha en så liten kostnad själva för vägunderhållet, att de inte kunna ha så stort intresse av att spara på dessa utgifter. Jag vill gentemot detta påpeka, att för år 1938 uppgick dock det belopp, som utdebiterades i vägs katt i landet, till över 33 miljoner kronor, och det har, såvitt jag vet — jag har inte sett de senaste statistiska siffrorna — inte sjunkit sedan dess. Jämför man denna siffra på 33 miljoner kronor med det belopp på 47 miljoner kronor, som nu begäres i statsbidrag till vägunderhållet, finner man ju, att kommunernas egna utgifter för detta ändamål utgör en ganska stor del av hela kostnaden. Vägdistrikten måste alltså ha ett väsentligt ekonomiskt intresse av att se till, att inte kostnaderna stiga i onödan.

Man har här från åtskilliga håll framhållit, att vägdistrikten borde kunna i förväg beräkna sina kostnader på samma sätt, som både statens affärsdrivande verk, t. ex. statens järnvägar, och kommunerna få uppgöra en stat för det kommande året. Det föreligger dock en ganska väsentlig skillnad mellan dessa fall. Det är först och främst mycket svårt att beräkna kostnaderna för vägunderhållet på förhand. Men dessutom måste man beakta, att om en brist uppstår i den beräknade staten för en kommun eller ett affärsdrivande verk, täckes den följande år, medan, när det gäller vägdistrikten, enligt det föreliggande förslaget den ena av de bidragsgivande parterna skulle undandraga sig att deltaga i bestridandet av de oberäknade ökade kostnaderna, som skulle falla på vägdistriktet ensamt. Det är ju inte rättvist. Sådana kostnader kunna ju uppstå, som äro ofrånkomliga och som måste betalas.

Jag tycker, att det föreligger väsentliga skäl för att inte nu, då vi inom kanske en nära framtid stå inför en förändring av vägväsendets organisation, frångå den hävdvunna ordningen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Innan denna debatt avslutas, vill jag ge representanten på Bohuslänsbanken en replik.

Han förklarade, varför han anser det vara omöjligt att på förhand beräkna de kostnader, som vägunderhållet kommer att draga. Därom vill jag inte yttra något utöver vad som redan sagts. Hans synpunkter äro bemötta och klarlagda tidigare i dag.

Jag ifrågasatte däremot i mitt första anförande säkerheten i den majoritet, som står för utskottsförslaget. Detta tog den ärade talaren som utgångspunkt för att säga, att han har röstat enligt sin övertygelse. Men detta hindrar ju inte, att ifall en annan person eller den ordinarie ledamoten hade suttit på samma plats, kunde denne ha röstat på det andra förslaget, även han efter sin övertygelse. Vissa ledamöter, som voro borta den ifrågavarande dagen, ha talat om, att de skulle ha röstat för det förslag, som nu föreligger i reservationen, om de varit närvarande. Därmed har jag inte ifrågasatt ärligheten i den ärade talarens mening, men håller fast vid att majoriteten kunde varit en annan.

Sedan har här sagts någonting, som kanske också bör klarläggas, innan vi sluta debatten. Det har under debattens gång flera gånger framhållits, att om man förfar så och så, skulle det föranleda arbetsbrist och avskedanden o. s. v. Jag vill endast gentemot detta säga, att den saken ligger alldeles vid sidan av den fråga det här gäller, liksom talet om protesterna mot att avskedanden redan ha förekommit. Ty om ifrågavarande anslag utgår efter den ena eller andra grunden, blir ju den arbetsmängd, som därav skapas, lika stor. Om man behöver avskeda folk, därför att det inte finns pengar, måste man göra det lika väl, om utskottets förslag bifalles, som om riksdagen fattar beslut i en-

Anslag till vägunderhållet på landet m. m. (Forts.)

lighet med reservationen. Det är villkoren vi ha olika meningar om och som vi diskutera. Vad den frågan beträffar anser jag fortfarande, att reservationen är att föredraga.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johan Nilsson i Malmö m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 70.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 8—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till byggande och underhåll av statsunderstödda fiskehamnar för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

I en inom andra kammaren av herr *G. Skoglund* m. fl. väckt motion, nr 190, hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att det för Bidrag till byggande

Anslag till byggande av fiskehamnar m. m.

Anslag till byggande av fiskehamnar m. m. (Forts.)
och underhåll av statsunderstödda fiskehamnar uppförda reservationsanslaget av 100,000 kronor måtte höjas till 500,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 190, måtte till Bidrag till byggande och underhåll av statsunderstödda fiskehamnar för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johan Nilsson* i Malmö, *Törnkvist* och *Akerström* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 190 måtte till Bidrag till byggande och underhåll av statsunderstödda fiskehamnar för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Herr Nilsson, *Johan*, i Malmö: Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna punkten annat yrkande ej förekommit, än att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 26—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36.

Lades till handlingarna.

Punkterna 37—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Punkterna 44—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
inköp av
gatsten.*

Punkten 48.

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte till Inköp av gatsten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Bernhard Nilsson*, *Sundberg* och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte till Inköp av gatsten för budgetåret 1941/42 anvisa ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor.

Anslag till inköp av gatsten. (Forts.)

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Jag har under denna punkt antecknat en reservation. Såsom framgår av utskottsutlåtandet ha vid en tidigare punkt några ledamöter av kammaren väckt en motion, nämligen vid förslaget om anslag till stensättning av vägar, med yrkande om en rätt avsevärd nedsättning i detta anslag, som är upptaget till 4 miljoner kronor. I samma motion diskuteras också frågan om nedbringande av stenlagren. För min del har jag icke kunnat biträda ett förslag om nedsättning av det redan beslutade anslaget men har genom denna min reservation velat anvisa en väg, som synes mig vara den riktiga, om man vill nedbringa statens stenlager, vilka nu som bekant uppgå till sådan storlek, att det tar många år, innan man hinner förbruka den sten som redan är lagrad. Jag har genom att yrka på en sänkning av nu ifrågavarande anslag med en halv miljon kronor velat markera, att man icke borde år efter år bibehålla detta anslag oförändrat, och jag har funnit ett stöd för detta yrkande i departementschefens uttalande i propositionen, att den inom stenindustrin sysselsatta arbetsstyrkan under förra året ganska betydligt nedgått. »Vid slutet av år 1939», säger departementschefen, »uppgick sålunda denna arbetsstyrka till 2,700 à 2,800 man mot omkring 1,700 man i september 1940. Denna nedgång beror i huvudsak därpå, att det lyckats steninköpskommittén att i samarbete med statens arbetsmarknadskommission överflytta en del av stenarbetarna till andra arbetsområden.»

Jag menar, att när man nu lyckats få en del av denna arbetarstam överflyttad till andra områden, såsom vi år efter år krävt att man skulle försöka göra, bör man också ta konsekvensen av detta genom att sänka anslaget till steninköp och inte upptaga detta oförändrat till 3 miljoner kronor år efter år så som nu har skett. Det är för att ge ett visst eftertryck åt denna önskan, som jag har velat avgiva en reservation. Även när det gäller detta anslag, måste man anlägga statsfinansiella synpunkter, icke minst i betraktande av de stora stenlager, som redan finnas. Jag är väl medveten om att detta anslag har en social betydelse för de anställda, men jag förmodar att man bör kunna bereda dessa arbetslösa sysselsättning på annat sätt genom överförande till andra yrken. Jag är också medveten om att läget i Bohuslän kanske under den allra sista tiden något försämrats, men jag har som sagt velat ge en anvisning om att man borde ha tagit konsekvenserna av nedgången av de anställdas antal genom att också successivt minska anslaget.

Jag yrkar, herr talman, bifall till den av mig med flera vid punkten avgivna reservationen.

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Den ärade reservanten har framhållit sparsamhetsskälet såsom det väsentliga för reservanternas yrkande om nedsatt anslag på denna punkt. Jag skall be att få taga kammarens tid några ögonblick i anspråk för att med några siffror belysa läget inom denna industri just för närvarande. Jag tror att kammarens ärade ledamöter med ledning av dessa siffror och således av det verkliga läget skola ha lättare att förstå, att någon verklig besparing genom en nedskärning av detta anslag för närvarande icke kan uppnås.

Den 31 januari 1941, den senaste tidpunkt, från vilken vi ha fullt exakta siffror rörande stenindustrin, var antalet sysselsatta arbetare inom gatstensindustrin 1,660. Av dessa voro 1,446 sysselsatta med statsbeställningar, sålunda sysselsatta med användande av det anslag, som riksdagen tidigare har beviljat för detta ändamål för innevarande budgetår. 139 arbetare voro sysselsatta med exportbeställningar, och 75 arbetare sysslade med andra beställningar inom landet: beställningar av sten till städer och kommuner o. s. v. Vid samma tidpunkt fanns det enbart i Bohuslän ett antal anmälda hjälpsökande,

Anslag till inköp av gatsten. (Forts.)

som tillhörde denna industri, av 1,511. I Blekinge fanns det 132 och i Halland 30 stenarbetare, som voro anmälda som hjälpsökande arbetslösa. Summan anmälda arbetslösa var alltså 1,673 och översteg följaktligen hela det antal, som vid samma tidpunkt hade sysselsättning inom gatstensindustrin.

Av hela antalet hjälpsökande stenarbetare voro 1,237 föremål för hjälpverksamhet från statens sida i annan form än stenhuggning. Dessa statsbeställningar räckta således inte alls till, utan även andra hjälpformer ha måst tillgripas. Inte mindre än 595 arbetare hade kontant dagunderstöd, och 376 hjälpsökande arbetslösa voro helt utan någon hjälp. När vi ha dessa siffror och se att det är ett större antal arbetslösa inom denna industri än det antal som för närvarande kan sysselsättas, när vi vidare se att staten måste hjälpa dessa arbetslösa på annat sätt och i mycket stor utsträckning ge dem kontanta dagunderstöd och vidare att vi ha en reserv på nära 400 man, som icke kunna få hjälp i någon form, då torde det vara ganska klart, att en sådan nedskärning av anslagsbeloppet som här ifrågasatts icke kan tillfredsställa det behov av arbete som föreligger utan måste medföra annan hjälpverksamhet och ökning av statens omkostnader på annat håll. Det anslag på 3 miljoner kronor, som här av Kungl. Maj:t begärts, är icke till fyllest för att under kommande budgetår sysselsätta dessa nu i industrien arbetande 1,600 personer, utan även om anslaget på 3 miljoner beviljas, måste en ytterligare nedskärning av arbetarantalet äga rum. Ett sådant anslag ger inte arbete under ett år åt mer än högst 1,100 man. När således nu antalet med statsbeställningar sysselsatta personer är 1,446, innebär ett beviljande av anslaget på 3 miljoner en nedskärning av 350 man i runt tal, och en sådan nedskärning får på ett eller annat sätt äga rum.

Arbetsmarknadskommisionen har i dagarna gjort en undersökning rörande arbetarklientelet inom denna industri för att därpå grunda en uppfattning om i vilken grad det är möjligt att överflytta dessa arbetare till andra yrken eller andra industrier. Denna undersökning, som således har skett genom arbetsmarknadskommisionen och dess organ, lämnade det resultatet, att av de i gatstensindustrin nu sysselsatta arbetarna kunna 159 personer anses vara lämpliga att överföra till andra yrken. Man förstår således, att här är icke mycket att göra. Alla de övriga äro av olika skäl, av ålder, av sjukdom, av familjescäl eller av industriella skäl — det finns även sådana — enligt arbetsmarknadskommisionen olämpliga att överföras till andra yrken. Inför dessa fakta, herr talman, tror jag att envar måste säga sig, att vi i detta läge icke kunna göra någon besparing genom att nedskära anslaget för detta ändamål.

Sedan nämnde den ärade talaren något om lagerbehållningarna. Ja, det är sant att det finns stora lager av gatsten. Lagren uppskattas nu av steninköpskommittén per den 1 juli till någonting på 2.6 miljoner kvadratmeter, och årets tillverkning för det anslag som här är föreslaget, 3 miljoner kronor, skulle utgöra någonting på 600,000—700,000 kvadratmeter. Men det är egentligen inte så farligt med lagertillväxten numera. Under förutsättning att stensättningsarbetet sker programenligt enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag, så sättes praktiskt taget nu den sten som tillverkas, och någon större ökning av lagerbehållningen kommer således icke att äga rum. Den sten som genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg utsättes utgör i runt tal 500,000 kvadratmeter om året, men dessutom konsumera städerna omkring 100,000 kvadratmeter om året, och då konsumeras hela den produktion, som staten åstadkommer genom de anslagna 3 miljonerna. Inte heller på den punkten är det alltså längre så farligt. Lagertillväxten är inte densamma nu som tidigare, och även om så skulle vara, tror jag att under nuvarande förhål-

Anslag till inköp av gatsten. (Forts.)

landen, då landet praktiskt taget icke kan erhålla något annat fullgott beläggningsmedel, är det inte någon stor fara i denna lagerbehållning. Tvärtom torde den vara en för landet viktig tillgång.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Nilsson, Theodor*.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Jag vill bara erinra om att när jag bedömt denna fråga, har jag hållit mig till vad som står i statsverkspropositionen under denna punkt. Departementschefen säger där: »Av den lämnade redogörelsen framgår, att i jämförelse med förhållandena motsvarande tid förra året en ganska betydande nedgång av den inom gatstensindustrien sysselsatta arbetsstyrkan numera ägt rum.» Det var detta som slog mig, när jag såg att anslaget icke undergått någon som helst reducering.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 49—53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 till vägbyggnader m. m.

Punkten 1.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa följande reservationsanslag, att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen

- 1) till Bidrag till byggande av broar (B) 6,000,000 kronor;
- 2) till Stensättning av vägar (B) 4,000,000 kronor;
- 3) till Bidrag till väg- och gatuarbeten i städerna (B) 17,000,000 kronor;
- 4) till Bidrag till nyanläggning av landsvägar (B) 5,000,000 kronor;
- 5) till Bidrag till nyanläggning av ödebygdevägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands samt vissa delar av Kopparbergs, Gävleborgs och Värmlands län (B) 2,000,000 kronor;
- 6) till Bidrag till byggande och förbättring av vissa för riksförsvaret betydelsefulla vägar och broar (B) 8,000,000 kronor;
- 7) till Bidrag till vägförbättringsarbeten å landsbygden (B) 38,000,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johan Bernhard Johansson, Bernhard Nilsson, Sundberg* och *Persson* i Falla ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisa följande reservationsanslag, att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen

*Anslag till
vägbyggnader
m. m.*

Anslag till vägbyggnader m. m. (Forts.)

1) till Bidrag till byggnad av broar (B) 3,000,000 kronor;

3) till Bidrag till väg- och gatuarbeten i städerna (B) 10,000,000 kronor;

7) till Bidrag till vägförbättringsarbeten å landsbygden (B) 28,000,000 kronor.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Herr talman! Det är ju mycket betydande belopp, som upptagas här i tilläggsstaten. Under denna punkt är det 80 miljoner kronor, som föreslås till väg- och brobyggnader, m. m. Och det har vid en granskning av tilläggsstaten på denna punkt förefallit mig, att det inte kan bli möjligt att förbruka detta anslag under tid, då riksdagen icke är samlad. Det är ju inte heller bara på denna punkt, som vi upptagit betydande anslag av denna natur, utan i den redan genomgångna sjätte huvudtiteln finns det stora miljonanslag såväl till vägförbättringar och brobyggnader som till andra närliggande vägändamål.

Jag förmenar, att även om det gäller en tilläggsstat, som skall hållas i reserv för en arbetslöshet, som kan inträffa, böra anslagen under de olika punkterna undergå en noggrann prövning och icke upptagas till större belopp än som kan anses oundgängligen nödvändigt. Även dessa anslag skola dock täckas genom skatter och lån, och därför bör även tilläggsstaten genomgå en noggrann granskning. Jag har icke kunnat frigöra mig från den uppfattningen, att dessa poster på tillsammans 80 miljoner kronor, därav t. ex. 38 miljoner till vägförbättringar, verka som om de hade tilltagits på måfå och att man hade strävat efter att helst komma i överkant. Jag tycker att som jag nyss har sagt man borde i stället sträva efter att beräkna anslaget så noggrant som möjligt, ty de stora tilläggsstaterna verka också skrämmande, när det gäller statsfinanserna och på dem som i sista hand skola skaffa pengarna.

Det är naturligtvis vanskligt att avväga anslagsbeloppen, men jag har för min del i en reservation här ansett, att man kan nedsätta detta belopp med 20 miljoner kronor. Jag skulle icke ha gjort ett sådant yrkande, om jag hade trott att jag skulle åstadkomma någon som helst skada på det område, som dessa medel äro avsedda för, men jag kan inte på något sätt räkna ut, att några intressen skulle bli lidande genom att man skär ned anslaget med detta belopp. Det finns ändå så mycket medel anvisade för ändamålet, att det inte är möjligt att förbruka hela beloppet, och det finns således möjlighet att ånyo underställa riksdagen frågan om ett tilläggsanslag, om detta skulle behövas.

Jag har velat anteckna en reservation för att ge en anvisning om att även tilläggsstaten bör undergå ett noggrant övervägande redan vid dess uppläggning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Statsutskottet har haft svårt att på denna punkt förstå sin ärade ordförande. Det är inte säkert att han genom sitt förslag skulle spara mer än majoriteten. Det gäller ju pengar, som skulle stå som reserv, ifall arbetslösheten och andra sådana förhållanden skulle bli så svåra att de behövas. Om det inte blir den fruktade arbetslösheten, komma medlen icke att användas. Anslaget innebär något liknande en fullmakt för regeringen att använda det, om detta skulle bli behövt.

Därmed ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under

Anslag till vägbyggnader m. m. (Forts.)

behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar beträffande villkoren för erhållande av egnahemslån från statens vattenfallsverk; samt

nr 44, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar i statens allmänna fastighetsfond och statens utlåningsfonder jämte en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående temporär utsträckning av rätten för fiskefartyg att intaga gods från provianteringsfrilager i vissa städer, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för förra lärarinnan vid Tärna lantushållsskola Ingrid von Zweigbergk till viss tjänstårsberäkning för pension;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt förra vikarierande småskollärarinnan Agnes Ingeborg Härén, född Lindell;

nr 19, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om tilläggs-pension åt förre arbetaren vid Tumba bruk Johan Theodor Jansson; samt

nr 20, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt förre folkskolläraren, tillika överläraren T. Lagergren.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 1 mars 1940 (nr 117) rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

*Ang.
transportför-
bud för vissa
periodiska
skrifter m. m.*

Genom en den 3 januari 1941 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 16, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 1 mars 1940 (nr 117) rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått tre i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nämligen dels mo-

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)
tionen nr 103 i första kammaren av herr *Brandt* och dels de likalydande motionerna nr 159 i första kammaren av herr *Linderot* och nr 213 i andra kammaren av herr *Persson* i Stockholm.

I samtliga motioner hade hemställts om avslag å propositionen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, A) att riksdagen måtte, med förklarande att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget, för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Förordning

om fortsatt giltighet av förordningen den 1 mars 1940 (nr 117) rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m.

Häriigenom förordnas, att förordningen den 1 mars 1940 rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m., vilken gäller till och med den 31 mars 1941, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1942.

Häriigenom förordnas, att förordningen den 1 mars 1940 rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m., vilken gäller till och med den 31 mars 1941, skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 mars 1942.

B) att de i ämnet väckta motionerna I: 103, I: 159 och II: 213 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A).

Reservation hade avgivits av herrar *Knut Petersson* och *Hedlund* i Östersund, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan.

A) att förevarande proposition, nr 16, icke måtte av riksdagen bifallas; samt

B) att motionerna I: 103 samt I: 159 och II: 213 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A).

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Jag tillhör dem som i utskottet ha anført allvarliga betänkligheter mot att förlänga transportförbuds-förordningen men också dem som stannat vid att tillstyrka den kungl. propositionen. Mina betänkligheter ha varit av rättslig och konstitutionell natur. Tillstyrkandet grundar sig på politiska överväganden. Det faller sig för mig onekligen lättare att utveckla min kritik mot denna förordning än att därefter motivera tillstyrkandet, sådant detta nu är, men jag känner mig pliktig att försöka båda uppgifterna.

Vad är det egentligen för en sorts förordning, som det här gäller? Det är fråga om en fullmakt för Kungl. Maj:t att förbjuda befordran av vissa tidningar med statliga trafikmedel. Är det en fullmaktslag eller en vanlig kungl. förordning, eller kunde författningen lika gärna ha betraktats som en kungl. kungörelse i en ordningsfråga? Är det en författning om vissa straffrättsliga påföljder av brott, eller en inskränkning i tryckfrihetsförordningen, eller en administrativ ordningsföreskrift av mindre betydelse, eller möjligen en viktig extraordinär lagstiftning med hänsyn till vår utrikespolitik?

Åsikterna härom gå isär, men jag tror att man måste vara överens om att

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)

det ur alla normala synpunkter är en synnerligen egendomlig förordning — i själva verket så pass säregen, att första lagutskottet trots vissa intentioner inte har velat ändra en bokstav i denna författning. Utskottet tycks inte ha velat beröva herr justitieministern upphovsrätten och äran av denna i sitt slag ganska unika förordning. Med undantag av en skenbart betydelselös detalj har regeringen fått vad den har begärt, väsentligen därför att den har begärt det och därför att dess önskningsar i tider som dessa om möjligt böra tillmötesgå. När en regering bär ett mycket stort och tungt ansvar, så är det naturligt, att riksdagen är känslig för denna regerings önskemål — så länge man är överens om det väsentliga, och det är jag övertygad om att vi för närvarande äro. Men jag vill i alla fall tillåta mig att något kritiskt granska den föreliggande förordningen, närmast ur vissa rättsliga synpunkter. Det kan kanske ha sin betydelse i fortsättningen, att man ifrån utskottsmajoritetens sida redan vid detta tillfälle för fram en del invändningar mot denna provisoriska författning.

Förordningen möjliggör ju för regeringen dels att skapa svårigheter för spridning av innehållet i en tidning och dels att lägga hinder i vägen för dess försäljning i tidningens egenskap av vara, varigenom ägaren tillfogas en förmögenhetsförlust. Båda de angivna effekterna av transportförbudet få väl anses vara avsedda. I första hand har man naturligtvis velat försvåra spridningen av den ifrågavarande tidningens uppgifter eller propaganda, men den förincigenhetsförlust som tillfogas ägaren tycks ha betraktats såsom ett väl unnat påbröd. Man kan säga att statsmakterna ha haft ett »eventuellt uppsåt» att ruinera tidningsföretaget. Jag har för min del icke någon tvekan om att det här rör sig om en författning av sådan natur och beskaffenhet, att den helst hade bort förberedas och framläggas icke såsom en kunglig förordning utan såsom en *lag*, en betydelsefull och på många rättsliga områden ingripande fullmaktslag. Så har icke skett. Lagrådet har icke hörts, och detta måste öka vår tveksamhet.

Förordningen är, som vi veta, så konstruerad att transportförbud kan meddelas antingen efter ett föregående domstolsförfarande eller sedan ifrågavarande skrift blivit indragen på en militärförläggning, efter initiativ av den militära befälhavaren, med påföljande konfirmation av justitieministerns ombud. Härav framgår alltså, att förutsättningen för transportförbudet icke behöver vara något förhållande som fastslagits vid domstol eller eljest genom rättslig prövning. Inte heller blir grunden till förbudet rättsligen prövad; huruvida den föreligger eller icke avgöres i administrativ ordning. Om innehållet i en skrift, som det heter i författningen, har »visat sig ägnat» att framkalla den eller den effekten, är givetvis en mycket svävande bedömningsgrund. Det synes åtminstone mig obestriddigt, att en förordning av denna beskaffenhet, som låter allvarliga rättspåföljder inträda utan dom och rannsaking, innebär ett avsteg ifrån de principer som eljest anses normgivande i vårt lagsamhälle.

Det är också förgäves som man söker efter en parallell i vår lagstiftning i övrigt för att kunna inordna denna förordning i vårt rättssystem. Om man exempelvis tänker på det fallet, att en chaufför får sitt körkort indraget av Konungens befallningshavande, sedan han av domstol blivit ådömd ansvar för trafikförseelse, så skulle kanske någon tro, att detta är likartat med det fall, då transportförbud drabbar en tidning, som förut blivit fälld i ett tryckfrihetsmål. Men jämförelsen haltar högst betydligt. Indragningen av en chaufförs körkort betyder ju indragningen av en särskild rättighet, som förut har beviljats honom individuellt av samma myndighet som sedan drar in rättigheten. Men för att låta befordra varor på järnväg eller båt behöves ju ingen ansökan om särskild rättighet; det har var och en rätt att göra, även den värste brottsling!

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)

Transportföretagen ha ju tvärtom ålagts skyldighet att taga emot varor från allmänheten, utan hänsyn till vem som är avsändaren.

Transportförbud för vissa varor existerar visserligen, som vi veta — beträffande, om jag minns rätt, exempelvis sprängämnen och även alkoholhaltiga drycker. Skulle man därvidlag kunna finna någon likhet med det nu ifrågakommande transportförbudet? Nej, uppenbarligen icke alls! I de angivna fallen rör det sig ju om varor, som överhuvud taget äro undandragna från den fria handeln genom särskilda lagar. Men de transportförbudna tidningarna få fritt försäljas, handeln med dem är inte förbjuden eller reglerad. Detta är verkligen en mycket egenartad förordning.

Det närmaste parallellfall, som jag har kunnat fundera ut, skulle väl vara det, ifall regering och riksdag antogo en lag, varigenom all transport av varor från en viss fabrik kunde av Kungl. Maj:t förbjudas, exempelvis efter det att fabrikanten hade blivit ådömd ansvar för varuförfalskning eller något annat sådant brott — eller efter det militärbefälhavaren på någon förläggning hade förklarat, att han inte ville veta om den fabriks varor. För att likheten skulle vara fullständig, skulle det dessutom gälla, att fabrikanten fortfarande skulle överallt få fritt försälja sina produkter till allmänheten, men bara icke transportera dem på tåg!

Varför skulle en sådan förordning verka så besynnerlig och stötande? Naturligtvis på åtskilliga goda grunder men kanske främst på grund av halvheten och svagheten i den statliga sanktionen. Man måste ju säga sig, att antingen betraktas en vara som så skadlig eller farlig att dess försäljande överhuvud taget bör förbjudas, eller också är varan *icke* av sådan beskaffenhet. Och då bör inte bara dess försäljning utan också dess transport lämnas oantastad. Men ett tillstånd mitt emellan, där staten väl tillåter försäljning men förbjuder transport av varan, är en osammanhängande ordning, som närmast kastar ett visst löjets skimmer över statsmakten själv. Vissa personer skulle rent av kunna göra gällande, att en sådan halvhets och inkonsekvens är ett exempel på vår demokratiska stats svaghet, som gentemot en viss företeelse inte riktigt vet vad den vill; myndigheterna varken förmå hävda statens auktoritet eller vilja hävda frihetens princip utan halta mellan bägge ståndpunkterna.

I detta fall blir denna svaghet och inkonsekvens så mycket mer påfallande, som det ju åtminstone att döma av ordalagen i den kungl. förordningen rör sig om en statlig aktion mot mycket grova och farliga statsbrott. Det är ju inte småföreseelser, som det härvidlag gäller; den, som under krig eller krigsfara skriver så, att fara kan uppstå för rikets säkerhet, eller så, att rikets förhållande till främmande makt kan skadas, eller så, att krigslydnaden undergrävas, eller som åsyftar att förbereda samhällsordningens omstörtande med hjälp av främmande makt — han har ju verkligen gett sig in på så allvarliga och äventyrliga företag att man väntar sig en mycket kraftig reaktion ifrån statsmaktens sida. Men i stället säger ju statsmakten till en sådan person: »Du får sälja din farliga tidning bäst du vill, men du får inte skicka den som paket med tåg.» Ni måste medge, mina herrar, att det är ett tämligen svagt språk från statens sida, om nu verkligen tidnings-skrivaren har så nattsvarta avsikter som förordningen förutsätter.

Det är av dessa skäl, herr talman, som jag vågat beteckna denna förordning såsom säregen och svår att förlika sig med ur allmänna rättsliga synpunkter.

Till de tidigare anförda invändningarna tillkomma även de, som kunna framställas därom, att förordningen möjliggör ingrepp i *tryckfriheten* och

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)

sålunda synes strida mot tryckfrihetsförordningen, invändningar som väl få anses ännu mer vägande. Den sidan av spörsmålet vidrördes från flera håll redan under förra årets debatt i denna fråga. Man har naturligtvis från vederbörligt håll bestritt riktigheten av dessa invändningar. Om jag minns rätt, lutade herr justitieministern till och med åt den meningen, att förordningen, såsom varande blott och bart en ordningsföreskrift för de allmänna trafikmedlen, i stället för av justitiedepartementet lika gärna kunde ha framlagts av kommunikationsdepartementet. Så olika kan man alltså betrakta denna fråga.

Men om man nu ville tänka sig det fallet, att transportförbud skulle drabba en rad av de stora borgerliga tidningarna — Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter, Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning — så skulle väl knappast någon kunna bestrida, att Kungl. Maj:t hade företagit ett allvarligt ingrepp på tryckfrihetens område. Det förefaller åtminstone mig ovedersägligt, att i *tryckfriheten ingår rätten att på normalt sätt sprida den tryckta skriften.*

Det är i viss mån oroande, att den officiella tolkningen av vad som ingår i tryckfrihetens begrepp så pass radikalt synes skilja sig ifrån hittills gängse åskådning. Om transportförbudet icke alls berör tryckfriheten utan till och med skulle kunna betraktas såsom en ordningsfråga under Kungl. Maj:ts eget avgörande, så finnas ju inga hinder för ytterligare åtgärder i samma riktning mot pressen. Och i denna riktning pekar ju också den kungl. kungörelse, som förbjuder ansländet av löpsedlar för de transportförbudna tidningarna och som betraktar deras anslående såsom något slags förargelseväckande beteende, antar jag, stridande emot god ordning. Tryckfrihetens utövande betraktas nu alltså ömsom som en transport- eller trafikfråga och ömsom som en ordningsfråga. Jag har en känsla av, herr talman, att vi här befinna oss i en farlig utförsbacke.

Det finns många, som dessutom anmärka på den ensidiga tillämpningen av transportförbudslagen. De fråga sig naturligtvis, varför bara kommunistisk och syndikalistisk press plus tidningen Trots Allt har drabbats av transportförbudet, men inte någon enda nationalsocialistisk tidning. Jag tror inte, att de låta sig tillfredsställas med hänvisningen till, att förordningen bara är tillämplig på den kommunistiska pressen genom de förutsättningar, som den uppställde för transportförbudets meddelande. För min del är jag emellertid icke benägen att fördjupa mig alltför mycket i den sidan av saken, helt enkelt därför, att det förefaller mig, som om man därmed skulle indirekt medge, att lagen är bra, bara den tillämpas på ett annat sätt. Jag har en annan mening om lagen!

I detta sammanhang skulle jag ändå vilja göra en randanmärkning. Om jag rätt har tolkat nuvarande praxis från justitiedepartementets sida, så tycks man hylla sig till den linjen, att ingripande bara sker, när myndigheterna på grund av utrikespolitiska hänsyn känna sig särskilt manade till ett inskrådande. Men i det fallet återigen, där ingen klagar, vidtagas inte heller några åtgärder mot pressen, trots att kanske grova missbruk ha förekommit. Det kan ju hända, att justitieministern på så sätt vill åskådliggöra sin principiella ståndpunkt såsom anhängare av pressfrihet, i varje fall så stor pressfrihet som möjligt. Men med en sådan inställning följer i alla fall lätt nog, att en viss part, som icke springer så mycket i utrikesdepartementets trappor, blir en smula åsidosatt, nämligen den svenska demokratin och den svenska folkstyrelsen. Hart när vilka fräckheter och lögnaktiga påståenden som helst få ju förekomma mot den makten, såsom var och en kan övertyga sig om genom att läsa den nationalsocialistiska pressen. Med all respekt för herr

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)
justitieministerns omsorg om tryckfriheten undrar jag ändå, om denna stortartade tolerans är god politik just nu, sedd mot bakgrunden av de många inskrnidandena i motsatt riktning.

Andra anmärka på att förordningen är mycket ineffektiv. Det är väl ganska uppenbart, att den så är — det kanske en ledamot av denna kammare kan särskilt intyga — men rent principiellt sett är det ju möjligt, att det är bättre, att en dålig lag är ineffektiv, än om den till på köpet vore starkt verksam. Förordningens ineffektivitet antyder emellertid ännu ett drag av den halvhjet i statssanktionen, som jag förut har anmärkt på.

Men varför, herr talman, varför har då jag, som har så mycket att anmärka på denna förordning, ändå varit med på att tillstyrka dess förlängning? Ja, det politiska livet är ibland ganska komplicerat. Jag har tagit denna ståndpunkt inte på något sätt efter någon påtryckning, utan tvärtom efter bästa förstånd och samvete. Med min kännedom om läget i riksdagen har jag utgått ifrån att riksdagen under alla förhållanden kommer att medgiva Kungl. Maj:t den begärda förlängningen av författningens giltighetstid. Härtill föreligga åtskilliga anledningar. Eftersom riksdagen för ett år sedan antog förordningen — låt vara kanske en smula i förhastande — vill väl inte gärna riksdagen i år desavuera sig själv. Stora församlingar ha en viss benägenhet att gå på i den riktning, som de en gång slagit in på. Härtill kommer naturligtvis regeringens bestämda förklaring, att förordningen, den må nu ha vilka svagheter som helst, fortfarande behövs, och hur många vilja väl då stiga upp och påstå motsatsen? Det ligger i varje fall i sakens natur, att majoriteten i riksdagen, som i nästan allt — i varje fall i allt väsentligt — står bakom regeringen, kommer att böja sig för ett sådant argument. Jag har för resten redan för min del medgivit, att det finns grund för att riksdagen är lyhörd gentemot önskingar från en regering, som bär ett mycket stort ansvar. Jag menar, att regeringen får ta ansvaret också för denna transportförordning, som den påstår sig behöva — och det ansvaret är väl en relativt ringa sak i det stora hela.

Jag har således antagit, att riksdagen kommer att förlänga giltigheten av denna förordning, som förvisso enligt min mening är behäftad med många fel. I detta läge har det varit min strävan att försöka vinna vad som har varit möjligt ur de synpunkter, som jag företräder. Första lagutskottets utlåtande är tillstyrkande, men det är på samma gång, enligt min läsart, i korta ord starkt kritiskt. Utskottet har icke undandolt, att allvarliga betänkligheter ha anförts mot förordningens förlängning. Utskottet har vidare markerat sin inställning genom att med några månader förkorta förordningens giltighetstid. Det är alldeles riktigt, att denna förkortning av giltighetstiden icke har den ringaste sakliga betydelse, och denna ändring kan därför, som jag menar, icke motiveras annat än uteslutande såsom ett uttryck för lagutskottets kritik mot förordningen. Utskottet har sålunda visserligen tillmötesgått Kungl. Maj:ts önskan att få förordningen förlängd, men på samma gång klart nog angivit sin egen ståndpunkt, så klart i varje fall som gärna varit möjligt, när utskottets utlåtande ändå skulle sluta med ett tillstyrkande.

När vi nu i lagutskottet ha kunnat i det närmaste ena oss om denna linje, har jag för min del funnit mig till rätta, herr talman. Jag har självklart ansett, att utskottets utlåtande i denna form innebär en mycket tyngre stöt emot transportförbudsförordningens principer än exempelvis en egen, personlig och som jag menar maktlös reservation skulle ha varit.

Man brukar tala om att en fråga faller framåt, när ett förslag avslås under sådana omständigheter, att det troligen blir antaget nästa gång. Jag vill här se läget under en motsatt synvinkel och yrkar bifall, herr talman, till utskot-

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)
tets utlåtande, under förhoppning att transportförbudsförordningen nästa gång skall falla.

Herr **Linderot**: Herr talman! För kort tid sedan förekom här i kammaren en diskussion i fråga om riksdagens avtynande maktställning gentemot regeringen, varvid bland annat anfördes att riksdagen i allt högre grad nöjde sig med att rent formellt expediera regeringens önskemål i olika hänseenden. Den som tar del av första lagutskottets utlåtande rörande lagen om transportförbud bör kunna korrigera denna missuppfattning om regeringens makt över riksdagen. I varje fall verkar det på mig synnerligen starkt, att första lagutskottet i denna fråga slagit näven i bordet och visat tillbaka regeringens krav i en punkt som säkerligen av majoriteten i utskottet betraktas såsom mycket viktig. Regeringen har begärt att lagen om transportförbud mot vissa skrifter skall förlängas till den 30 juni 1942. Lagutskottet har tillbakavisat detta och föreslår riksdagen att denna lag skall förlängas endast till den 31 mars 1942. När jag läste detta djärva ändringsyrkande tonade för mitt inre öra den gamla sången: Mandom, mod och morske män finns i gamla Sverige än...

Då jag sålunda håller lagutskottet räkning för dess uppträdande gentemot regeringen i detta fall, kan jag dock tyvärr inte underlåta att gentemot utskottet säga några ord om det som är något väsentligare än tidsbestämningen, nämligen frågan om själva lagens fortsatta giltighet.

Varför genomfördes denna lag av lagtima riksdagen 1940? Jag tror att man kan acceptera reservanternas uppfattning, vilken uttrycker saken på följande sätt: »Av kända skäl befanns det i början av förra året önskvärt att vidtaga åtgärder för att hindra spridningen av för landet och folket farliga pressalster.» Ja, så »befanns» det. Sedan befanns det emellertid att icke de för landet och folket farliga »pressalster», för att använda reservanternas terminologi, som genom en exempellos lögn- och hetskampanj sökte driva Sverige ut i häxdansen och förvandla landet till ett blodigt slagfält i det imperialistiska storkriget, genom denna lag hindrades i sin spridning, utan att de enda tidningar som konsekvent kämpade för Sveriges fred och neutralitet under denna farliga tid, nämligen de kommunistiska tidningarna, blevo de som drabbades av transportförbudet. Att regeringen sedan själv i viss mån tvingades vända sig mot de krigsaktivistiska krafter som den kommunistiska pressen hela tiden bekämpat, skulle ju logiskt ha medfört att repressalierna mot denna press hade upphört. Men de herrar som regera landet behöva ju icke befatta sig med så underordnade ting som vanlig logik. De bara regera, och därmed basta.

Därmed är det alltså klart, att den för ärligt folk acceptabla motivering reservanterna gett i sitt av mig här citerade yttrande i verkligheten endast var en skenmotivering. Denna lag, liksom så många andra av de lagar som under senare år genomförts för att avskaffa den svenska demokratien, tjänar icke på något sätt de syften riksdagen angiver såsom motivering för respektive lagars antagande. Därom skall jag senare yttra ytterligare några ord. Dessförinnan vill jag ge några uppgifter inför riksdagen om hur denna lag verkat, uppgifter som givetvis utskottet icke bekymrat sig om att inskaffa. Transportförbudet avsåg att hindra spridningen av den kommunistiska pressen. Jag gör anspråk på att bli tagen som auktoritet då jag meddelar, att vår press i dag har cirka tiotusen exemplar högre samlad upplaga, än vad som var fallet före transportförbudets ikraftträdande. Hur kan detta vara möjligt? Detta är möjligt, därför att det finns tiotusentals svenska arbetare, män

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)
 och kvinnor, som äro villiga till de största personliga offer för att säkerställa spridningen av den kommunistiska pressen. Sedan socialdemokratiens press slutgiltigt uppslukats av den borgerliga likriktningen, ha de svenska arbetarna ingen möjlighet att få veta vad som är sant och riktigt i dagens politiska tilldragelser, utan att de få ta del av den kommunistiska pressens upplysningar. Dessa sanningssökande arbetare samla pengar, skaffa gengasbilar, åka cykel, skidor, gå till fots — med ett ord, använda alla tänkbara fortskaffningsmöjligheter för att bekomma sina tidningar och sprida dem i sin omgivning. Naturligtvis har den lagstridiga och ur demokratisk synpunkt vidriga bojkott mot kommunistpressen, som genomförts med svenska tidningsutgivareföreningen i spetsen, åsamkat den kommunistiska pressen synnerligen stora ekonomiska förluster. Naturligtvis kostar det betydligt mera pengar att sprida vårt partis press med privata kommunikationsmedel än med postverket. Vi ha tvingats att nedbringa våra utgifter till ett minimum. Ny Dag utkommer med endast fattiga sex sidor, därför att våra resurser icke tillåta oss mera. Men alla dessa svårigheter till trots stiga den kommunistiska pressens upplagor. Jag djärves påstå, att sedan de första blygsamma socialdemokratiska smätidningarna under August Palms och Hjalmar Brantings tid började utkomma i detta land, har ingen tidning varit så älskad och uppskattad bland de svenska arbetarna som tidningen Ny Dag. Samma är förhållandet med Norrskensflamman, Arbetar-Tidningen i Göteborg och Sydsvenska Kuriren i Malmö. Såsom rikstidning har emellertid Ny Dag blivit en ögonsten för många tiotusenden svenska arbetare. Var skulle de få veta sanningen i denna likriktade lögnperiod om inte i Ny Dag? Därför göra de också alla dessa uppoffringar för att bekomma sin tidning, uppoffringar som säkerligen te sig obegripliga för de allra flesta i de likriktade samlingspartierna. Att arbetare på sin fritid cykla femton—tjugu mil ett par gånger i veckan för att hämta Ny Dag, och göra detta utan ersättning, det visar att dessa arbetare äro i besittning av en idealitet som säkerligen för de flesta i denna kammare är ofattbar. Kommunistiska partiet är litet till numerären. Dess medlemmar höra i regel till de fattigaste folkskikten. Men under år 1940 insamlade dessa fattiga arbetets män och kvinnor icke mindre än 160,000 kronor till den kommunistiska pressen för att säkerställa dess utgivande. Just nu pågår en kampanj för att upprätthålla våra tidningar under den kommande period av transportförbud som riksdagen i dag är beredd att votera. Vi ha redan garantier från arbetarna ute i landet och i Stockholm att för de närmaste tre månaderna erhålla 60,000 kronor för att täcka förlusten på våra tidningsorgan. Detta är de svenska arbetarnas svar på de antidemokratiska repressalier riksdag och regering genomföra mot det kommunistiska partiet och dess press.

Som sammanfattning kan jag alltså konstatera, att denna lag i sina verkningar icke förmått hindra den kommunistiska pressens spridning, men att den åsamkat kommunistiska partiet och de arbetare som stödjade den kommunistiska pressen mycket kännbara ekonomiska utgifter. Statsmakterna ha sålunda utövat simpla ekonomiska repressalier mot en misshaglig åsiktsriktning, vilket på sitt sätt bevisar vilka höga ideal som leda den s. k. svenska demokratin i dess maktutövning. Herr Wigforss har på olika sätt, bland annat genom en lag som för riksdagen var lika »olustig» som denna lag om transportförbud, nämligen lagen om omsättningskatt, berövat svenska folket viss del av den s. k. köpkraften. Med hänvisning till vad jag här relaterat rörande transportförbudets ekonomiska verkningar är det helt logiskt att jämställa herr Westmans transportförbud med herr Wigforss omsättningskatt. Statsrådet Westman berövar alla dem som vilja läsa den kommunistiska pressen en mycket stor del av deras köpkraft, på grund av de ekonomiska konsekvenser trans-

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)
portförbudet medför. Man skulle sålunda med visst fog kunna säga, att lagen om transportförbud är statsrådet Westmans speciella omsättningsskatt på åsikter och idéer. Han kan således berömma sig av att ha uppfunnit en skatteform som är synnerligen originell.

Härmed övergår jag till att säga några ord om det allra väsentligaste i denna sak, nämligen frågan om transportförbudets förhållande till grundlagens bestämmelser om tryckfrihet och till det demokratiska styrelseskicket överhuvud taget. Herr Branting har redan riktat mycket vägande invändningar mot tanken att förena transportförbudet med tryckfriheten. Hur herrarna än vrida och vända sig, är det omöjligt att komma ifrån, att denna lag står i strid med grundlagens bestämmelser om tryckfriheten. Från vissa herrar i lagutskottet, och från bland annat chefredaktören i tidningen Social-Demokraten, har den meningen tillkännagivits, att transportförbudets sammanstötning med tryckfriheten och demokratien kunnat undvikas, om *kommunikationsministern* fått ha hand om förbudet. Denna »demokratiska» attityd är grotesk. Demokratien mår illa om den misshandlas av statsrådet Westman, men den mår väl om den misshandlas av statsrådet Andersson i Rasjön. När sådant — jag tillåter mig säga det — löjligt tal föres till torgs av framskjutna svenska politiker, är man närmast böjd att endast tycka synd om vederbörande. I gamla tider var det ett privilegium som tillkom endast adeln att vid förefallande behov avrättas med svärd. Det skall väl vara något slags modern demokratisk frisering av detta gamla privilegium, att tryckfriheten här i landet skall få lov att avrättas av kommunikationsministern. Det är den enda innebörd jag kan se i detta resonemang.

Det är nödvändigt att se hela denna fråga i samband med frågan om de demokratiska fri- och rättigheterna. Vad är demokrati? Begreppet går ej att renodla. Varje demokrati har sitt klassinnehåll. Det finns socialistisk demokrati, och det finns borgerlig demokrati. Här intresserar oss egentligen frågan om den borgerliga demokrati och dess upprätthållande i det svenska statsskicket. Att uppfattningarna även därvidlag gå synnerligen isär är väl uppenbart för en och var. Jag tillåter mig emellertid att såsom auktoritet anföra den borgerliga demokratiens främste företrädare i nuvarande situation, den som tills vidare är landets statsminister, herr Per Albin Hansson. I ett filmtal 1933 formulerade herr Hansson sin uppfattning om demokrati på följande sätt: »Demokratien är en form av samhällelig samlevnad på likaberättigandets grund, med lika rätt för myndiga medborgare att deltaga i allmänna avgöranden, med lika rätt för envar att hävda sin mening, med lika rätt för alla till skydd och omvårdnad i olika avseenden . . .» Så sent som 1938 skriver herr Hansson i en broschyr: »I en demokratisk ordning kan minoriteten göra anspråk på att fritt få göra sin mening gällande och att bli hörd.»

Hur rimmar den lag, som i dag ligger på riksdagens bord, till dessa uttalanden av statsminister Hansson? Det ligger ju i öppen dag, att riksdag och regering härvidlag utan vidare upphäva den demokratiska ordningen, att minoriteten skall »fritt få göra sin mening gällande». Kanske några av »demokratiens väktare» här i riksdagen bli något förbryllade av denna påtagliga motsägelse i förkunnelse och handling. Vi kommunister äro på intet sätt överraskade av dessa motsägelser, vilka ligga i den borgerliga demokratiens natur och som mästerligt avslöjats för hundra år sedan av Marx och sedermera av Lenin och andra framstående socialistiska teoretiker. I det lagutskott, vilket nu tjänstgör som »transportkompani» för detta transportförbud, finnes en ledamot, som nyss hade ordet här, nämligen herr Branting, vilken tidigare upptäckt de dödliga svagheterna i den borgerliga demokrati. För ett par år sedan höll herr Branting ett tal om spanska folkets frihetskamp, varvid han bland

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)
annat yttrade: »Genom spanska kriget ha de stora borgerliga demokratierna tvingats avslöja sig. Under spanska frihetskriget har deras bristande handlingskraft, deras negativism, deras förstuckna fascistsympatier blivit obarmhärtigt blottade. Felet med dessa borgerliga demokratier är ju, att de lida av en inre kraftsplittring. Att vara på en gång kapitalistiska och demokratiska samhällen — det är ett konststycke, som bara kan utföras under vindstilla. Men när dessa borgerliga demokratier sätts på prov, då får man vara med om häpnadsväckande erfarenheter . . .»

Ja, i sanning, herr Branting, man får vara med om häpnadsväckande erfarenheter, när de borgerliga demokratierna sätts på prov. Det har ju inte varit så oerhört stormigt här i landet ännu, men det oaktat har den svenska demokratierna naturligtvis känt sig litet prövad under de sista åren. Och en av dessa häpnadsväckande erfarenheter, som jag har gjort — det är, att i första lagutskottet sitter herr Branting, som har sagt de ord jag nyss citerade och signerat ett så antidemokratiskt aktstycke som första lagutskottets utlåtande om transportförbudet. Det hjälper inte, herr Branting, att hålla tal här och förklara, att man har velat att det där skall försvinna, att ange som sin ståndpunkt, att man i utskottet yrkat bifall till en proposition från regeringen av — såvitt jag har förstått herr Branting rätt — följande tvenne skäl: det första, att förslaget i alla fall går igenom i riksdagen, och det andra, att man därigenom kanske bidrager till att detta vidriga transportförbud mycket fort kommer att avskaffas. Jag tvivlar inte på herr Brantings ärlighet. Jag har mer än en gång haft tillfälle att ge uttryck för min tilltro till herr Brantings ärliga strävan att göra sitt bästa. Men så där lätt räddar man inte sin själ, herr Branting! Man får kämpa hårt för att rädda sin själ. Det går inte med sådana deklamationer, som herr Branting försökt göra här i dag. Därför kommer herr Branting att få dela ansvaret med första lagutskottet och riksdagen helt och fullt, till hundra procent, för detta avlivande av den svenska demokratierna och de konsekvenser det medför. Det får inte tagas som en förolämpning, men jag fick ett plötsligt infall att säga herr Branting, att rika mäns söner ofta förlösa sitt fadersarv. Jag tycker att detta i viss mån sker, när herr Branting i alla fall aktivt medverkar till att sådana här lagar genomföras. Brasklapparna här betraktar jag som värdelösa.

Ja, herr talman, då vi kommunister sålunda från demokratiska utgångspunkter angripa de antidemokratiska lagarna och åtgärderna, invänder man i regel att kommunisterna äro fiender till demokratierna och som sådana själva ställt sig utanför varje hänsyn från demokratiens sida. Det är, såvitt jag förstår, det huvudargument, som användes gentemot oss och med vilket man motiverar vilka lagstridiga åtgärder som helst. Vi ha alltså stämplat såsom outsiders. Vi äro utklassade. Vi ha ingenting att säga till om. Vi ha att tåla och lida, tåligen och undergivet. Vi äro ju inte med i den demokratiska familjen, och därför måste vi finna oss i allt detta. Ja, herr talman, det är nog nödvändigt att se litet närmare på denna sak. Dessa invändningar gentemot oss, när vi tala för demokratierna och de demokratiska rättigheterna, äro nämligen alldeles ohållbara ur demokratisk synpunkt. En demokrati, som enligt herr Per Albin Hansson skall ge »lika rätt för envar att hävda sin mening», kan icke uppdraga andra gränser för demokratiens utövande än sådana, som stämma överens med denna demokratiska uppfattning. Det måste alltså enligt denna demokratiska grundregel finnas rätt för personer med socialistisk åskådning att hävda denna sin åskådning i tal och skrift och att inom de av grundlagarna angivna gränserna söka värva anhängare för sin åskådning. Om denna åskådning syftar längre i fråga om sociala ideal än vad den borgerliga demokratierna innefattar, kan detta omöjligt utgöra ett skäl för demokratierna att genom grundlagsstridiga tvångsåt-

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)

gårder söka hindra de socialistiska idéernas förkämpar att ge uttryck för sin mening.

Om så sker, upphör demokratiens styrelseskick, den avskaffar sig själv. Detta är faktiskt också vad som sker. Därmed är även den borgerliga demokratiens klassinnehåll fullständigt klarlagt, och vad jag redan tidigare sagt alltså fullt bekräftat. Denna borgerliga demokrati upprätthålles, så länge det kapitalistiska samhällssystemet och den härskande klassens privilegier att ekonomiskt utplundra massorna garanteras. När så ej är fallet, lämpas demokratiens överbord av de härskande klasserna. Att det socialdemokratiska partiet därvid tjänstgör som demokratiens dödgrävare är icke överraskande. Det är ju framför allt på grund av socialdemokratiens utveckling i denna riktning som under de senare årtiondena arbetarklassen här i landet måst skapa ett nytt parti, det kommunistiska, för att kunna fortsätta och fullfölja den socialistiska rörelsens kamp för att skapa en socialistisk samhällsordning i stället för den kapitalistiska ordning, som nu ligger i själåtåget och som inför våra ögon avslöjar sin ruttenhet i det blodiga, folkfördärvande imperialistiska krig, som rasar över snart hela jorden.

Tidningen Social-Demokraten har i en ledare tagit ståndpunkt för transportförbudet, dock med vissa hyecklande reservationer. Tidningen säger bland annat: »Det har påpekats och jämväl kritiserats att transportförbudet till synes tillämpats ensidigt, eftersom åtskilliga kommunistiska men ingen enda nazisttidning drabbas därav.» Denna framställning — herr Branting var för övrigt inne på en liknande tankegång — är egentligen felaktig, och att den, som jag tror, avsiktligt gjorts felaktig, gör inte saken bättre. Detta jämställande av kommunister och nazister är ingenting annat än dimbildning, som avser att vilseföra de svenska arbetarna. Nazisterna äro icke motståndare till en kapitalistisk samhällsordning. Nazisterna ha inflytelserika anhängare inom borgerliga samhällsgrupper, bland militärbefäl, poliskår, i ämbetsmannavärlden och överallt bland anhängare av det kapitalistiska systemet. Det är ju typiskt, att svenska officerare i uniform uppträda som intresserade deltagare i nazistiska sammankomster, utan att detta på något sätt synes störa herrar riddare av den svenska demokratiens. Låt oss göra det tankeexperimentet, att byråchefer i statens tjänst, högre officerare inom svenska armén och andra dylika, öppet skulle framträda som aktiva förkämpar för Sveriges kommunistiska parti. Är det någon som tror, att detta skulle godkännas av statsmakterna? Naturligtvis inte. Bara påpekandet av detta faktum kan vara tillräckligt för att klargöra vilket falskspel som bedrives, då man talar om att lagen om transportförbud tillämpats ensidigt. Den har aldrig varit avsedd att tillämpas mot andra än dem, som bekämpa den kapitalistiska utplundringen, som kämpa för en socialistisk samhällsordning. Och det enda parti, som sålunda drabbas av dessa statliga repressalier, är det kommunistiska partiet. Lagen om transportförbud mot periodiska skrifter är alltså att betrakta som en integrerande del av den kamp mot socialismen, som föres av de borgerliga partierna inklusive socialdemokratiens. Därmed upplöses också den tidigare påtalade motsägelse, som ligger i att demokratiens avskaffar sig själv i demokratiens namn samt sönderfaller i sina riktiga beståndsdelar. Hela saken gäller inte frågan om demokrati eller diktatur, då, som jag tidigare sagt, demokratiens begrepp icke kan renodlas, vilket sammalunda är fallet med begreppet diktatur. De krassaste anhängarna av en kapitalistisk diktatur skruda sig i dag i demokratiens mantel, därför att detta bäst passar deras klassintressen för ögonblicket. Även om den s. k. demokratiens skulle kosta på sig ginsten att transportförbjuda någon obetydlig aktivisttidning som »Trots allt» eller någon liten nassetidning, eller upplösa någon liten nazistisk partiformation, förändrar detta ingalunda den artskillnad

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)
i förhållandet till den borgerliga demokratin, som föreligger, när det gäller kommunister och nazister. Det är sålunda självklart, att transportförbudet måste tillämpas »ensidigt», då hela det borgerliga Sverige med det socialdemokratiska partiet i spetsen bekämpar den enda verkliga arbetarrörelsen, den enda verkliga bäraren av den socialistiska idén, Sveriges kommunistiska parti.

Med vad jag här anfört anser jag att denna lag blivit avklädd alla »demokratiska mysterier» och att den sålunda framstår såsom vad den är: en reaktionär, antidemokratisk klasslag, riktad mot Sveriges arbetande folk.

Jag yrkar, herr talman, bifall till min i denna fråga väckta motion.

Herr **Branting** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Linderot hade tydligen förberett sitt anförande och bundit sig vid vad han skulle säga till den grad, att han inte kunde frångå detta för att argumentera mot vad jag faktiskt klargjorde beträffande min ståndpunkt till den föreliggande frågan. Herr Linderot har tydligen inte fattat, vad jag ville ha sagt. Kanske jag uttryckte mig otydligt.

I min kritiska inställning till denna lag ansåg jag mig vinna mera för det syfte, som jag hade — nämligen att lagutskottet och riksdagen skulle intaga en kritisk ståndpunkt mot lagen — genom att utskottets utlåtande fick denna form, än om jag hade reserverat mig och utlåtandet fått ha en annan mera tillstyrkande lydelse. Det hade varit mycket enkelt för mig, herr Linderot, att avge en personlig reservation och att tala för denna. Men då hade säkerligen icke utskottsutlåtandet fått den form som det nu har, och då hade alltså inte heller riksdagen intagit den ståndpunkt, som den nu kommer att göra. Här gällde det en avvägningsfråga, en omdömesfråga, där kan man ha olika åsikter. Jag har inte dolt mina invändningar mot lagen och jag kan inte tolerera herr Linderots falska framställning av mitt förhållande till denna sak.

Då tiden nu var långt framskriden och flera talare funnos anmälda, beslöt kammaren, på framställning av herr talmannen, att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 171.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 194, av herr *Mannerskantz* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Kalmar—Torsås järnväg;

nr 195, av herr *Hansson, Sven*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av två skolhemman i Korpilombolo och Karl Gustafs socknar m. m.;

nr 196, av herr *Ström, Torsten*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 17 april 1940 (nr 223) om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordningen) m. m.;

nr 197, av herr *Nilsson, Bror*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur; och

nr 198, av herr *Andersson, Alfred*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för postverkets räkning av tomtmark i Göteborg; och

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.30 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 19 mars e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 e. m.

Fortsattes överläggningen angående första lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 1 mars 1940 (nr 117) rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

*Ang.
transportför-
bud för vissa
periodiska
skrifter m. m.
(Forts.)*

Herr **Petersson, Knut**: Herr talman! Jag befinner mig i den angenäma situationen att som motivering till det avslagsyrkande jag kommer att ställa kunna åberopa det allra mesta av vad den aktade talaren på Stockholmsbanken har anfört till förmån för det rakt motsatta yrkandet.

Jag befinner mig samtidigt i den mindre angenäma situationen att nödgas förena mig med en annan talare, vars hela motivering jag måste underkänna. Det var naturligtvis inte av någon omtanke om kommunismens förkovran, som jag inom utskottet anslöt mig till det yrkande, som ursprungligen ställdes av en socialdemokratisk ledamot, vars plötsliga frånfälle vi alla ha beklagat. Mina bevekelsegrunder voro helt andra. Jag känner ingen meningsriktning, med vilken jag har mindre gemensamt än den kommunistiska. För denna åskådning är staten ingenting annat än ett maktförhållande. Det är de styrandes obegränsade makt över medborgarna som fått detta uttryck. För min del betraktar jag staten som ett rättsförhållande, det naturliga uttrycket för de rättsregler, vilka reglera sammanlevnaden inom samhället och förhållandet mellan överheten och medborgarna.

Med denna uppfattning tvingas jag ta avstånd från åtgärder och föranstaltanden, vilka jag icke kan förlika med de vedertagna och nedärvda rättsnormerna. Beträffande dessa måste man obönhörligt vidhålla åtminstone ett krav, nämligen att de skola gälla lika för alla, att de skola tillämpas på medborgarna alldeles oavsett deras samhällsställning och alldeles oavsett deras åskådning samt likaledes tillämpas fullständigt oväldigt gentemot samman slutningar och meningsriktningar oavsett deras strävanden. Så länge de röra sig på ett legitimt område, skola de behandlas lika. Vad jag har att invända mot den författning, som för närvarande är under kammarens behandling, är att den icke kan bringas i överensstämmelse med detta elementära krav.

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)

Den som lyssnade till herr Brantings anförande kunde knappast undgå att övertygas om det omöjliga i att förena en författning av denna innebörd med vårt legislativa system. Om man går tillbaka till debatten under fjolåret, skall man finna att den blev en enda lång serie av förklaringar, varför man trots mycket starka principiella betänkligheter likväl fann sig i att den bragtes till stånd. Framför allt fick man ett starkt intryck av att alla, som ha med den svenska rättsvården att göra, med utpräglad olust befattade sig med saken.

Nu frågar man sig: vad ha vi vunnit med att synda på nåden och ringakta rättsregler, som vi tidigare hållit i helgd och vördnad? Ja, man kan ju hänvisa till den näst föregående talarens yttrande. Han berättade bland annat, att den samlade upplagan för den kommunistiska pressen i denna stund är större än vid den tidpunkt, då transportförbudsförordningen sattes i kraft. Man kan således utan vidare konstatera, att den varit komplett värdelös, bedömd ur de synpunkter, som voro bestämmande för dess tillkomst.

Det enda man möjligen kan säga är, att den samtidigt dock är tämligen oskadlig. Då vill jag emellertid fråga: är det verkligen så utan vådor för den fortsatta rättsutvecklingen och för den goda sammanlevnaden i detta land, att man tar ett steg då och ett steg då utanför ramen av våra konstitutionella grundsatser? Jag kan för min del inte bedöma saken så.

Varför skola vi då förnya författningen? Ja, det säges: emedan Kungl. Maj:t vill det. Kungl. Maj:t anser sig behöva en sådan befogenhet som denna. Beträffande detta skäl vill jag bara säga, att det fanns en tid, när ett sådant skäl vägde mindre tungt än det gör i våra dagar. Jag är inte säker på att den förändring, som har inträtt i svensk parlamentarisk praxis i detta hänseende, varit till gagn för landet och för folket.

Vad jag för min del åtminstone för närvarande anser vara det mest betänkliga är vad som i reservationen anförts beträffande den olyckliga sammanblandningen av en administrativ förfoganderätt och ett rättsligt bedömande. Om man går till 2 § i författningen, skall man finna att de där angivna bestämmelserna äro så utformade, att transportförbudet blir en slags påföljd till ett brottsligt förfarande, som redan blivit avdömt inför laga domstol. Författningen ger Kungl. Maj:t rätt att så att säga spåda på en dom, som avkunnats i rättsliga former. Den ger Kungl. Maj:t rätt att utkräva en extra vedergällning utöver den som lagen i övrigt tillåter. Detta är ett mycket betänkligt system, och jag kan inte finna mig försvarad med att lämna mitt votum till förmån för en sådan anordning.

Det är nu en sida av saken. Det finns en annan, som jag håller för att vara lika betydelsefull. Om man frågar sig, vad som egentligen innefattas i begreppet svensk tryckfrihet, så är det naturligtvis utan vidare klart, att en dylik rätt att fritt uttrycka sina tankar i skrift icke kan innebära någon slags oantastlighet för det tryckta ordet. En sådan oantastlighet är oförenlig med en rättsordning. Alla tryckfrihetslagar, som jag känner till, förutsätta att man kan missbruka det tryckta ordet. Alla dessa lagar gå ut på någonting helt annat än att göra sådana missbruk oåtkomliga för lagen. De sträva efter att bestämma, när ett missbruk av tryckfriheten föreligger, och att ange de regler, efter vilka man skall handla för att beivra sådana missbruk. Nu äro dessa regler givna i vår tryckfrihetsförordning, och i enlighet med dem borde vi alltså handla när det gäller att reglera hithörande förhållanden. Men denna gång har det varit fråga om någonting helt annat, nämligen att på en omväg omkring den svenska tryckfrihetsförordningen skapa möjligheter till administrativa ingripanden, för vilka det icke finnes någon hemul i grundlagen. Även detta anser jag vara en betänklig sak.

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)

I fjolårets kungl. proposition gjordes ett försök att övertyga oss om att transportförbudsförordningen på intet sätt inkräktade på de i tryckfrihetsförordningen angivna reglerna. Det var redan då mycket delade meningar om den övertygande och bindande kraften i departementschefens bevisföring. Jag har under överläggningarna i utskottet kunnat konstatera, att dessa delade meningar fortfarande äro för handen.

För min del skall jag inte ingå på några juridiska utredningar, utan bara nöja mig med att påpeka, att tryckfrihet självfallet måste inbegripa jämväl rätten att sprida tryckta skrifter. Om den bara innebure rätten att trycka skrifter för att sedan stoppa dem i byrålådan, skulle ju hela tryckfriheten vara meningslös. En sådan rätt kunna vi saklöst undvara, den ha vi icke något bruk för. Men förutsätter man, att tryckfriheten jämväl inbegriper rätten att sprida en tryckt skrift, då kan jag icke se, att en författning som denna låter sig förenas med svensk tryckfrihetsrätt.

Herr talman! Jag skall inte bli vidlyftig, men låt mig tillägga, att nog får man ett starkt intryck av en skärande kontrast, om man jämför förhållandena i vårt västra grannland med dem som gälla hos oss. I Norge se vi nu ett samhälle av en gång fria medborgare, som förtvivlat klänga sig fast vid den rättsordning, de själva skapat som ett värn mot laglösheten. Här hemma handskas vi, jag vill säga många gånger ganska vårdslöst, med nedärvda traditioner och rättsregler. Jag undrar, om vi inte äro i begrepp att aningslöst men ödesdigert begå misstag, för vilka vi komma att i framtiden få sota.

Jag ber, herr talman, med dessa ord få ansluta mig till det avslagsyrkande, som redan har ställts, vilket samtidigt innebär ett yrkande om bifall till reservationen.

Herr **Wagnsson**: Herr talman! Som framgår av debatten här och som också framskyntar i utlåtandet, ha meningarna om lämpligheten av en förlängning av transportförbudsförordningen varit delade inom lagutskottet. I ett avseende tror jag dock att det rätt en fullständig enighet, nämligen i ett beklagande av att denna provisoriska anordning skall behöva förlängas.

För normala tider och normala förhållanden är transportförbud för pressen inte önskvärt. Vi leva emellertid inte under normala förhållanden. Vårt land har varit utsatt för och är tyvärr fortfarande utsatt för risker att mot en praktiskt taget enhällig folkvilja bli indraget i förvecklingar, som kunna innebära ett hot mot vår frihet och vårt nationella oberoende. Under sådana förhållanden måste möjlighet ges åt statsledningen att ingripa mot sådana pressorgan, som se sin uppgift vara att tjänstgöra som agenter för rent osvenska intressen. Vi kände det alla starkt under förra året. Situationen kan utvecklas så, att vi också i år få en lika stark känsla av att vapendragare åt främmande intressen måste hindras i sin rörelsefrihet.

Inom lagutskottet har därför en stark majoritet vunnits för att ge regeringen förlängd fullmakt att ingripa mot ytterlighetsriktningarna och deras press. Nog verkar det, herr talman, parodiskt för att inte säga komiskt att höra herr Linderot här uppträda som en förföljd oskuld, att höra honom slå vakt om det demokratiska statsskicket och om tryckfrihetens princip. I det land, där herr Linderot har sin andliga hemortsrätt, existerar som bekant ingen tryckfrihet. Där skulle herr Linderot inte kunna påräkna någon förstrött lyssnande åhörarskara, om han vågade dra en lans för tryckfriheten. Jag tror i stället, att det skulle gå honom som det gick den bekante länsmannen i Delsbo, om vilken herr Engberg brukar berätta att han »kom borst» mera hastigt än lustigt.

Det synes mig också vara ett i någon mån beklämmande tecken att höra

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)

herr Linderot så ogenerat uppträda i denna debatt. Förra året hade vi alla här en känsla av att herr Linderot själv kände en smula blygsel, åtminstone då han uppträdde i kammaren — i Ny Dag märkte man inte så mycket av det. Anständigheten krävde, att i denna brydsamma tid den kommunistiske talaren stämde ner tonen. Men politisk anständighet och kommunism ha som bekant inte så synnerligen många beröringspunkter.

Jag måste instämma med den senaste ärade talaren, då han började sitt anförande med att beklaga, att han i fråga om sitt yrkande skulle komma på samma linje som den kommunistiske talaren. Den kritik herr Knut Petersson här riktat mot förordningen har ju en helt annan tyngd än den som vi lyssnade till från kommunistiskt håll. Emellertid vill jag erinra därom, att det problem herr Knut Petersson ägnade särskild uppmärksamhet, frågan om i vad mån dessa bestämmelser kunde bringas i överensstämmelse med tryckfrihetsförordningens föreskrifter, fick sin praktiska lösning genom det beslut riksdagen förra året kom till efter att ha ägnat just denna fråga en ingående diskussion. Det förefaller mig därför inte nödvändigt, att vi i år fördjupa oss i denna fråga.

Jag vill för min personliga del tillägga, att hur viktigt det enligt min mening än är, såsom herr Knut Petersson här nyss anförde, att vi slå vakt om grundlagsbestämmelserna, så få vi dock inte bortse från att under en viss situation och i ett visst läge kan det ur statens synpunkt finnas något som heter *nödvärnsrätt*. Jag förmodar att herr Knut Petersson själv hade en känsla av detta, då han under fjolåret inte begagnade sin möjlighet att opponera mot genomförandet av den lagstiftning, som han i år har vänt sig emot.

I ett avseende vill jag emellertid oförbehållsamt instämma med min ärade vän på Göteborgsbänken, nämligen i uttalandet av en önskan att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet med oväld skall tillämpa dessa bestämmelser, och att de skola tillämpas lika mot de ytterlighetsriktningar, som kunna anses företräda främmande intressen. I det fallet har tyvärr kunnat sägas, att tillämpningen hittills endast varit riktad åt det ena hållet.

Herr Knut Petersson anförde till sist, att han särskilt vände sig mot att detta transportförbud kunde grundas på åtgärder av enbart administrativ karaktär. Han hänvisade därvid till att tidningar skulle kunna utsättas för transportförbud inte endast sedan de hade blivit föremål för beslag och åtal med fällande dom efter jurybehandling, utan också med hänvisning till § 4 mom. 12 och 13 i tryckfrihetsförordningen, varvid indragning alltså kan ske på initiativ av vederbörande militära befälhavare och beslut därom meddelas av ombud för chefen för justitiedepartementet. Jag vill emellertid här fästa kammarens och herr Knut Peterssons uppmärksamhet på vad som i denna reservation utelämnats, nämligen att för att ett transportförbud skall kunna grundas på en sådan åtgärd kräves, att frågan därefter underställes riksdagens tryckfrihetskommitté och att åtgärden av dessa sanktioneras. Däri ligger ju en säkerhet och en garanti mot missbruk vid tillämpningen av dessa åtgärder på det sätt som herr Knut Petersson här ansåg att man eljest skulle kunna befara. Denna garanti synes mig till och med starkare än anordningen med jurybehandling.

Herr talman! Jag har i utskottet tillhört dem, som i likhet med flertalet ledamöter där visserligen känt olust över att denna förordning skall förlängas. Men mina olustkänslor ha främst framkallats av att förhållandena i vårt land fortfarande skola vara sådana, att en lagstiftning av denna karaktär måste anses nödvändig. I nuvarande situation skulle jag inte våga eller vilja ta på mitt ansvar att vägra Kungl. Maj:t det vapen, man här kan vara i behov av.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)

Herr **Pauli**: Herr talman! När denna fråga under förra årets lagtima riksdag för första gången behandlades i kamrarna, hörde jag till dem som uttalade starka betänkligheter mot att biträda ett förslag om en sådan förordning, på den grunden att det näppeligen syntes möjligt att förena den med grundlagens anda och bestämmelser. Denna uppfattning har jag allttjämt, och jag kan därför hysa full förståelse för de synpunkter som herr Knut Petersson i det avseendet framfört.

Det sades också från sådant håll här i kammaren, där man senare under den riksdagen biträdde det förslag som ledde till de nu vilande grundlagsändringarna i fråga om tryckfrihetsförordningen, att om sådana ändringar redan då varit införda, hade man inte behövt bekymra sig om dessa extra åtgärder i form av transportförbud. Nu är det väl troligt, att det kommer att finnas majoritet i riksdagen för nämnda grundlagsändringar, när förslag förr eller senare kommer fram från utskottet, och i så fall skulle man kunna säga, att den förutsättningen vore uppfylld. Emellertid finns det ju dock ett tidsrum emellan, och om man i fjol ansåg, att man behövde uppväga bristen på sådana bestämmelser med denna extraordinära åtgärd, så kan samma skäl åtminstone för en viss tid framåt återopas även i år.

Jag skulle emellertid inte kunnat vara med om att ge transportförbuds-förordningen fortsatt existens, om vi överhuvud taget nu hade levat under förhållanden, som omöjliggjorde tillvaron i vårt land av sådana organisationer och sådana pressorgan som inte representera svenska synpunkter, utan som, genom att de äro inspirerade av och ha sitt uppträdande dikterat av utifrån kommande idéer, utgöra en direkt fara för vårt samhälle och för vår nationella frihet. Detta är naturligtvis, som den föregående talaren har framhållit, den avgörande synpunkt som kan bidra till att man i år går med på en förlängning av förordningen.

Vad man emellertid fortfarande kan önska är att, som redan från flera håll har påpekats, man får se en tillämpning av transportförbudet, som mera rimmar sig med vad som förra året ställdes i utsikt av herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet. I sitt anförande här i kammaren sade han då bland annat följande: »Jag har försökt att både i lagtexten och i motiveringen till lagen tydligt angiva, att det här är fråga om en statens nödvärnsrätt gentemot meningsriktningar, som avse att med våld ersätta vårt fria statsskick med ett diktatoriskt styrelsesätt.» Detta var helt säkert det motiv, som drev riksdagens kamrar att bifalla förslaget. Man kan också konstatera, att förordningen i sin tillämpning i huvudsak har drabbat en riktning av här angivet slag. Den har emellertid också drabbat organ, som på intet sätt kunna anses företräda meningsriktningar, vilka avse att med våld ersätta vårt fria statsskick med ett diktatoriskt styrelsesätt, utan som tvärtom — med en i vissa fall kanske överdriven iver — ha bekämpat dylika meningsriktningar. Jag syftar som alla förstå på transportförbudet mot Trots Allt. Det kan inte förnekas att det skrivsätt, som där användes, ibland har skjutit över målet. Men om man fäster sig vid tendensen, vid viljan och meningen i denna tidnings verksamhet, så sammanfaller den ju inte på något sätt med det, som justitieministern den gången karakteriserade, utan står tvärtom i rak motsats till detta.

Å andra sidan kan det konstateras, att den andra ytterlighetsriktningen inte har drabbats på samma sätt som kommunisterna. Det sades av justitieministern i samma anförande i fjol, att han finner det »förklarligt, att en del tidningsorgan, vilka företräda diktatoriska meningsriktningar, icke blivit föremål för åtal. Det har skett av det skälet, att de ha framställt dessa åsikter inom den ram, som grundlagen föreskriver. Det har då icke förefallit mig

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)

vara en riktig tillämpning av tryckfrihetsförordningen att ingripa gentemot dem genom åtals anställande.» Jag tror att vi litet var ha observerat, att det utkommer och under det gångna året har utkommit åtskilliga nummer av organ av här ifrågakvarande riktning, som även genom sitt skrivsätt ha fyllt alla rimliga anspråk på åtals anställande. Dessa organ ha många gånger inte bara på ett utmanande sätt företrätt de utländska ideologiska riktningar, som de äro kända för att hylla, utan de ha därjämte i inrikespolitiskt avseende uppträtt emot landets regering och övriga samhällsmyndigheter samt även mot kungahuset på ett sätt, som måste anses smädligt och förgripligt. Det är bekant, att en av dessa tidningar för ganska kort tid sedan har drabbats av beslag enligt tryckfrihetsförordningens § 3 mom. 9, men ett sådant beslag kan som bekant inte, även om det upprepas, leda till transportförbud. För sådan påföljd fordras åtal och en fällande dom. Jag måste därför fråga mig om det inte skulle kunna befinnas lämpligt, för att åvägabringa en riktigare balans i tillämpningen, att mot organ, som göra sig skyldiga till vad jag nyss har antytt, inte bara använda konfiskationsmöjligheten utan också åtal och därigenom öppna vägen till transportförbud och därmed till ett hämmande av deras spridning. Jag skulle tro att det finns en mycket utbredd opinion till förmån för den saken, och jag hoppas att det under den tid, som transportförbudet ytterligare kommer att gälla, skall visa sig möjligt att ge det en mera allsidig tillämpning i enlighet med den grundsats, som jag nyss citerat ur justitieministerns anförande, en grundsats, som jag helt vill ansluta mig till.

Beträffande de klagomål, som herr Linderot i sitt anförande före middagspausen framförde, har jag samma uppfattning som herr Wagnsson: det verkar en smula parodiskt. Herr Linderot, som är en försiktig general, tog själv i förväg upp till besvarande den invändning, som han väntade. När han sade sig ur demokratisk synpunkt angripa denna, som han kallar den, antidemokratiska förordning, så väntade han sig nämligen att man skulle svara, att han och hans meningsfränder höra till det demokratiska systemets fiender och därför inte ha någon talan i denna sak. Herr Linderot försökte sig därför på att bevisa, att en sådan beskyllning var ohållbar. Han och hans partikamrater äro kantänka ingalunda några demokratiens fiender. Ty vad är det de vilja? De svifta endast längre i vissa sociala avseenden, så ungefär uttryckte han saken. Men han underlät alldeles att tala om vad som är den viktigaste punkten i detta sammanhang, nämligen att de svifta till vissa rent politiska och konstitutionella ändringar, som betyda utplånandet av medborgerlig frihet i samhället. Det är därför man med allt skäl kan beteckna dem och den riktning de företräda såsom demokratiens fiender. Det kan under sådana förhållanden anses skäligen malplacerat att man från dessa personers sida åberopar det demokratiska samhällets skyldighet att hålla dem om ryggen och skydda minoritetens rätt, som det så vackert heter. Man kan använda den bilden, att kommunisterna och deras motsvarigheter på den andra ytterlighetskanten söka skydd i en byggnad, som de själva äro färdiga att på ett givet tecken spränga i luften.

Jag är för min del inte alls så ömtalig i mitt samvete, att jag anser att demokratien begår någon svårare synd mot sig själv om den klart inser, vad det är för hot som riktas emot den och under denna insikt vidtar sina motåtgärder.

Herr Linderot opponerade sig också emot att man jämställde kommunister med nazister. Han åberopade det förhållandet, att nazisterna äro att finna inom högre samhällsskikt, bland officerare och byråchefer och liknande, tror jag att han sade, och att där finner man inga kommunister. Jäväl, men vad har detta med saken att skaffa, herr Linderot? Det är inte den sociala place-

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)

ringen, utan det är tendensen och verksamheten, som härvidlag är avgörande. Och för övrigt — så länge på det internationella planet de kända förhållanden råda, som togo sin början i augusti 1939 mellan de två makter, från vilka inspirationen för de ifrågavarande två ytterlighetspartierna hämtas, så länge tycker jag att det i alla fall skulle vara en smula svårt för herr Linderot att draga upp någon mera markerad rågång mellan sitt och sina å ena sidan och den andra extrema ståndpunkten å den andra.

Jag har alltså den uppfattningen, att det är både vår rätt och vår skyldighet såsom svenskar och demokrater att vidtaga de åtgärder, som vi finna nödvändiga för att i en tid av så stora faror som den nuvarande i möjligaste mån hindra en landsfördärlig propaganda från dessa båda ytterlighetsstånd.

Slutligen vill jag påminna herr Linderot om att han glömde en sak, när han berättade om de uppoffrande insatser, som hans partikamrater gjort för att trots transportförbudet sprida Ny Dag och andra enligt hans uppfattning ytterst populära tidningsorgan. Dessa uppoffrande insatser ha inte bara bestått i att de använt privata transportmedel, utan enligt vad som meddelats i tidningarna har det också tagit sig den något mindre respektabla formen av smugglingsförsök i ganska stor skala med användande av sådana transportmedel, som enligt förordningen äro förbjudna. Detta var en liten sak, som herr Linderot utelämnade, och jag förstår mycket väl varför. Men det är kanske lämpligt att beröra den för att belysa just graden av legitimitet i den verksamhet, som man från det hållet bedriver.

Jag har, herr talman, inte något yrkande.

Herr Schlyter: Herr talman! Idén att, vid sidan om de av grundlagen tillhandahållna medlen att bekämpa missbruk av tryckfriheten, tillgripa en sådan åtgärd som att förbjuda vissa kommunikationsorgan att sprida en tryckt skrift, måste som förebild ha haft den framgångsrika aktionen för en del år sedan mot en ökad smutstidning, på vilken man lyckades ta död genom en bojkott från antagligen alla tidningsförsäljare i landet. Om i den situationen statens kommunikationsverk hade sällat sig till de bojkottande och vägrat transportera tidningen i fråga med posten eller såsom fraktgods, så skulle förvisso ingen häremot ha gjort den invändningen, att en grundlagsstridighet begåtts. De statliga tidningsspridarna borde i en dylik situation ha samma rätt att deltaga i en akt av renhållning som de enskilda.

I den extraordinära situation, vari vårt land förra vintern befann sig, medan vårt broderfolk i öster låg i brinnande krig, kan man förstå dem, som sökte en förebild i den nämnda aktionen mot tidningen Fäderneslandet, då gällande tryckfrihetsförordning icke gav dem effektiva medel i händerna till bekämpande av den press, som ansågs gå osvenska ärenden. Sedan man lyckats övertyga sig själv om att det var förenligt med grundlagen att låta kommunikationsverken bojkotta pressen i fråga, följde man principen »tål du det, så tål du det» och utvidgade tillåtelsen för statens järnvägar och postverket att vägra befordran av dessa tidningar till ett förbud först för de enskilda järnvägarna och slutligen, på riksdagens eget initiativ, även för motorfordon i linjetrafik att transportera de av bannstrålen träffade tidningarna. Att man härigenom kränkte grundlagens anda stod klart för många, som medverkade till godkännandet av transportförbudsförordningen, men man hoppades att åtgärden skulle bli av helt provisorisk natur i avbidan på att den då pågående revisionen av tryckfrihetsförordningen skulle legalisera någon reaktionsform mot den trafik man ville komma åt genom transportförbudet. Detta förbuds egna upphovsmän ansågo emellertid tydligen något behov av grundlagssanktion icke föreligga och togo i varje fall icke något initiativ i saken. Trots de

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)
uttalanden som i riksdagen gjordes om att transportförbudsförordningen borde bli en rent provisorisk åtgärd, som efter den bestämda giltighetstidens utgång icke vidare borde förlängas, ligger densamma nu åter på riksdagens bord.

Betänkligheterna mot transportförbudsförordningen — förra året framförda i båda kamrarna — ha denna gång kommit till uttryck icke allenast i reservationen vid det nu behandlade utskottsutlåtandet, utan även i utskottets eget yttrande. I detta konstateras, att inom utskottet allvarliga betänkligheter framförts mot en förlängning av förordningens giltighetstid. Jag hör till dem som givit uttryck åt dessa betänkligheter. Utskottets majoritet har dock funnit behov allttjämt föreligga av bestämmelser om transportförbud. Jag skulle hellre, liksom herr Branting, vilja uttrycka saken så: önskingar från en regering, för vilken man hyser förtroende, böra i tider som dessa om möjligt tillmötesgå i frågor av denna art. När riksdagen i enlighet härmed nu kommer att — låt vara på en i förhållande till propositionen något förkortad tid — förlänga den av Kungl. Maj:t begärda fullmakten att meddela transportförbud för tidningar med visst förgräpligt innehåll, må det vara tillåtet att uttrycka förhoppningen, att det inom den sålunda givna respittiden skall visa sig möjligt att finna utvägar för att undgå fortsatt anlitande av denna på sidan om tryckfrihetsförordningen i hast anlagda kristidsväg.

En metod, som lämpar sig för nedkämpande av ett pressalster sådant som Fäderneslandet, passar föga när det gäller att beivra missbruk av tryckfriheten i pressorgan, som företräda politiska partier med övertygelsefasta anhängare i många delar av landet — man må vara aldrig så kritiskt inställd mot pressen i fråga. Jag vill icke förmena staten maktmedel — allra helst effektiva — för hävdandet av samhällets intresse gentemot dylika pressorgan. Men formerna för samhällsreaktionen mot missbruk av tryckfriheten böra enligt min mening regleras i tryckfrihetsförordningen eller i lag, som med stöd av denna stiftats enligt § 87 regeringsformen.

Efter kompromissen i första lagutskottet, vilken framträder i det utrymme, som i utlåtandet lämnats åt de inom utskottet framförda allvarliga betänkligheterna, har jag — i förhoppning om att ytterligare förlängning av denna förordnings giltighetstid icke kommer att äskas — icke något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. Liksom herr Branting antar jag, att Kungl. Maj:t fäster större avseende vid önskemål som framställas från utskottsmajoritetens håll, när de kunna stödja sig på utskottsutlåtandets avfattning, än om samma önskemål framförts av någon enstaka reservant.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Den ärade talare, som inledde denna debatt, yttrade att han hade avstått från att inom utskottet försöka få någon ändring till stånd i lagtexten, emedan han icke ville beröva mig äran att ha författat alltsammans — han ville med andra ord icke att utskottet skulle bli delaktigt i denna författarära. Såsom framgår av den siste ärade talarens anförande var detta ett misstag. Det förhåller sig i stället så, på det sätt som han framhöll, att riksdagen på utskottets förslag företog en skärpning i lagtexten, innebärande bland annat att i de trafikmedel, som berördes av lagen, innefattades även motorfordon i linjetrafik.

Jag har emellertid så mycken andel i författningens tillkomst, att jag som sakkunnig kan yttra mig om den teori, som utskottets ärade ordförande framställde när han antog att det hade varit den kampanj, som från enskilt håll sattes i gång mot tidningen Fäderneslandet, som hade varit själva upphovet till den lagstiftning, som nu debatteras. Jag ber att få förklara, att så var icke förhållandet. Anledningen till att lagstiftningen kom till var helt enkelt, att det ansågs att staten icke borde ställa de trafikmedel, varöver staten utövar

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)

kontroll, till förfogande för spridande av skrifter av det innehåll, som angavs i lagtexten. Jag tror att det på den tiden fanns en allmän känsla att det icke var värdigt att staten visade ett sådant tillmötesgående. Jag framhöll då, och jag understryker det nu ytterligare med anledning av vad herr Knut Petersson yttrade, att häruti låg icke något förhindrande från statens sida av skrifternas spridning. Herr Knut Petersson fann, att denna författning icke kunde förenas med tryckfrihetsförordningens föreskrifter, emedan i tryckfriheten måste ingå även rätten att sprida skrifter. Den rätten finns ju alltjämt. Staten äger icke något monopol på tidningsbefordran — det föreligger ett helt annat förhållande beträffande brevbefordran, men i fråga om tidningsbefordran finns det icke något monopol. Det finns intet som helst hinder för den enskilde att på annat sätt sprida sina skrifter. Och det förvånar mig att herr Knut Petersson kunde anföra ett sådant argument, då han ju dock hade hört det anförande, som här hållits av den kommunistiske representanten, vari denne framhöll att denna författning ingalunda hade utgjort något hinder för det kommunistiska partiet att sprida sina skrifter. Han betecknade utslutande denna författning som en analogi till en annan avskyvärd författning, nämligen den om omsättningskatten. Och den utgör ju intet hinder för spridande av varor, som herr Petersson väl torde medge, ehuru jag vet att herr Petersson lika livligt ogillade omsättningsskatten som han ogillar den författning, varom vi nu tala.

Det har under debatten från flera olika talare anförts betänkligheter mot denna lagstiftning med anledning av att den skulle ha tillämpats på ett ensidigt sätt. Jag ber då att få erinra därom, att jag, för att förebygga varje misstanke om att denna författning skulle användas på ett godtyckligt sätt, föreslagit och i lagen fått införda förutsättningar, som göra att jag icke ensam och efter mitt omdöme skulle kunna sätta författningen i kraft. Det förhåller sig så, som kammarens ledamöter kanske komma ihåg, att ett villkor för att författningen skall kunna tillämpas är att antingen skriften fälltts av en jury eller också att den förklarats stridande mot tryckfrihetsförordningen av riksdagens tryckfrihetskommitté. Och jag vågar antaga att riksdagen tillmåter deras omdöme ett lika högt vitsord som de utslag, som fällas av en jury enligt lagen om tryckfrihetsprocessen.

Nu förklarar man att det borde ha ingripits från min sida genom anställande av åtal i större omfattning än vad som skett. Herr Pauli yttrade att det var betänkligt att jag icke på detta sätt hade ingripit emot en tidning tillhörande en ytterlighetsriktning, som han angav, ehuru denna tidning angripit den nu sittande regeringen, vårt styrelsesätt och även ännu högre uppsatta personer än statsråden. Jag ber att härvidlag få säga, att det hela tiden ingått i regeringens tryckfrihetspolitik att icke på något sätt ingripa emot den inrikespolitiska kritiken. Och den hållning, som regeringen härvidlag har intagit, utgör ju en garanti för att det även i fortsättningen, även om tiderna skulle bli ännu farligare än de för närvarande äro och även om vi skulle komma i det läget, att censur och indragningsmakt skulle införas och tillämpas i vårt land, icke kommer att bli fråga om någon tillämpning av dessa lagar av inrikespolitiska skäl.

När denna lag behandlades här i kammaren förra året, framställdes av herr Fredrik Ström en antydning om att jag visat mig vara enögd vid tillämpningen av de maktmedel, som redan dessförinnan stodo till Kungl. Maj:ts förfogande. Jag yttrade då att jag skulle vara honom mycket tacksam om han ville fästa min uppmärksamhet på några tryckalster, som borde ställas under åtal. Jag skulle i så fall få tillfälle att pröva saken. Han kunde ju, om han inte gjorde detta, riskera att jag förbisåg sådana tidningar. Det var alltså en vädjan, som jag framförde här i kammaren, men den har icke föranlett att

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)
jag fått något bistånd vare sig från herr Ströms eller från någon annan kammarledamots sida. Om jag nu riktar samma vädjan till herr Pauli, sker det alltså utan större förhoppningar om att den skall leda till något resultat.

Jag ber emellertid att få erinra om att de maktmedel, som stå till mitt förfogande, har jag verkligen använt åt olika håll och använt dem på ett sådant sätt, att om t. ex. de åtal, som jag anställt, lett till fällande domar, skulle förutsättningar för en allsidigare tillämpning av transportförbudslagen föreligga.

Jag skall nu icke ånyo taga upp frågan om denna författnings överensstämmelse med grundlagen. Den frågan debatterades i fjol, och utskottets ärade ordförande höll då samma tal som han höll nu, i dag endast tillsatt med den krydda, som låg däruti att han fått ett omnämmande av sina tvivelsmål om lagstiftningens lämplighet insatt i utskottsbetänkandet och således befriat sig från att framföra dem reservationsvägen. Jag känner igen den vackra masken även under denna förklädning, och jag måste till min ledsnad säga den ärade ordföranden i utskottet, att hans uttalanden i denna form icke utöva större inflytande på mig än vad de skulle ha gjort om han framfört dem med sitt namn under. Tvärtom, med den aktning jag har för honom som framstående jurist skulle hans namn under uttalandet på intet sätt ha förminskat den uppmärksamhet, som jag skulle ha ägnat de synpunkter, som däri framförts.

Jag yttrade i fjol att det var först efter noggrann prövning, som jag hade kommit till den övertygelsen, att denna författning icke stred emot grundlagen. Och jag måste göra gällande, att om det skulle vara någon i kammaren, som hade den övertygelsen, att denna författning står i strid med grundlagen, skulle det förvåna mig i allra högsta grad om han kunde rösta för den.

Jag uttalade också då, att jag hoppades att situationen skulle bli sådan att det icke skulle bli behövt att förnya författningen. Tyvärr har denna förhoppning icke uppfyllts. Det har icke inträtt någon sinnesändring hos dem, som blivit föremål för tillämpning av författningen, av den beskaffenhet att man kan säga att den ur denna synpunkt icke skulle vara behövt. Det utrikespolitiska läget har heller icke undergått någon sådan förändring, att man kan avstå från att framföra en hemställan till riksdagen om en förlängning av författningens giltighetstid. Jag kan inte lova utskottets ärade ordförande, att situationen nästa år skall vara sådan, att författningen då kan undvaras. Jag vill endast förena mig med honom i den livliga förhoppningen att så skall vara fallet.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Petersson, Knut**, som anförde: Herr talman! I sitt anförande gjorde herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet gällande, att de anordningar, som vidtagits i enlighet med här ifrågasvarande författning, på intet sätt utgjorde något hinder för spridande av tryckta skrifter. Han anförde i det sammanhanget, att staten ju inte har något monopol på befordran av tidningar, och han hänvisade jämväl till en upplysning av herr Linderot, att de kommunistiska tidningarnas upplaga faktiskt ökat sedan transportförbudet trätt i kraft. Gent emot detta skulle jag vilja säga, att ett hinder kan naturligtvis föreligga även om det icke är effektivt, och det är ju precis vad som är fallet med detta transportförbud. Ingen kan väl ändå bestrida, att Kungl. Maj:t har avsett att stävja den kommunistiska pressens spridning genom att utfärda transportförbudet. Ville Kungl. Maj:t inte detta, så skulle jag bra gärna vilja ha en upplysning om vad som var meningen med det hela. Då blir det ju meningslöst.

Jag menar alltså, att en anordning som denna är grundlagsvidrig alldeles oavsett om den är effektiv eller icke.

Anq. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)

Herr statsrådet **Westman**: Den ärade talaren föll ifrån den formulering, som han förut använt och mot vilken jag vände mig. Han sade då, att tryckfrihet måste innebära rätten att sprida skrifter. Det är väl ingen mening med en tryckfrihet, yttrade han, som består däri att man trycker skrifterna och lägger dem i en byrålåda. Häremot har jag tillåtit mig framhålla, att denna författning innebär, att staten icke ställer sina trafikmedel till tidningens förfogande. Det är klart att detta kan utgöra ett hinder. Man kan — jag säger det till en jämförelse — tänka sig att postverket exempelvis av ekonomiska skäl helt skulle avstå från att mottaga prenumeration på tidningar — det skulle vara ett hinder för tidningarnas spridande, men det skulle icke vara grundlagsstridigt. På samma sätt är det med denna författning.

Herr **Linderot**: Herr talman! Jag har inte många ord att tillägga i anledning av vad som sagts här under debatten. Jag vill bara rätta ett par miss-tag, som några talare gjort sig skyldiga till.

Man har sagt, att jag har försökt framstå såsom en förföljd oskuld, d. v. s. att jag skulle representera en förföljd oskuld, i detta fall den kommunistiska pressen, och att jag ställt mig på demokratiens grundvalar för att kämpa för en demokratisk rätt, medan jag i själva verket representerar en mot denna demokrati fientlig åskådning. Jag ber att få rätta dessa missförstånd. Jag har aldrig försökt göra det kommunistiska partiet eller dess press till några förföljda oskulder. Jag har aldrig försökt åstadkomma något slags ideologisk förvirring här i fråga om bedömandet av det kommunistiska partiet respektive den borgerliga demokratin, som utgör styrelseskicket här i landet. Jag försökte ju tvärtom i mitt anförande här före middagsrasten att just klara ut de begreppen. Jag försökte tala om, att vi äro faktiskt till vår övertygelse bundna vid ett annat samhällssystem än det, som här finnes och uttryckes i den borgerliga demokratin, och jag använde därvid uttrycket »ett socialistiskt samhällssystem». Det var inte så, att jag försökte göra någon dimbildning, som jag tror herr Pauli ville påstå, och påstå att vi bara hade vissa sociala ideal, som gå utöver dem, som innefattas i den borgerliga demokratin. Vi anse, att den borgerliga demokratin är ett övervunnet stadium. Det måste alltså bli en bredare, en socialistisk demokrati, som bygger samhällsformerna i nyare, modernare och enligt våra meningar riktigare former än hittills. Men ni stå emot detta samt och synnerligen i denna kammare. Jag är ensam här om att förfäktas denna mening. Men jag kan väl i alla fall tillerkännas rätten att ärligen förfäktas en åsikt utan att därför behöva bli tillrättavisd så som om jag sökte framställa mig som en förföljd oskuld. Det har jag ej försökt, alldenstund jag i politiken icke alls sökt spela oskuld någon gång. Jag har varit med i politiken för länge för att intaga en sådan attityd.

Ja, det missförståndet har jag alltså velat rätta, och det befriar mig från att ingå i hela diskussionen om främmande intressen och allt det där. Jag konstaterar med tillfredsställelse, att det fruktansvärda missbruk av uttrycket »landsförrädare» o. dyl., som användes för en tid sedan i riksdagen, ej kan vara till någon nytta för dem, som använda det. Talet om landsförräderi har man nu övergivit och talar i stället om »främmande intressen». Syftemålet är detsamma. Jag tror inte det är nödvändigt längre, att vi diskutera dessa ting, att jag här ingår i någon polemik om vilka intressen som kunna förfäktas såsom främmande eller vilka som kunna förfäktas såsom svenska. Jag har en gång förr i kammaren förklarat, att jag har mina rötter i den svenska jorden och aldrig kommer att låta någon taga av mig min heder såsom svensk arbetare och svensk politiker. Om sedan några finnas, som anse, att jag representerar främmande intressen, som det heter, och osvenska syn-

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)
punkter, så är ju detta en åsiktsfråga. Men låt oss då kämpa om åsikter med blanka vapen och inte med förgiftade pilar, som man har använt gentemot oss här under så lång tid — ja, jag kan säga ända från krigets utbrott. Det är det enda jag i det fallet begär.

Talet om att jag ställt mig på demokratiens ståndpunkt vill jag också belysa. Jag har inte sagt, att jag ställt mig såsom en borgerlig demokrat och kämpar för borgerlig demokrati gentemot exempelvis första lagutskottet och riksdagen, utan jag har sagt, att edra egna utgångspunkter såsom borgerligt demokratiska borde förbjuda er att använda sådana medel i den politiska kampen, som icke sammanfalla med den borgerliga demokratiens grundsatser. Det är ju ungefär detsamma som herr Knut Petersson sagt här, och som också andra ha sagt. Jag vet mycket väl, att herr Knut Petersson tillhör kanske de mest utpräglade fienderna mot den kommunistiska åskådningen, som finnas här i kammaren. Han har säkerligen en mycket, mycket hårt och utpräglat fientlig inställning till kommunismen, men han ställer sig på den borgerliga demokratiens plattform och argumenterar mot transportförbudet, och det må jag också få göra, fastän jag gör det från andra utgångspunkter än herr Knut Petersson. Man kan faktiskt från två olika utgångspunkter komma till samma resultat.

I fråga om de små tillrättavisningar, som herrar Wagnsson och Pauli försökt giva mig, vill jag säga, att herrarna ej skola besvara sig i fortsättningen.

Jag vill emellertid giva herr Wagnsson en rent personlig replik. När han säger, att han och andra hade en känsla av att jag blygdes i fjol och nu börjar på att fräckna till igen, så vill jag verkligen hemställa till herr Wagnsson att inte draga in sådana där personliga moment i en diskussion här. De, som hörde vad jag yttrade under riksdagen i fjol, då jag hade tillfälle att yttra mig, och jämföra det med vad jag har yttrat i riksdagen i år, torde säkerligen kunna intyga, att jag intagit precis samma ståndpunkter till alla avgörande politiska problem under förra året och under de fyra tidigare riksdagar, som jag här har bevisat, som jag har gjort denna riksdag. Att jag vid åtskilliga tillfällen under de sista riksdagarna inte närvarit i kammaren och kunnat uppträda i frågor, där jag kanske haft anledning att uppträda — herr Wagnsson kunde kanske känna till, att detta beror på en sedan flera år mycket vacklande hälsa, och att jag ibland icke kunnat närvara på grund av sjukdom. Men när jag haft möjlighet har jag varit här och företrätt precis de synpunkter, som jag företräder i denna diskussion i dag.

Jag ber alltså, herr talman, att få säga, att ingenting av vad som här har förfäktats under diskussionen har bestyrkt, att man utifrån den borgerliga demokratiens egna synpunkter har möjlighet att genomföra sådana här åtgärder.

Jag vill till slut endast göra ett tillägg i fråga om herr statsrådet Westmans anförande. Då han tog mitt yttrande till intäkt för sin sats om att denna lag inte utgjorde något hinder för spridning av den kommunistiska pressen. så kom också därvid ett visst missförstånd från statsrådets sida till uttryck. Ty det är ju alldeles klart, att det är ett hinder för tidningars spridning, när man inte får prenumerera på posten och inte får frakta tidningarna med järnvägarna, och när riksdagen dessutom har gått in för att förbjuda linjebussstrafiken att medföra kommunistisk press. När man därtill från regeringens sida har skärpt den av riksdagen antagna författningen om transportförbud genom att förbjuda löpsedlars upphängande, när det inte är tillåtet att bära tidningen på gatan, där man kan sälja den, med vinjetten utåtriktad mot den publik, till vilken man vill bjuda ut tidningen, så är det givet, att här föreligger det en rad hinder från statsmakternas sida för att sprida denna press. Det är emel-

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)

lertid så, det jag har försökt framhålla, att detta inte gör oss något avbräck, och jag har visat, att det föreligger så starka stämningar bland svenska arbetare — ni må ju betrakta oss svenska arbetare som missledda, om ni vill — att de vilja ha kommunistiska tidningar, att vi ha kunnat öka våra samlade upplagor med ungefär 10,000 exemplar sedan transportförbudet tillkom. Det betyder alltså, herr statsråd, att om vi inte hade transportförbudet, så hade vi kanske ökat upplagan med 100,000 exemplar, och det är ju detta ruskiga resultat man bland annat vill undgå genom detta transportförbud.

Jag har alltså velat rätta även det missförståndet. Jag vill till sist göra en liten replik till herr Pauli. Han säger, att jag inte talade om den smuggling, som förekommer. Ja, jag vet verkligen inte, herr Pauli, jag har inte hand om smuggling av några tidningar vare sig från Stockholm eller andra orter, där den kommunistiska pressen kommer ut, och jag har inte heller mig bekant någonting, som skulle komma under beteckningen smuggling. Däremot har jag hört, att resande, som ta med sig tidningar i en väska, när de resa hem, bli tagna av polisen. Det har förekommit en rad sådana fall. Om det är det herr Pauli menar med smuggling, så måste jag säga, att det hör ju i alla fall till de enstaka undantag, som här kunna förekomma, och det är kanske något för mycket begärt, att om en person offerar oerhört mycket både ekonomiskt och i fråga om arbete för att få en tidning framställd, som han vill läsa, han då ej skall försöka stoppa den med sig när han reser på tåget, ifall han har en önskan att få med sig denna tidning. Jag tror inte, att den moraliska plattform, som herr Pauli där försökte bygga upp till försvar för transportförbudet, är på något sätt hållbar.

Herr talman! Med dessa kommentarer ber jag att få vidhålla mitt yrkande om avslag.

Herr Pauli: Herr talman! Jag skall inte inlåta mig i någon ordstrid med herr Linderot om huruvida man bör kalla det för smuggling eller ej att medföra några hundra exemplar av en transportförbjuden tidning i resbagaget på järnväg eller buss. Om han inte vill kalla det för smuggling, får han gärna kalla det för någonting annat, men att han insåg, att det hade förekommit, det framgår ju av att han betecknade det såsom enstaka undantag. Jag ville endast komplettera listan på de uppostringar, som hans partikamrater, enligt vad han sade, hade underkastat sig, genom att påpeka, att de till och med gått så långt i offervilja, att de uppostringar sin respekt för svensk lag.

Jag skall inte försöka att förmena vare sig herr Linderot eller någon annan riksdagsman, av vilket parti han vara må, att här yttra sina meningar, och jag är övertygad, att inte någon annan heller förtjänar att av herr Linderot förebrås för att han velat hindra honom att förfäktat sin åsikt. Herr Linderot har naturligtvis fullständigt rätt att till oss säga, att enligt den demokratiska utgångspunkt, som vi godkänna, är det märkvärdigt, att någon av oss kan vara med om transportförbud. Jag har själv uttalat mina betänkligheter härvidlag, ehuru jag inte funnit dem vara absolut avgörande i jämförelse med andra synpunkter. Men vad vi finna en smula egendomligt är, att en person, som själv förklarar, att han på det mest radikala sätt underkänner de demokratiska utgångspunkter, som äro våra, samtidigt kommer och säger, att de där av honom underkända demokratiska utgångspunkterna, dem äro vi skyldiga att mycket samvetsgrant iakttaga. Vi ta oss med andra ord friheten att inte betrakta herr Linderot och hans likasinnade såsom rätte lärare i fråga om demokratisk renlärighet. Jag tror knappast, att han ens själv vill göra anspråk på att vara det.

Någon polemik om huruvida man på det hållet företräder svenska eller

Ang. transportförbud för vissa periodiska skrifter m. m. (Forts.)
främmande intressen är det ju tämligen lönlöst att här upptaga, bland annat därför, att känd sak är så god som vittnad. Jag vill erinra om att under förra riksdagen i samband med transportförbudet väcktes en kommunistisk motion, bakom vilken jag skulle tro att hela partiet stod. Där tog man bl. a. ställning till en sådan företeelse som Kuusinen i Finland, och man gick så långt i sitt försök att rättfärdiga denna person, vars fosterländska kvalifikationer vi nog äro tämligen ense om, att man försökte jämställa honom med de behjärtade svenskar, som 1809 företogo en för landets frihet nödvändig omvälvning och sedan gingo att upprätta ett på nya grundlagar baserat demokratiskt samhällssystem. Att uppdraga en sådan jämförelse är i och för sig synnerligen groteskt, och att göra det till förmån för en sådan herre som den nyss nämnde Kuusinen, det vittnar ganska värtaligt om var man anser gränsen gå mellan fosterländska och främmande intressen.

Sedan vill jag endast i korthet påpeka för herr statsrådet, att han råkade missförstå mig på en punkt, vilket måhända berodde på, att jag hade uttryckt mig väl kortfattat eller ofullständigt. Det var naturligtvis inte min mening, att ett visst nazistiskt organ borde ha åtalats just därför, att det hade uttryckt sig olämpligt i fråga om vissa inrikespolitiska företeelser. Det lade jag endast till såsom, om jag så får uttrycka mig, litet lök på laxen. Men jag förutskickade, att detta organ hade även i fråga om de saker, som justitieministern anser vara väsentliga för tillämpningen av transportförbudet, uppfyllt allan rättfärdighet både i fråga om sak och form.

Beträffande det, att justitieministern faktiskt har låtit anställa åtal i vissa fall mot tidningar av det slag jag här har åsyftat men att det inte har föranlett fällande dom, så finner jag detta vara beklagligt. Men det hindrar inte, att justitieministern på sig bör tillämpa den regel, som en bortgången engelsk statsman, mr Chamberlain, förklarade sig gärna följa, nämligen: »If at first you don't succeed, try, try, try again» — om man inte lyckas med detsamma, så försök igen!

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Linderot* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av maximiprislagen den 22 juni 1939 (nr 349), m. m.;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1941/42 för biträde vid handläggning av boställsärenden och vad därmed äger samband; samt

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om framläggande av förslag till en expropriationslagstiftning för komplettering av ofullständiga jordbruk.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 43 i första kammaren av herr *Alfred Andersson* m. fl. och nr 60 i andra kammaren av herr *Svensson* i Ljungskile.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att förslag till expropriation och förköpsrätt av jord, som behövdes för komplettering av ofullständiga jordbruk, måtte snarast möjligt föreläggas riksdagen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av, utom annan, herr *Hermansson*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de förevarande motionerna.

Dessutom fanns vid utlåtandet fogat ett särskilt yttrande av herr *Sten*.

Herr Andersson, Alfred: I egenskap av motionär i denna fråga ber jag, herr talman, att få säga några ord, dels såsom en liten förklaring till motionen, dels såsom ett svar åt de håll, där man, visserligen endast man och man emellan, har frågat efter anledningen till att denna framstöt om expropriationslagstiftning i viss begränsad omfattning nu har gjorts direkt från småbrukarehåll. Till detta sista vill jag säga, att det är helt naturligt, att så har skett. En stor mängd av dessa småbrukare skulle ju få hjälp av en sådan lagstiftning.

Från håll, där man tycks ha litet svårt att förstå under vilka förhållanden småbrukarna i vissa delar av vårt land i ganska stor utsträckning ha att leva, har man frågat, om det verkligen finnes grundad anledning till det missnöje och de klagomål, som gång efter annan komma fram. Till detta vill jag säga, att där också finnes en naturlig förklaring. Visserligen är det sant, att det fanns en tid, den tid som låg närmast bakom 1920-talet, då man aldrig hörde några missljud, några klagomål från småbrukarnas sida; det hela gick tyst och stilla. Ja, det berodde ju på, att under den tiden var allting fritt här i landet. De kunde producera hur stora mängder som helst, alltid fanns det avsättning för produktionen. Man hade möjlighet att skaffa obegränsade mängder av tillskottsfoder. Det var på den tiden inga som helst kontrollerande och reglerande åtgärder vidtagna från statsmakternas sida — därför att de ej behövdes. Det var också på det viset, att ett mycket stort antal av dessa mindre jordbrukare hade en arbetsförtjänst utanför hemmet, i närmaste stad och på närmaste arbetsplats, var som helst, där det kunde finnas arbete och förtjänst.

*Ang.
expropriation
för komplet-
tering av
ofullständiga
jordbruk.*

Ang. expropriation för komplettering av ofullständiga jordbruk. (Forts.)

Det gjorde, att en hel del människor, som länge hade längtat efter ett eget hem, kunde skapa ett sådant med hjälp av statsmakternas stöd, som ju ganska kraftigt har lämnats i syfte att åt så många som möjligt skaffa ett eget hem. En hel del människor kunde på detta sätt praktiskt taget utan något som helst kapital eller i varje fall mycket lätt skaffa sig ett eget hem. Men i början av 1920-talet fingo småbrukarna den första känningen av att det kunde stunda onda tider. Det var under den kris, som då var rådande. Vi hade ett ganska stort antal arbetslösa här och var, i städer och samhällen. Dessa arbetslösa begärde då i många fall, att de arbetare, som hade ett småbruk att falla tillbaka på, borde lämna sin arbetsanställning åt en arbetslös, ty, sade man, dessa småbrukare äro ju inte skattedragare på den plats där de ha denna sin arbetsförtjänst. Ja, det låg något uti detta resonemang. Även om det inte gick så, att dessa arbetare och småbrukare direkt kastades ut från arbetsplatsen, så gjordes livet så surt för dem i många fall, att de föredrogo att självmant lämna sin arbetsanställning och försöka leva så gott de kunde på sina ofullständiga jordbruk. Det var nu de fingo den första känningen av vad som kunde komma.

Emellertid övervanns denna kris. Det blev bättre och, skulle jag vilja säga, normala förhållanden under tiden 1924 fram till 1930. I början av 1930-talet fingo vi en kris, den svåraste kris skulle jag vilja säga, som vi någonsin haft att brottas med här i detta land. Vi hade en arbetslöshetsskara på närmare 200,000. Hela vårt jordbruk hotades med katastrof. Det gällde här för statsmakterna att taga ett krafttag för att så att säga i ett enda tag lyfta två stora grupper ur träsket.

I fråga om stödet åt jordbruket tillåter jag mig, herr talman, att säga några ord. Ehuru det har talats så mycket härom tidigare under åren, förmenar jag ändå, att det är nödvändigt att i detta sammanhang i någon mån upprepa vad som tidigare har sagts. Vi minnas alla hur det stod till, då vi hade en överproduktion av alla slag, som tryckte på marknaden. Det gällde då i första hand att se till, att denna överproduktion ej fick lov att ökas. Man måste se till, att den i stället kunde minskas, och då var man tämligen överens om att här fanns praktiskt taget blott en enda åtgärd att vidtaga. Även om denna åtgärd i viss mån gick ut över de mindre jordbrukarna, så var det måhända vid det tillfället intet annat att göra. Man reglerade priset på fodermedel, på spannmål överhuvud taget. Den åtgärden verkade omedelbart praktiskt taget från den dag, då detta beslut trädde i kraft, och kom alltså alla de jordbrukare till del, som hade spannmål att sälja i en eller annan form. Men hundratusental voro alltid och under alla förhållanden köpare av fodersäd, tillskotts-foder — ni veta ju säkerligen litet var, att det stora flertalet av den svenska småbrukarekåren var starkt inställt på animalisk produktion, kanske mest på fläskproduktion. I regel hade man en ganska stor svinflock just vid det tillfället. Spannmålspriserna stego, men pridförbättringen på de animaliska produkterna kom först ett år eller något mera efteråt; först på hösten 1934 kunde man skönja en förändring på detta område. Det var detta som klämde de mindre jordbrukarna hårdast, och det var då, som man överlag förstod, att dessa småbrukare nu inte hade samma uppgift att fylla som tidigare. Man förstod, att de skulle gå en mycket hård tid till mötes. Och då är det ju kanske ganska förklarligt, om dessa småbrukare nu hysa farhåga för hur det skall gå i fortsättningen, och om de nu göra en framstöt till statsmakterna i syfte att på lagstiftningens väg få en liten förbättring åstadkommen.

Dess bättre är det ju numera ingen, som förnekar, att det mindre jordbruket har haft det svårt på sina håll och fortfarande har det svårt. Det erkännes tvärtom från alla håll. Och detta visas ju också genom alla de åtgärder, som

Ang. expropriation för komplettering av ofullständiga jordbruk. (Forts.)
 från statsmakternas sida ha vidtagits till stöd för det mindre jordbruket i form av rabatt för fodersäd och utsäde, i form av ett högre pris på en viss mängd mjölk o. s. v. Men trots alla dessa åtgärder kvarstår likväl den stora och brännande frågan: hur skall man gå till väga för att kunna göra åtminstone en del av dessa ofullständiga jordbruk fullständiga? Ja, även här i riksdagen är man ganska ense om att åtgärder måste vidtagas. Visserligen har det tidigare sagts, att den jord, som behöves för detta ändamål, verkligen kan skaffas på frivillighetens väg. Ja, men det är inte alltid så säkert, ty även om den kan skaffas, så kan det hända, att den blir för dyr, och det spelar en kolossal stor roll till vilka priser denna jord kan anskaffas. Det är därför, som småbrukarna mena, att det är viktigt att kunna skaffa den jord, som behöves för detta ändamål, till skäliga priser, och det är därför man har nöjt sig med att begära endast detta lilla avsnitt i denna expropriationslagstiftning — visserligen ett avsnitt, men ett ganska viktigt sådant. Det är ju dock avsett att tagas i bruk endast när det gäller anskaffning av jord för att komplettera ofullständiga jordbruk, och vem som helst förstår, att en sådan lagstiftning icke behöves både i tid och otid tillämpas. Det är inte meningen. Det är ingen, som begär detta. Man begär endast, att denna åtgärd skall kunna tillämpas, i fall det för jorden begäres oskäligt höga priser.

Nu är det ju ändå på det viset, att ett mycket stort antal av dessa hem har skapats fram på lagstiftningens väg. Är det då så underligt, om vi nu begära, att man på lagstiftningens väg skall rätta till där det brister något på detta område? Det är enligt min mening bara helt naturligt, att man går den vägen, och jag måste säga, att jag skulle bli synnerligen förvånad, om denna lilla framställning skulle väcka opposition från vissa håll. Jag kan inte tänka mig, att man skall sätta sig emot en sådan liten åtgärd, ty vi skola inte glömma, att det icke endast har erkänts, att småbrukarna på sina håll ha det mycket svårt, utan man har också, mina herrar, givit löften vid många högtidliga tillfällen att på alla de vägar, som kunna stå till buds, hjälpa dessa småbrukare fram till en bättre sakernas ordning. Här har pekats på en av de vägar, som enligt min mening böra kunna stå till buds. Och vi avse visst inte med denna åtgärd att skada andra lantbrukare. Vi anse, att skada ej uppstår därigenom att den, som har jord i överflöd, med eller mot sin vilja skall få sälja en liten del av sin areal för att därigenom hjälpa dem, som behöva denna tillskottsjord. Och vi skola också komma ihåg, att denna åtgärd har icke enbart till syfte att hjälpa småbrukarna. Det är en åtgärd, som vill hjälpa hela vårt jordbruk. På alla de faderliga förmaningar, som direkt gång på gång ha riktats till mig om att jag borde undvika att tala om storbruk och småbruk, har jag svarat, att detta är ju oundvikligt. Så länge vi ha detta problem att brottas med, kunna vi ej undgå en diskussion i det ämnet.

Nu är det ju visserligen på det viset, att även om riksdagen skulle välvilligt besluta i enlighet med motionen, så drar varken jag eller andra därav den slutsatsen, att detta medför en påtaglig effekt omedelbart. Nej, detta är ett problem, som inte löses i en handvändning. Det löses ej på ett år, inte på tio år, kanske inte på tjugo, i den utsträckning som vi mena, att det en gång skall lösas. Men just därför att det är en fråga, som tar en så lång tid, mena vi, att det är tid redan nu att vidtaga en första åtgärd. Ty även om det endast per år blir ett litet antal småbruk, som på detta sätt kunna göras fullständiga, så har det dock sin betydelse och ganska stora betydelse, ifall vi gå den tid till mötes, som jag för min del tror, att vi komma att gå. Om vi nämligen få ett par goda år och detta krig, som nu rasar, en gång slutar, kunna vi sedan bli ställda i samma situation som vi voro i under åren 1930—1934 med en överproduktion av alla slag. Kraven bli desamma som de voro

Ang. expropriation för komplettering av ofullständiga jordbruk. (Forts.)
 då. Storbruket, det större jordbruket, de bäriga jordbruken, ha sina speciella krav att resa om sådana priser på jordbruksprodukter, att dessa jordbruk kunna bära sig. Det är ingenting att säga om detta. Det är bara helt naturligt, men lika naturligt är det, om småbrukarna i en svår situation begära, att de fodermedel, de skola köpa för sin existens, icke få överskrida en viss gräns, icke få överskrida det pris, som kan väntas bli ruinerande för dem. Detta betyder enligt min mening, att om det också på detta sätt bara blir ett hundratal småbruk, som kunna förbättras, då har man i en sådan situation rätt att säga: ni ha knappast rätt att begära tillskottsoder, ni få klara er med den skörd, som kan skapas fram inom edra egna gränser. Kunna vi nå upp i tusentalet eller ett par tusental i en ganska snar framtid, så är det helt säkert, att detta skulle spela en stor roll. Nå vi upp i hundratusentalet, så spelar det helt naturligt en synnerligen stor roll. Vi veta inte vad som kan hända i framtiden, men ett veta vi, och det är det, att när kriget en gång slutat, så är därmed också, liksom efter förra kriget, köpkraften i hela världen så pass försvagad och förlamad, att det kan bli ytterst svårt att sälja våra produkter utomlands, i händelse vi få ett överflöd på produkter, och den tiden ligger kanske inte så långt avlägsen. Det är alltså problem, som jag menar, att vi i detta sammanhang ha all anledning att tänka på. Och jag vågar säga, att jag hoppas, att gamla förlegade inställningar och fördomar inte skola få bli avgörande vid denna frågas behandling.

Det var också ett par ord jag ville säga om förköpsrätten. Utskottet har ju här sagt, att det överhuvud taget inte vill säga någonting om detta. Den frågan är, säger man, alltför litet utredd. Jag kan ju hålla med om detta, men är saken för litet utredd nu, så menar jag, att det är tid att taga upp detta problem också och granska det mycket nog, ty även denna fråga kommer att få en viss betydelse. Vi skola komma ihåg, att på de områden, där det ligger småbruk på småbruk och ingenting annat, finnes det ingen jord att köpa utanför. Då finnes ju endast den möjligheten att slå ihop två och två småbruk. Vi mena då, att en förköpsrätt till en sådan liten egendom, som bjudes ut i den allmänna marknaden, borde finnas för att jorden måtte kunna läggas till ett annat mindre jordbruk.

Till sist, herr talman, skulle jag vilja säga, att för egen del såge jag helst, att denna fråga bleve löst i hela sin vidd nu och i ett sammanhang. Jag menar, att det vore den radikalaste lösningen, men med hänsyn till tidsläget och med hänsyn till den samförståndspolitik, som föres i vårt land, ha vi ansett oss böra nöja oss med detta lilla, men dock viktiga avsnitt i denna lagstiftning.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den av herr Hermansson i andra kammaren avgivna reservationen, vilket är liktydigt med ett yrkande om bifall till motionerna.

I detta anförande instämde herr *Svedberg*.

Herr **Sten**: Herr talman! Helt naturligt har jag inte begärt ordet för att upptaga någon diskussion med den ärade föregående talaren, då det ju framgår av utskottets utlåtande, att jag i fråga om syftet med den motion, som han har framburit här i kammaren, icke har någon annan erinran att göra än att den icke har tagit upp problemet i hela dess vidd. Men jag har begärt ordet för att i största korthet erinra honom och kammarens övriga ledamöter om frågans nuvarande läge och varför utskottet inte gärna har kunnat komma till något annat resultat än vad som framgår av dess hemställan.

Om vi inte fördjupa oss i någon lång historik, så finna vi genast av utskottets

Ang. expropriation för komplettering av ofullständiga jordbruk. (Forts.) utlåtande, att departementschefen i 1939 års proposition angående egnahemsverksamheten i princip anslutit sig till den av egnahemsutredningen framförda tanken om expropriationsrätt för komplettering av ofullständiga jordbruk. Det var år 1939. År 1940 har samme departementschef i ett interpellationsvar här i kammaren uttalat, att uppskovet med denna lagstiftning icke innebära någon ändring i hans tidigare ståndpunktstagande. Utskottet har alltså kunnat slå fast, att frågan om införande av en expropriationslagstiftning av den beskaffenhet, som avses i motionerna, är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Utskottet har därtill lagt, att utskottet förväntar, att så snart förhållandena det medgiva spörsmålet upptages till ytterligare övervägande samt att de förslag, som därav kunna föranledas, föreläggas riksdagen. Detta är alltså så att säga det formella skäl, som ju alltid vid utskottsprövningen av motioner, som avse skrivelseförslag, brukar leda fram till samma resultat som här, nämligen att när en fråga redan är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, anser man det icke nödigt att i någon särskild skrivelse erinra Kungl. Maj:t om dess existens.

Men det finnes också ett mera reellt skäl i utskottsutlåtandet, som gjorde, att när man kunde komma fram till detta resultat, ville man ej gärna bryta enigheten. Och det är vad som står i utskottets utlåtande ifråga om kompletteringsverksamheten, att »enligt utskottets uppfattning bör följaktligen även tagas under övervägande, huruvida icke möjlighet bör beredas att i vissa fall, då erforderlig tillskottsjord för sådana jordbruk icke kan anskaffas på frivillighetens väg, tillgodose behovet av jordtillökning genom anlåtande av tvångsåtgärder». Jag skulle tro, att för äldre ledamöter av kammaren och icke minst för dem, som i själva principfrågan hysa samma uppfattning som den ärade huvudmotionären, måste detta innebära ett påtagligt framsteg i denna frågas riksdagsbehandling. När det var möjligt inom utskottet att åstadkomma enighet omkring ett sådant uttalande och när man tar hänsyn till att framskjutna medlemmar av olika partier — vilket framgår av närvaroförteckningen — ha anslutit sig till detsamma, så kunde jag för min del inte komma till annat resultat än att detta dock är en utsträckt hand, som man allra minst i tider som den nuvarande har anledning eller råd att tillbakavisa. Jag vill icke påstå, att häruti ligger någon betryggande garanti för att vi skola kunna lösa även denna fråga i samförstånd inom den svenska riksdagen. Men jag menar, att i dessa uttalanden, varom enighet har vunnits, ligger dock något av ett löfte om att en sådan enighet skall vara möjlig att åvägabringa. Även om jag sålunda är medveten om att vi här befinna oss på ett område, där man kan bli nödsakad att använda sig av voteringsmakten, därest andra vägar visa sig oframkomliga, sätter jag dock så stort värde på enigheten i en fråga av denna beskaffenhet, icke endast mellan representanter för olika politiska riktningar utan även mellan representanter för de olika intressegrupper, som intimt komma att beröras av en sådan lagstiftning, att jag i nuvarande läge icke har velat så att säga anmäla mitt utträde ur enigheten genom att foga någon reservation till utskottets utlåtande.

Även om man givetvis ej kan vara fullt säker på att det skall visa sig vara möjligt att upprätthålla en sådan enighet även i fortsättningen, finnes det dock vissa tecken, som tyda på, att det kan bli möjligt. I förbigående vill jag sålunda erinra om en sådan sak som att en tidigare generation här i riksdagen, även i första kammaren, på sin tid gick i författning om stiftande av de olika lagar, som vi känna under namn av norrlandslagstiftningen, ehuruval det även den gången var fråga om åtgärder, som stodo i strid mot en konsekvent vakthållning kring äganderätten och den fria förfoganderätten. Men jag vill också fästa uppmärksamheten på de framstötter från olika håll, jag tror från

Ang. expropriation för komplettering av ofullständiga jordbruk. (Forts.)
 alla större partiriktingar, som vid denna riksdag föreligga i en annan av tidsomständigheterna aktualiserad fråga, nämligen om vanhävden, där det, som jag föreställer mig, sannolikt skall visa sig bliva möjligt för andra lagutskottet och riksdagen att i princip komma till ett enhälligt resultat efter någon linje, som jag givetvis ej här skall inläsa på att skissera.

Häromdagen läste jag i en av de borgerliga partiernas tidskrifter, där en framskjuten riksdagsman behandlade läget just i den frågan, hur han så att säga i förväg bemötte en invändning, som han förstod skulle komma från hans meningsfränder. Han skrev, att mot dessa invändningar, att äganderätten ej får undergrävas, måste man framhålla, att »äganderätten icke får ge ett resultat, som strider mot samhällsnyttan, utan den skall vara ett medel till gagn för den samlade samhällsnyttan».

Jag är övertygad om att ifall vi kunde samlas även i den nu föreliggande frågan kring grundsatser, som präglas av ett sådant betraktelsesätt, så skulle det till bättnad för frågan och för de befolkningsgrupper, som det här närmast gäller, visa sig vara möjligt att komma till ett resultat även här. Och det är därför, som jag — med full anslutning till det syfte, som är inneslutet i den motion, som den föregående ärade talaren har framburit här i kammaren — likväl kan förena mig om den hemställan av andra lagutskottet, som rent formellt måste gå ut på att någon åtgärd från riksdagens sida just nu icke är påkallad. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan, i förhoppning om att den föregående ärade talaren, ehuru väl han har ställt ett eget yrkande, icke skall driva saken längre och på så sätt tvinga sina faktiska anhängare att här gå på tvenne skilda linjer.

Herr Norman: Till vad herr Sten har sagt behöver icke mycket tilläggas från utskottsmajoritetens sida. Det var endast en sak, som den ärade motionären framhöll, som gav mig anledning att också taga till orda.

Herr Andersson yttrade någonting om att ifall nu riksdagen skulle visa sig välvillig och bifalla motionen, så bleve därför ej frågan för dessa småbrukare löst på en gång: det skulle taga en lång följd av år innan det bleve tillräckligt goda resultat även efter ett sådant riksdagsbeslut. Det var det där om »välvilja», som föranledde mig att taga till orda. Det ordet skulle kunna uttolkas därhän, att om riksdagen nu avslår motionen så skulle den vara mindre välvillig mot småbrukarnas önskemål, och det var det, som jag ville konstatera här, att när vi på de grunder, som herr Sten närmare har utformat, kommit fram till ett avslagsyrkande, så är det inte av någon som helst bristande välvilja inför det stora sociala problem, som här föreligger, att göra de många ofullständiga småbruken bärkraftiga, så att de kunna föda den familj, som där har sin sysselsättning. Vi äro alla anse om att detta stora sociala jordproblem måste statsmakterna söka komma till rätta med och därvid använda sig av alla de utvägar, som kunna visa sig framkomliga. Vi äro också ense om att man har att pröva under vilka förutsättningar man skall kunna angripa det här problemet även genom tvångslösning. Nu är det ju så, att denna fråga är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Och likaså förhåller det sig med den fråga om förköpsrätt, som har sammankopplats med det här spörsmålet i den motion, som är föremål för utskottets utlåtande. Vi ha från utskottsmajoritetens sida uttalat en förväntan om att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på det här spörsmålet och angriper problemet, när förhållandena göra det möjligt. Att vi inom den majoritet, som säkerligen fanns inom utskottet för en uppfattning liknande den, som motionären har i expropriationsspörsmålet, inte nu funnit anledning att tillstyrka en skrivelse till Kungl. Maj:t,

Ang. expropriation för komplettering av ofullständiga jordbruk. (Forts.)
det beror därpå, att vi inte ha någon anledning att tro, att Kungl. Maj:t har skjutit den här frågan åt sidan av annan grund än att förhållandena under det gångna året varit sådana, att det helt är förklarligt, att man inte har sett något förslag från Kungl. Maj:ts sida i det här ärendet.

När jag nu instämmer i herr Stens yrkande om bifall till utskottet, så gör jag det under förhoppning och förväntan, att Kungl. Maj:t skall uppmärksamma det här spörsmålet och efter prövning framlägga de förslag, som kunna framgå av en sådan prövning och som skola göra sitt till att vi komma ett steg närmare lösningen av det här problemet om komplettering av de ofullständiga jordbruken.

Herr Löfvander: Herr talman! Den fråga, som vi nu diskutera, har under de 13 år jag tillhört riksdagen vid åtskilliga tillfällen varit uppe till diskussion. Jag gjorde den iakttagelsen, då vi denna gång diskuterade frågan i andra lagutskottet, vilken skillnad det var i tonen i diskussionen nu mot under mina första år i riksdagen. Man har ändrat åsikter på ömse håll, det resultatet kom jag till.

Denna fråga är mycket svårlöst, och den är svårlöst just därför, att det är så svårt att definiera vad som menas med ett ofullständigt jordbruk. Man säger, att detta är en term man använder, varmed man menar, att ett ofullständigt jordbruk är ett sådant, på vilket inte en normalfamilj kan försörja sig. Men sedan frågar man sig: Vad är en normalfamilj? Det kan vara två familjer under fullkomligt lika omständigheter. Den ena familjen kan reda sig på ett jordbruk, där den andra inte kan reda sig. Man kommer inte till rätta med sådana spörsmål ens med den allra bästa och försiktigaste lagstiftning. Motionären uttalade den förhoppningen, att inte gamla fördomar skulle lägga hinder i vägen för denna frågas lösning nu. Ja, jag ger motionären rätt i att det har funnits gamla fördomar i detta spörsmål, men det har — det har jag konstaterat — skett en mycket stor förändring i det avseendet. Och det har också på det håll, där man framfört dessa krav om expropriationslag, skett förändringar. Man har lärt sig, att man inte kommer till rätta enbart med ett expropriationsförfarande. Det hjälper inte endast med att vi besluta expropriationslagar. Det är en ekonomisk fråga, som måste rättas till på samma gång. Även om vi nu vid detta tillfälle skulle bifalla motionen, som motionären vill ha den, skulle det inte hjälpa dessa ofullständiga jordbruk. Motionären nämnde, att man skulle tillgripa denna expropriationsåtgärd, när man inte kunde få köpa jord till billigt pris. Men det är väl en erfarenhet, som vi ha, att när man skall expropriera ett jordområde, blir det inte till något underpris. Jag menar med detta, att om man skall komma till rätta med detta spörsmål, skall man samtidigt gå in för att begära statsmakternas hjälp och stöd för att denna jordfråga skall lösas. Jag vill taga ett exempel. Låt oss tänka oss, att man skall utvidga ett ofullständigt jordbruk i motionärens eget grannskap. Motionären har ju många gånger talat om för kammaren att han har 35 tunnland av Skånes bästa jord. Om han har en granne, som har ett jordbruk på 15 tunnland, kan denne ha anspråk på att få köpa 10 tunnland av motionären. Detta kan icke ske utan att åstadkomma skada för motionären, och det fick bli till ett pris, som naturligtvis måste följa dagspriserna. Jag är övertygad om att motionären inte vill, att man skall tillämpa expropriationsförfarandet i ett sådant fall som detta, men det tro många av dessa, som man under tidernas lopp präntat i att man skall kunna rätta till deras svårigheter på detta sätt. Men det anser jag vara orimligt.

Man talade denna gång, när man diskuterade frågan i andra lagutskottet.

Ang. expropriation för komplettering av ofullständiga jordbruk. (Forts.) om säkerhetsregler. Det har jag aldrig tidigare hört, att man talat om. Man menar med säkerhetsregler, att man inte skall expropriera, där man åstadkommer skada för den, som skall avstå ett jordområde, ty då gör man ju inte saken bättre. Jag tror, att om man går in för att lösa denna fråga och få en expropriationslagstiftning, måste man tillse, att dessa säkerhetsregler bli tillämpade, ty annars blir systemet ohållbart. Jag kan försäkra motionären, att om det kommer att föreligga ett förslag till en expropriationslagstiftning med tillräckliga säkerhetsregler, skall jag inte draga mig för att rösta för detta, utan jag skall stödja motionären, om han skulle återkomma. Men jag kan inte hjälpa, att jag fått den uppfattningen, att det har skett en överreklam i denna fråga. Jag tror dock, att det är nyttigt, att den blir löst på bästa möjliga sätt, ty det kan inte undgås att med den agitation, som bedrivits, har den blivit ett irritationsmoment.

Jag kan försäkra motionären, och det ha ju flera talare gjort förut, att denna fråga på det allra välvilligaste sätt behandlats i andra lagutskottet. Om motionären läser igenom utlåtandet, skall han inte kunna finna skäl till någon anmärkning. Att utskottet inte kunnat komma till ett positivt resultat, beror på att man vill ha erfarenhet av hur de nya egnahemsnämnderna komma att verka. De kunna väl under den närmaste tiden skaffa sig erfarenhet av hur det i verkligheten ligger till på detta område, och sedan blir det lättare för oss att fatta ståndpunkt och även lättare för departementschefen att lägga fram förslag i denna fråga.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets utlåtande.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Jag måste deklarerera, att jag inte ett enda ögonblick tvivlat på välviljan från det håll, där man i politiskt hänseende står mig nära. Jag kan i likhet med herr Sten också säga, att utlåtandet är synnerligen välvilligt skrivet. Man har i motiveringen använt de allra mjukaste ordalag, som kunna uttänkas. Herr Sten skriver i sitt särskilda yttrande lika vackert och välvilligt. I likhet med herr Sten hade jag dock hoppats, att det en gång skulle skapas fram ett samförstånd, en majoritet, för denna frågas slutliga lösning. I min stora optimism hade jag drömt om att tiden nu var inne härför. Med hänsyn till den samförståndspolitik, som förts under dessa år, hade jag verkligen väntat så pass stor förståelse för den samhällsgrupp, som det här gäller, att jag trott, att man skulle vara färdig att åtminstone besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om åtgärder för att få fram detta lilla avsnitt i en expropriationslagstiftning.

Till herr Löfvander skulle jag vilja säga, att det förefaller, som om han inte hade läst motionen. Om han har läst den, har han läst den synnerligen dåligt eller också inte förstått den. Han skall inte finna på ett enda ställe i motionen, att vi begärt, att expropriationsförfarande skall vidtagas, ifall man därmed skadar ett annat jordbruk.

Vad beträffar exemplet med mitt jordbruk på 35 tunnland, herr Löfvander, är det ingen vettig människa, som skulle vilja företaga en expropriation av ett område från ett jordbruk av den storleken, lika litet som när det gäller ett jordbruk av den storlek som det herr Löfvander själv brukar. Det är min bestämda övertygelse. Vi ha på småbrukarhåll mycket ingående diskuterat detta problem och gjort klart för oss, att det rent av skulle vara ett helgerån att stycka ett lantbruk på t. ex. 100 tunnland, som är lämpligt för motordrift. Den saken tycker jag skulle ha varit klar även för herr Löfvander. Jag blev verkligen förvånad över det argument herr Löfvander anförde.

Det vore, herr talman, frestande att säga en hel del i denna fråga, men det

Ang. expropriation för komplettering av ofullständiga jordbruk. (Forts.)
tjänar ingenting till. Jag skall följa den lilla maning, som herr Sten så var-
sammt riktade till mig, att inte fresta någon på sådant håll, där man i detta
ögonblick kan vara litet ömtålig för frestelser. Jag känner mycket väl till
stämningen här för närvarande, och jag förstår, att en votering i frågan skulle
ge ett negativt resultat. Men jag är likväl förvissad om att denna lilla fram-
stöt icke har betecknat ett steg bakåt, utan i stället ett steg framåt. Den kan
måhända också vara en liten maning till dem, som sätta så ofantligt stort
värde på vackra ord i motiveringen. För småbrukarnas del sätta de större vär-
de på positiva åtgärder.

Herr Heiding: Jag undrar, om inte den ärade motionären borde lugna sig
något och se tiden an för att avvakta resultatet av den nya egnahemsorganisa-
tionen. Det är ju inte längre än sedan den 1 juli 1940 som den började sitt
arbete.

I förra veckan hade egnahemsstyrelsen här i Stockholm sammankallat re-
presentanter från de olika egnahemsnämnderna ute i landet för att diskutera
olika spörsmål på detta område, och den fråga, som först togs upp på sam-
manträdet, var, hur man skulle gå till väga för att komplettera ofullständiga
jordbruk. Vi äro väl alla ense om att någonting bör göras på detta område.
Men kan det ske på frivillighetens väg, är det väl allra bäst. Jag undrar, om
det föreligger så stort behov av att gå fram på den väg, som den ärade motio-
nären förordar. Man skall väl först se, om det inte går att lösa frågan på an-
nat sätt. Jag är säker på att många ofullständiga jordbruk komma att bli
kompletterade genom det arbete, som av egnahemsnämnderna kommer att ned-
läggas ute i landet. Man skall säkerligen kunna nå fram till det resultat, som
motionären åsyftar.

Vi få i alla fall inte den erforderliga jorden till skänks, utan den måste be-
talas. Men om egnahemsnämnderna genom fördelaktiga inköp kunna skaffa
en del småbrukare jord till billigt pris, tror jag att det vore bättre än att
expropria bara ett litet stycke av en medelstor eller större gård. Kunna vi
genom styckningar och genom kompletteringar få fram fullständiga jordbruk,
är det väl ingen, som vill motsätta sig det. Det är säkerligen en annan inställ-
ning till dessa frågor nu än förr, och jag tror därför, att det skall kunna gå
bättre i fortsättningen.

Nu talade herr Andersson om förköpsrätten och att denna rätt skulle till-
lämpas på så sätt, att man skulle slå tillsammans mindre egna hem. Men det
kan vara rätt besvärligt många gånger, när detta skall tillämpas. Om det är
en mindre jordbrukare, som skall sälja sitt egna hem, vill han nog ha det
mesta möjliga betalt för att kunna klara sig i framtiden. Han har arbetat
hårt kanske i många år på jordbruket, och det arbete han lagt ned vill han ha
valuta för. Den jordbrukare, som skulle behöva komplettera sitt jordbruk, kan-
ske inte har råd att köpa den andres egna hem till det pris denne begär. Det
blir nog många svårigheter i sådana fall, om förköpsrätten skall tillämpas.

Jag har med dessa ord, herr talman, endast velat betona, att det vore lämp-
ligt, att motionären lugnade sig något. Han kanske fortare än han tror kan
få se det önskemål förverkligat, som han här fört fram.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder före-
komna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under
behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet
väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades,
vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:
nr 3, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om röst- och talvård vid våra skolor;
nr 4, i anledning av väckt motion om viss ändring av § 1, mom. 3 biografförordningen; samt
nr 5, i anledning av väckt motion angående ändring av gällande regel för anteckning i församlingsbok av persons födelseort.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls;
och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen dessa beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Anmälades första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 101, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 1 mars 1940 (nr 117) rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av maximiprislagen den 22 juni 1939 (nr 349), m. m.;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1941/42 för biträde vid handläggning av boställsären den och vad därmed äger samband; samt

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 101, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 18, vidkommande förslaget nr 102, att utskottets hemställan i utlåtande nr 19, rörande förslaget nr 103, att utskottets hemställan i utlåtande nr 20 samt, angående förslaget nr 104, att utskottets hemställan i utlåtande nr 21 bifölles även av andra kammaren.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 9.45 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.